

ÚJ

KÖZNEVELÉS

ÉRTÉKTEREMTŐ OKTATÁSI TÁJÉKOZTATÓ HAVILAP

70. ÉVFOLYAM / 10. SZÁM | 2014. DECEMBER

KARÁCSONYI
ÜNNEPKÖR

TECHNIKA,
ÉLETVITEL ÉS
GYAKORLAT

KÖRNYEZETI
NEVELÉS

ÖKOISKOLÁK,
FENNTARTHATÓSÁG,
KÖZÖSSÉGI KUTATÁS,
FILMSZEMLE

SÓLYOM BARBARA

„AZ EGYÉNI KIS LÉPÉSEK IS
SOKAT SZÁMÍTANAK”

OFI
OKTATÁSKUTATÓ
ÉS FEJLESZTŐ
INTÉZET

Szalay Mátyás: **Békesség a földön!**

(részlet)

Valahol trónt emel a sötétség;
Tele van köddel, borúval a szív
S a hite romjaival a lélek.
És a ködön átsugárzik a csillag...
A jászol előtt lekonyul a beteg fej...
Uram, könnyesen sírom a Hiszekegyet,
Itt hiszek, itt újra remélek...

Itt a vigasznak soha-soha vége!
Glória, glória az égben az Úrnak,
A földön béke, béke.

Várjuk-várjuk ezt az örök éjet,
Csillagos éjet, szentséges éjet,
Illatos lehellete mindig...
Minden fehér és minden aranyos,
És vágyó szívünket az angyaldalolások
Csöndes Emmanueli örömmel
Lassan tele-telehintik.

Ez az öröm a szívünk örök éke...
Glória, glória az égben az Úrnak,
A földön béke, béke.

Lassíts!

Horváth Vanda szerkesztőségi tag

Vannak olyanok (és be kell valljam, én is közéjük tartozom), akiket sokkal korábban elkap a karácsony szelleme, mint ahogy az a társadalom által normálisnak tekintett. Nálam általában augusztus végén kezdődik az ünnepre való készülés – bár ha tehetném, folyamatosan karácsonyban élnék, mert a világon a legjobban ajándékozni szeretek. Örült lennék? Vagy gyógyíthatatlanul megfertőzött a fogyasztói társadalom? Aligha. Kitalálni, hogy a másik minék örülne, elkészíteni, megfőzni, megszerezni neki, amire szüksége van, amitől egy picit teljesebb lesz az élete, majd látni a boldogságot az arcán – nekem ez a legcsodálatosabb érzés a világon.

A mostani lapszám fő témája a fenntartható fejlődés. A fenntarthatóság a társadalmi haladás, azaz a méltányos életkörülmények és a szociális jólét elérése, megtartása érdekében a gazdasági fejlődés biztosítását és a környezeti feltételek megőrzését jelenti. Elsőre talán nyakatekertnek tűnik összehozni a karácsonyt a fenntarthatósággal, bár ha a világszerte tonnaszám vásárolt felesleges ajándékokat nézzük, akkor nagyon is logikus. Gondoljuk csak végig, hogy pontosan mi is a fenntarthatóság a mindennapokban: a fair trade, vagyis a méltányos kereskedelem, a sharing economy, azaz a közösségi gazdaság, a társadalmi vállalkozások mind-mind olyan gazdasági elemek, amik a környezet védelmén túl a közösségeket erősítik, hiszen a gazdasági szereplők is rájöttek: a valódi értékteremtéshez a profit önmagában kevés. Mint ahogyan egy ajándék értékét sem az ára határozza meg.

Manapság, amikor olyan kevés időnk van egymásra, felértékelődött minden személyes gesztus – egy kis odafigyeléssel sokkal nagyobb örömet tudunk okozni, mint hinnénk. Van egy számomra igen kedves, a fenntartható fejlődés filozófiájához kapcsolódó mozgalom, amelynek már magyar követői is vannak. A Slow Budapest, és az egész slow-filozófia alapja a tudatosság, a nyitottság, az őszinteség, a közösség. Ha nem is ugrunk fejest a mozgalomba, azért idén legyünk egy kicsit lassabbak mi is: vásárolt egyenajándékok helyett menjünk el a szeretteinket valami igazán személyessel. Az egyik kedves ismerősöm például évek óta bioszappant főz a kislányával (külön férfi és női illattal!), aminek csomagolását krumplinyomdával díszítik. Léna évről évre nagyobb, de ez a rituálé az anyukájával elmaradhatatlan az adventi időszakban, és nincs olyan ember a környezetünkben, aki ne várná izgatottan, hogy idén milyen variációkat találunk ki. Sokan nem gondolnak rá, de mivel legtöbbször már az online térben éljük meg a barátságainkat is, egy közös élmény is lehet ajándék. Idén például lesz olyan családtag, akinek főzőkurzus-kupont ajándékozom, mert szeretnék vele több időt tölteni, és így ráadásul tanulunk is, miközben egy élvezetes programon veszünk részt. De úgy is védekezhetünk a fogyasztói társadalom reklámcunamija ellen (ami, lássuk be, fáradtabb, türelmetlenebb pillanatainkban seperc alatt bódít el bennünket a szuper megoldás hamis képét felvillantva előttünk), hogy titkos listát vezetünk, amire felírjuk a szeretteink év közben elpötytyentett kívánságait, így könnyen kitalálhatjuk, minek örülnének.

És ha már karácsonykor elkezdjük az odafigyelést, akkor ne is hagyjuk abba. Az a legjobb a fenntartható fejlődésben, hogy semmi más dolgunk nincs, mint tudatosan jól érezni magunkat. Figyeljünk oda arra, hogy mit hogyan csinálunk a saját, személyes terünkben, életünkben, ne törődjünk a világmegváltással: találkozzunk többet a barátainkkal, süssünk hétvégén sütit a gyerekekkel, menjünk át a nagyihoz régi fényképeket nézegetni. Bár a nap nem áll 25-30 órából akkor sem, ha lassítunk, ezekből a pillanatokból majd egyre többet akarunk, és a végén azon kapjuk magunkat, hogy egészen máshogy éljük az életünket.

BEKÖSZÖNTŐ

- 1 Horváth Vanda: Lassíts!

AKTUÁLIS**EGYÜTTMŰKÖDÉS**

- 3 Magyarország a CIDREE-ben

KARÁCSONY

- 4 Ahány iskola, annyi ünnep
8 Ünnepre hangolva
10 A Mikulás alakja a magyar, az angol és az orosz nyelvterületen

OKTATÁS-NEVELÉS

- 14 MSMS a Bayertól
16 Egyébként jól vagyok? – Drogprevenció
19 Tehetségprogram leendő mérnököknek

VAN ÚJ A NAT ALATT**TECHNIKA, ÉLETVITEL ÉS GYAKORLAT**

- 22 TÉGY valamit!

A HÓNAP TÉMÁJA: FENNTARTHATÓSÁG, KÖRNYEZETTUDATOSSÁG

- 25 A szén és a Nap
28 Ökoiskolák a környezettudatosságért
30 Sólyom Barbara – A ma megtett lépéseknek holnap következményei lesznek
34 Magyar Környezeti Nevelési Egyesület
35 Fiatalok a környezettudatosságról
38 Közösségi kutatás
40 Filmszemle a fenntarthatóság témájában
42 Aczél Petra: Hatunk?
43 Balázs Géza: Fenntartható fejlődés – és anyanyelv
44 A Fenntarthatóságra Nevelés Évtizede

A MI VILÁGUNK

- 45 December
46 Iránytű: Közlemények, hírek, pályázatok
48 Programajánló

10

25

28

OFI

OKTATÁSKUTATÓ
ÉS FEJLESZTŐ
INTÉZET**IMPRESSZUM**

Felelős szerkesztő: Pálfi Erika · **Főszerkesztő:** Balatoni Kinga Cecília · **Szerkesztőbizottsági tagok:** Aczél Petra elnök, Gloviczki Zoltán, Horváth Vanda, Indri Gyula, Ötvös Zoltán · **Tanácsadó testület:** Bagdy Emőke, Gáspár Mihály, Lányi András, Lévai Balázs
Szerkesztő: Indri Dániel · **Layout tervek:** Salt Communications Kft. · **Tördelés:** Pattanyus Gergely · **Olvasószerkesztők:** Dobos Zsuzsanna, Gyimesné Szekeres Ágnes, Juhász Zsuzsanna · **Megrendelés/hirdetés:** Biró Anita, Telefon: (06-1) 235-7220, E-mail: kiado@ofi.hu
Felelős kiadó: Kaposi József

Szerkesztőség: 1143 Budapest, Szobránc utca 6–8., Telefon: (06-1) 235-7276, E-mail: koznevel@ofi.hu, Internet: www.ofi.hu
Kiadja: Oktatókutatató és Fejlesztő Intézet · **Nyomda:** Séd-Nyomda Kft. (1037 Budapest, Montevideo u. 9.) · **Terjesztés:** Magyar Posta Zrt.
Előfizetés: az Oktatókutatató és Fejlesztő Intézet címén. Az Új Köznevelés lapszámaint minden iskola egy példányban ingyenesen megkapja.
További példányszámok rendelése, illetve egyéb megrendelések esetén egy lapszám ára 600 Ft · **Cimoldalon:** Sólyom Barbara (Fotó: Nagy Gábor)
Fotók: Europress Fotóügynökség

Kéziratokat nem őrünk meg és nem küldünk vissza. Meg nem rendelt cikkekért nem áll módunkban honoráriumot fizetni.

Terjedelem: 3 ív · **Készült:** 4700 példányban · **ISSN 2064-0625**

Magyarország a CIDREE-ben

Szöveg: **Bozsik Viola**

A CIDREE az európai oktatáskutató és fejlesztő intézetek konzorciuma, melynek az OFI is tagja. Az 1990 óta fennálló szervezet célja kölcsönös tanuláson és tapasztalatcserén keresztül segíteni a tagintézmények munkáját, valamint képviselni a tagok érdekeit más nemzetközi hálózatokban. **Alan Armstronggal**, a CIDREE elnökével beszélgettünk az idei éves konferencián.

– Mit tekint a CIDREE legnagyobb sikerének, egyúttal milyen kihívásokkal kell szembenéznie?

– A CIDREE lényege és sikerének kulcsa, hogy lehetőséget teremt az egymástól való tanulásra, legyen ez akár egy konkrét tantárgy tanítása, vagy egy országos tantervi átalakítás. Az évek során azt tapasztaltuk, hogy sok állam körülbelül egy időben kezd el ugyanazokkal az oktatásügyi témákkal foglalkozni. Ez a CIDREE számára annyit jelent, hogy egy-két tagország magához ragadja az irányítást, és felkarol egy ügyet, melyhez többen is csatlakoznak, amint ők is felismerik annak fontosságát. Ezáltal meríthetnek a többi ország tapasztalatából, hogy sikeresen fejleszthessék az oktatásügy valamely kiemelt területét. Hálózatok alakulnak ki, s egy-két éven belül valóban megindul a tapasztalatcsere és a megoldások megosztása a legkomolyabb kérdésekben is. Az eddigi évkönyvek jó lenyomatai a kialakuló hálózatoknak.

– Hogyan működik a CIDREE? Akik részt vesznek a konferencián, hogyan tudják az ott hallottakat otthon is hasznosítani? Hosszú az út egy oktatáskutató intézet munkatársától az osztálytermekig.

– A CIDREE-nek tagállamonként két képviselője van: a nemzeti koordinátor és a tagintézet igazgatója. A koordinátorok szerepe kulcsfontosságú: egyszerre kell megfelelő személyiséggel és megfelelő pozícióval is bírniuk. Utóbbi lényege, hogy viszonylag magas beosztásúnak kell lenniük, hogy elég közel álljanak az igazgatóhoz, és tájékoztathassák minden lényeges tudnivalóról. Azonban a szervezeten belül is befolyásos szereplőként kell jelen lenniük az intézmény működésében, prioritásaiban; a munkatársak közt ügyesen el kell tudni igazodniuk, és kiterjedt kapcsolatrendszerrel kell rendelkezniük, hogy az általuk szerzett friss szempontok és új tudás, valamint a tájékoztatás a CIDREE tevékenységeiről, és a bekapcsolódási lehetőségekről, beépülhessen az intézményi munkába.

– Mondana egy konkrét esetet, amikor megvalósulni látott egy CIDREE-ből eredő ötletet az egyik tagállam oktatási rendszerében?

– Nagyon jó példa Szlovénia esete a formatív értékeléssel, mely a tanulási folyamat minőségének fejlesztésére irányul. A szlovénekben nagyon erős volt az el-

határozás: nemcsak tanultak a formatív értékelésről, hanem országosan be is vezették azt. Most építik ki az ehhez szükséges infrastruktúrát és hálózatokat az iskolában és iskolák között; a pedagógusok számára is rendelkezésre áll szakmai támogatás, és vannak olyan tanárok, akik elsajátították a módszer alkalmazását. Vagyis az egész értékelési kultúra kezd megváltozni, és már országosan is érzékelhető a változás az iskolai értékelésben.

– Most zajlik Magyarországon a korábban jól működő tanfelügyelői rendszer újbóli bevezetése. Mitől lesz jó a tanfelügyelet?

– Ez attól függ, milyen típusú a tanfelügyeleti rendszer: szabályozó funkciót tölt-e be (vagyis azt ellenőrzik, hogy betartják-e az iskolák a szabályokat), vagy minőségbiztosítási szerepe van. Magyarországon ez utóbbit vezették be, s ez esetben az a lényeg, hogy a tanfelügyelő a minőségbiztosítási rendszer részének érezze magát, s valóban az is legyen. A változtatás legjobb módja az egymástól tanulás, vagyis ha a tanárok kollégáiktól, a munkaközösségek más munkaközösségeiktől, és ugyanígy az iskolák is más iskoláktól tanulnak. Ezt segíthetik a tanfelügyelők: a helyi minőség magas színvonalának biztosítását azáltal, hogy objektíven véleményezik a tapasztaltakat, hiszen a tanfelügyelő akár száz hasonló órát is látott már, a tanár meg talán csak néhány kollégájáét. A legfontosabb gyakorlati tudnivaló pedig az, hogy az iskolának, a pedagógusoknak és a tanfelügyelőnek közös nyelvet kell beszélniük. Azt a nyelvet, amin elmondható, mi a minőségi tanulás és tanítás, milyen a minőségi értékelés. Ha ez megvan, építő jelleggel lehet szakmai párbeszédet folytatni az óráról, meg fogja érteni egymást tanár és tanfelügyelő, s a beszélgetés egyformán gyümölcsöző lesz a tanárnak és diákjainak, javít az oktatás minőségén az osztálytermekben, az iskolákban és országosan is.

Alan Armstrong 2014 óta a CIDREE elnöke. Emellett az Education Scotland (az oktatás minőségéért és fejlesztéséért felelős skót nemzeti szervezet) egész életén át tartó tanulásért felelős stratégiai igazgatója. Általános és középiskolában is tanított, majd tizenkét évig dolgozott tanfelügyelőként, szakterülete az elszámoltathatóság és a minőségbiztosítás.

Ahány iskola, annyi ünnep

Savio Szent Domonkos Katolikus Általános Iskola és Óvoda, Békéscsaba

Szöveg: **Caimacan Klára** igazgató

Iskolánkban a hitre nevelésnek különleges helye és értéke van. Ennek eszközei, formái, módszerei igazodnak az életkori sajátosságokhoz és természetesen az egyházi évhez. Minden évben meghitt, lelkiileg is feltöltődést nyújtó adventi időszakot teremtünk magunk és nevelteink, valamint családjaink számára.

Advent előtt *Szent Erzsébet ünnepén* kezdünk adományokat gyűjteni a rászorulóknak, amit Mikulásra, karácsonyra kapnak meg. Azért választjuk Szent Erzsébet példáját, mert a mai meghasonlott világunkban a segítő szeretet e csodálatra méltó szentjét megidézve sikerül gyermekeink és családjaink figyelmét tudatosan az Isten- és emberszeretet felé irányítani.

Az egyházi év utolsó hetében *András napi vagy Katalin napi bált* szervezünk, kicsiknek és nagyoknak. A hangulatos multságok után tudjuk, hogy az elcsendesedés, a befelé fordulás időszaka következik. Megváltozik körülöttünk minden. Nincs pompa, zaj, multság, helyette vannak bensőséges együttlétek a lelkinapokon, a reggeli áhítatokon, a közös rorate szentmiséken (hajnali 6 órakor), gyertyagyújtásokon, adventi koszorúkészítésen.

Immár hagyománnyá vált, hogy iskolánk diákjai gyűjtják meg a templomban az *adventi koszorú* első gyertyáját, énekkel, verssel tesszük meghitté ezeket a pillanatokot. Ebben az évben négy énekkel és két szavalattal kezdődik a vasárnapi szentmise.

December 6-án eljön hozzánk Szent Miklós püspöki ruháját viselő *Mikulásunk*, akinek rajzzal, énekkel, verssel kedveskednek a gyerekek, megköszönve az ajándékot. A diákok egymásnak is készítének ajándékokat. Vannak osztályok, ahol „angyalkásat” játszanak, ami azt jelenti, hogy örömet szereznek egymásnak, titokban. Jó látni, hogy milyen leleményesek, figyelmesek egymással. Megtanulják, hogy nemcsak pénzért vett tárggyal lehet másnak kedveskedni és örömet szerezni, hanem az időnket, a figyelmünket, a szeretetünket odaadva tapasztaljuk meg, hogy adni jó.

Az osztályokban és a tanári szobában *adventi naptárakat* függesztünk ki/helyezünk el, meglepetésekkel, ajándékokkal, jócselekedetekre buzdításokkal, a Szentírásból vett idézetekkel.

A diákönkormányzat *karácsonyi vásárt* szervez a gyerekek és ügyes kezű anyukák, apukák, pedagógusok munkáiból. A bevételből jut jótékonykodásra, illetve tanév végén a ballagó nyolcadikosokat szoktuk megajándékozni.

Az adventi, karácsonyi készülődés lelkületének, gondolatvilágának betetőzése a *karácsonyi koncert*. Ekkor a mindenkori második osztály betlehemes játéka, hangszereseink zenei bemutatója, énekkarunk előadása, vendégénekesek, kórusok, zenészek fellépése teszi igazán meghitté, szeretetteljessé mindannyiunk kedves ünnepét, a karácsonyt, Jézus születésének napját. Szeretjük a várakozás, a készülődés időszakát is. Törekszünk a gyerekek figyelmét elterelni a fogyasztói társadalom, a csillogó boltok üzenetétől, ráirányítani az igaz értékre, az ünnep lényegére.

Művészettel fűszerezett ünnepek a Pécsi Művészeti Gimnázium és Szakközépiskolában

Szöveg: **Rajnai Richárd** igazgató

Az iskola hat évtizede tölt be meghatározó kulturális szerepet a város életében. A zeneművészeti, táncművészeti, képző- és iparművészeti szakképzések mellett gimnáziumi drámaképzés is zajlik az intézmény falai között. A léghör egyedülálló, többek között azért, mert ez a négy művészeti terület egyetlen más középiskolában sem található meg így együtt. A képzések kölcsönhatása nem csak az oktatásban érhető tetten. A növendékek *rendszeresen lépnek fel iskolai és városi rendezvényeken*. Különösen az adventi időszakban

szaporodnak meg a különféle felkérések, így a téli szünet előtti hetek az ünnepre való készülődés mellett az előadóművészi készség fejlesztéséről is szólnak.

A következő hetekben tanulóink fellépnek a Vöröskereszt megyei ünnepségén, több alkalommal a Városházán és a pécsi Székesegyházban. A *drámások betlehemezése* december közepén lesz látható a város főterén a Pécsi Rotary Klub jótékonyági programsorozatának keretében, emellett Mikulás álruhában több pécsi óvodába és iskolába is ellátogatnak. Muzsikussaink közreműködnek a Pécsi Nyugdíjas Pedagógusok Barátság Kórusának karácsonyi koncertjén is.

Miközben igyekszünk eleget tenni a megtisztelő meghívásoknak, törekszünk arra is, hogy az ünnepi készülődés hangulata az iskola mindennapjait is áthassa. A diákok névvel vagy név nélkül *jókívánságokat* helyezhetnek el egy ládában. Az üzeneteket a szünet előtt osztjuk ki. A nevelőtestület fiatalodásával hagyomány-

nyá vált, hogy a dolgozók gyermekeit *Mikulás ünnepségen* látjuk vendégül. A képzősök munkáiból pedig *karácsonyi vásárt* szervezünk.

A legnagyobb várakozás azonban minden bizonnyal az utolsó napok eseményeit előzi meg. Hosszú évtizedek óta hagyomány, hogy az iskola közössége az év utolsó előtti napján egy *növendékhangverseny* keretében ünnepli meg a karácsonyt. A klasszikus zenei produkciók mellett az első évfolyamos drámások hagyományos betlehemezéssel készülnek. Nincsenek beszédek, hiszen minden kimondott szónál meghittebb léggört teremt a művészet. Az ünnepi perceket követően a nevelőtestület tagjai nem szélednek szét; finomságokkal lepjük meg a többieket, és egy bensőséges vacsora keretében köszönjük meg egymásnak az egész éves munkát. A tanulók eközben már készülnek az *éjszakai röplabdamerkőzésre*. Hat évvel ezelőtt még csak 50-60 diák és néhány tanár töltötte a tornateremben az év utolsó iskolai éjszakáját, tavaly azonban már több mint kétszázan voltunk. A sok-sok munka, fellépés és a féléves vizsgák után jólesik felszabadultan, sportolva eltölteni egy közös éjszakát, hogy aztán a következő napokat már a szeretteivel töltsé mindenki.

Karácsonyi szokások a Budapesti Német Iskolában

Szöveg: **Kulcsár András**, a magyar képzési ág koordinátora

A Budapesti Német Iskola a több mint 140 intézményt számláló külföldön működő német iskolahálózat tagja, és ennek keretében a két kultúrát integráló német-magyar iskolaként, úgynevezett „Begegnungsschuleként” működik Magyarországon. Mivel számos karácsonyi szokás, például a karácsonyfa-állítás is Németország-

ból indulva terjedt el Európában, így számunkra különösen fontos a karácsony méltó megünneplése.

A karácsonyhoz kapcsolódó programsorozat iskolánkban hagyományosan az *adventi vásárral* veszi kezdetét. A szervezésről a Szülői Tanács, az iskola vezetősége és a diákok közösen gondoskodnak. A vásár résztvevőit különféle finomságokkal kényeztetik: német sültkolbász, finom ostyák, saját készítésű karácsonyi aprósütemény, krumplileves kolbásszal és újévi pereg. A vendégeket német karácsonyi dalok és karácsonyi történetek szórakoztatják. A gyerekek barkácsolhatnak és természetesen találkozhatnak a Mikulással is. Az adventi vásár bevételének egy részét a Budapesti Német Iskola diákjai javára fordítjuk, másik része pedig egy szociális projektbe kerül.

December elején rendezzük a mára már szintén hagyománnyá vált *Mikulás Kupát*. A játékos sportvetélkedőn iskolánk diákjai, és több meghívott iskola 3-4. osztályos tanuló mérik össze tudásukat. A versenyszámok egyszerre szórakoztatóak és erőt próbálóak: talicskázás, lovashajtó, pólóátadás, zászlótűzés, különféle labdate-relés, terpesz alatt bújás és láncban futás. A versenyzők kivétel nélkül jutalomban részesülnek, az édességek-ből összeállított csomagokat a gyerekek a Mikulástól vehetik át.

Az *alsó tagozaton* általában már december elejétől feszült várakozás érezhető. Az osztálytermekből karácsonyi dalok és versek hallatszanak. Iskolánk feldíszített színháztermében több méteres fenyőfa és színes papírcsillagok várják a hozzátartozókat. A műsort negyedikes diákok vezetik, az osztályok pedig karácsonyi dalokkal, versekkel és tánccal készülnek. De fellépnek a szakkörök is: bemutatót tart a balett és tánc szakkör, valamint a színház szakkör is előad egy darabot. Az ünnepélyt az alsósok saját készítésű mécsesei teszik még színesebbé.

Az ünnep előtti utolsó héten kerül sor a hagyományos *karácsonyi koncertre*, melyen minden diáknaknak lehetősége nyílik a színpadi fellépésre. A zsúfolásig megtelt aulában a gyerekek és családjaik énekekkel, dalokkal, hangszeres darabokkal ünneplik a karácsonyt. A karácsonyi ünnepségsorozat az utolsó tanítási nap első órájában az *ökumenikus istentisztelettel* zárul.

Így ünnepeljük a hanukát a Lauderben

Szöveg: **Lányi Eszter – Balázs Gábor**

A hanuka különösen népszerű ünnep, noha – mivel a bibliai korszak után keletkezett – vallási fontossága kisebb a többi zsidó ünnepénél. Közkelettségét részben annak köszönheti, hogy *nemzeti és vallási szempontból is fontos elemeket egyesít*. Az ünnep felidézi a keresztény idősámítás előtti 2. évszázadban a hellenizált Szeleukida Birodalom ellen vívott politikai és kulturális szabadságharcot, amely végén egy erős identitású, független zsidó állam jött létre az ókori Júdea területén. A zsidó hagyomány a katonai sikert az isteni gondviselés megnyilvánulásaként értelmezte, amelyet számos legendás elem is erősített, mint például, hogy a pogányok által megszenteltetését II. Szentély visszafoglalása utáni újraavatás alkalmával az egy napra elegendő olaj nyolc napig égett a Szentélyben található gyertyatartóban. Innen ered a *fény ünnepe* elnevezés.

A Lauderben egyszerre igyekszünk továbbadni a hanuka által közvetített hagyományos értékeket, szokásokat, és azok korunk számára megfelelő értelmezését, valamint az értékek gyakorlatban történő megélését.

A vallási előírások szerint minden zsidó családnak este, otthon (tehát az iskolaidő után) kell gyertyát gyújtani, de természetesen mi az iskolában a tanítási időben is *meggyújtjuk a gyertyákat az osztálytermekben kialakított hanukai sarokban*. A gyertyagyújtást rövid ima és az ünnepi dalok eléneklése kíséri, és nem ritka, hogy így a hagyományoktól eltávolodott szülői generáció a gyerekektől tanulja meg az ünnepi dalokat és szokásokat.

A Lauder Javne zsidó közösségi iskola, és oktatási filozófiájának fontos eleme, hogy a gyerekek, a pedagógusok és a szülők egy közösség tagjainak érezzék magukat, ezért a hanuka nyolc napja alatt számos közös programra kerül sor. Különösen népszerű a fánk (a zsidó folklór szerint jellegzetes hanukai étel) közös megsütése és elfogyasztása. Ilyenkor szokás egymásnak ajándékot adni, az ünnephez kapcsolódó interaktív játékokat játszunk, és az ismeretek átadásában a tradíció órákon kívül a héberoktatásnak is fontos szerepe van.

Ekkor tartjuk a *hanukai vásárt* is, ahol a gyerekek a saját maguk készítette alkotásaikat árúsítják a szülőknél és ismerősöknél. A bevétel az osztályé, a gyerekek így korán megtanulják, hogy a közösségi érdekek és értékek megvalósításáról anyagi szempontból is az adott közösség tagjainak kell gondoskodni.

A közösségépítés másik fontos eleme, hogy az iskola diákjai hanuka alatt *meglátogatják a zsidó idősek otthonát*, a lakók számára ünnepi műsort állítanak össze, ajándékokat visznek nekik, és ennek köszönhetően létrejön egy generációk közötti bensőséges és tartalmas találkozás.

A Lauder Iskolában fontos, hogy a közösség együtt ünnepel, függetlenül attól, hogy ki milyen kulturális vagy vallási háttérrel rendelkezik. A hanuka sok játékkal és apró ajándékokkal kísért nyolc vidám téli napjának szokásai számtalan szinten teszik lehetővé a kapcsolódást az ünnep által képviselt értékekhez, a zsidó kultúrához és tradícióhoz.

Karácsonyvásár a Magyar-Kínai Két Tanítási Nyelvű Általános Iskolában

Szöveg: **Erdélyi Zsuzsanna** igazgató

A karácsonyi időszakra a Magyar-Kínai Két Tanítási Nyelvű Általános Iskola diákjai minden évben nagy izgalommal készülnek. Az iskola tanulói összetétele miatt (a diákok 30%-a nem magyar anyanyelvű tanuló) *különösen fontos a magyar ünnepkör* egyik fontos elemének, a karácsonynak és a hozzá kapcsolódó szokásoknak és hagyományoknak a *felelevenítése, megismertetése*. *Kínában nem ünneplik a karácsonyt*, ezért a kínai diákok nagy része nem ismeri az ünnep eredetét, és az ehhez kapcsolódó szokásokat.

A karácsonyi ünnepvárás időszakában vannak minden évben ismétlődő hagyományok – adományok gyűjtése, fenyőfaállítás, gyertyagyújtás – és rendszeresen egy-

egy újat is beemelünk. Az elmúlt években bemutattuk a betlehemezést, sütöttünk mézeskalácsot, hajtogattunk karácsonyi üdvözlőlapot, készítettünk karácsonyfadíszeket különféle természetes anyagból.

Az idei programsorozat is az *adventi első gyertya* meggyújtásával kezdődik, amit az iskolai csengő hangja jelez: a megszokott kínai helyett karácsonyi dallam csendül majd fel. Ekkor kezdődik meg az adományok gyűjtése is. December 5-én érkezik a *Mikulás*, aki a csomagok mellett egy mesejátékkal is meglepi a kisebbeket, az idén a *Brémai muzikusok* című Grimm-mese szereplői elevenednek meg.

December 13-án a várva várt *karácsonyi vásár*, és az azt követő *fenyőfaállítás* következik. A karácsonyi vásáron a felső tagozatos diákok által készített ajándékok cserélnek gazdát, az alsó tagozatosoknak karácsonyi sütemény készítő versenyt hirdetünk. A versenyre érkező pályamunkákat az eredményhirdetés után közösen elfogyasztják.

Az idei évben szeretnénk ötvözni a magyar hagyományok szerinti karácsonyfadísz készítését a kínai technikával, azaz a karácsonyi papírdíszeket kínai papírkivágással készítjük.

December 18-án visszük el az *összegyűlt adományokat a Mikulásgyárba*, amit minden évben osztályonként két diák kísér el. Az osztályfőnökök az iskolai közösségi munkában élen járó diákokat választják erre a feladatra.

A karácsonyi ünnepségsorozat utolsó napjaiban a Diákönkormányzat egy *üzenetgyűjtő doboz*t helyez el az iskola aulájában, amibe bárki bedobhatja névreszóló jókívánságait. Az utolsó napon, december 20-án kerül sor a kézbesítésre. A diákönkormányzat képviselői átadják a címzetteknek az üdvözlőleveleket, majd kezdetét veszi az osztályokban a *karácsonyi ünnepség*. Ki-ki műsorral készül, vannak, akik saját készítésű ajándékokat adnak egymásnak, vagy iskolán kívüli programot szerveznek az időszak zárásaként.

Ünnepre hangolva

Szöveg: **Mizsei Bernadett**

Segíteni észrevétlenül

A karácsonyi ünnepkörben a már nyugdíjas tanáraikról sem feledkeznek meg a sárvári Tinódi Sebestyén Gimnázium, Idegenforgalmi és Vendéglátói Szakképző Iskola tanulói. **Simon Fanni** végzős diák arról mesélt, a tanulók kezdeményezésére ebben a szent időszakban „örangyalai” is lesznek egymásnak.

– Milyen hagyományokat őriztek otthon és az iskolában?

– Szülőfalumban a locsolkodás, pünkösödés, lucázás, betlehemezés a mai napig megvan. Január elsején a nagymamánál lencsét ebédelünk, hogy egész évben sok pénzünk

legyen. Húsvétkor tojást festünk, templomi körmenetre megyünk, és szentelt sonkát vacsorázunk. Pünkösdkor a kislányok énekelnek a házak udvarán, és virágszirmot szórnak szét. A Mikulást már inkább csak az iskolában várjuk: a diákönkormányzat szervezi a napot beöltözött krampuszokkal és télapóval, szaloncukorral és esti bállal.

– Hogyan zajlik a karácsonyi ünnep az iskolában?

– Hatalmas karácsonyfa várja a belépőket, melyre a mézeskalács-díszeket a tankonyhán készítik az iskola cukrász tanulói. De minden osztályteremben is áll kicsi fácskák, az asztalon adventi koszorú, a falakon pedig hangulatos karácsonyi képek és díszek. Már hetekkel az ünnep előtt kihúzzák a diákok egymás nevét, készítik titkolózva az ajándékokat, írják a meglepetés verseket. Az utolsó tanítási nap az ünnepé: osztályfőnöki óra után dísztermünkben karácsonyi műsort rendezünk, melyre nyugdíjas tanárainkat is meghívjuk. Erre minden osztály zenés vagy táncos produkcióval készül, de előfordult már az is, hogy musicalt adtunk elő.

– Szoktatok javaslatot tenni az osztályfőnöknek, tanáraiknak arra, hogyan ünnepeljenek?

– Tavaly javasoltuk, hogy a mi osztályunkban őrangyal-kaként figyeljünk az adventi várakozás idején arra az osztálytársra, akinek a nevét kihúztuk. Ez azt jelenti, hogy apró meglepetéseket készítünk és rejtünk el a padjában, zsebében, figyelmesebbek vagyunk vele, segítünk neki észrevétlenül. Ez nem kerül pénzbe, csak a figyelemről, szeretetről szólt.

– Veszed vagy készíted az ajándékot szeretteidnek?

– Általában készítek ajándékot, de megszokott dolog, hogy bátyámmal együtt zenélünk szenteste, én fuvolán, ő trombitán játszik. Pénzt a zsebpénzemből tudok félretenni, de ez tényleg csak jelképes ajándékra elég, ezért nyáron két-három hétig szoktam diákmunkát vállalni, abból is marad még egy kicsi karácsonyra.

– Az ajándékcsomagolásnál figyeltek a környezetvédelemre?

– Kiskorom óta szokás, hogy krumpli-nyomdával karácsonyi mintákat nyomunk csomagolópapírra, és szalmával kötjük át. Ezt ma már kicsi unokatestvéreim „gyártják”, én szívesen díszítem az ajándékokat csipkebogyóval és fagyönggyel, amiből rengeteg van a falu szélén.

– Gondoltok-e valami módon a szegényekre?

– A Diákönkormányzat szervezésében – melynek én is képviselője vagyok – a helyi kórházat látogatjuk meg az utolsó tanítási héten, s viszünk saját magunk készített csomagokat a betegeknek.

„Ilyenkor jobban ki tudjuk fejezni egymás iránt a szeretetünket”

Az ünnepek idején a kisgyerekek is teli vannak várakozással. Ellesik, tanulják a szokásokat, hagyományokat, készülődnek ők is. **Huller Jácint**, a mogyoródi Szent László Általános Iskola második kisdiajka is készíti már az ajándékait.

– Melyik órán tanultok az ünnepekről?

– Olvasóórán szoktunk ilyesméről beszélgetni Márta nénivel, és még elsőben néptánc órán Éva nénivel.

Hittanórán pedig Kati és Margaret nővérrel szoktunk beszélgetni Jézusról és a karácsonyról. Otthon legin-

kább anyával beszélgetünk ezekről, de a nagypapám is szokott mesélni a gyerekkoráról. Locsolkodni pedig minden évben elmegyünk.

– Milyen ünnepekről tanultatok még?

– Halottak napján gyertyát szokás gyújtani. Előtte kimentünk a temetőbe rendbe tenni a sírokat. Másnap sok mécesst gyújtottunk a rokonaink emlékére, és elmond-

tunk egy-egy imádságot. Többször is kiraktam keresztet gyertyákból. Olyan sírra is tettünk mécses, amelyikre senki sem vitt.

- **Hogyan készültök most a karácsonyra?**

- Az énekkarral már elkezdtük a készülődést. Anna néni tanítja nekünk a dalokat, és neveket is húzunk majd az osztályban. Otthon pedig adventi dalokat szoktunk énekelni, és régebben csináltunk só-liszt gyurmából karácsonyfadíszeket.

- **Milyen ajándékokat szoktál készíteni születésnapra vagy karácsonyra?**

- A nagymamámnak bordó papírból kivágtam egy szívecskét, és beleírtam, hogy „Szeretlek, Mama”, ez volt a névnap ajándéka. Én még nem tudok ajándékot vásárolni, leginkább rajzolni szoktam, annak mindenki örül.

- **Van adventi naptárotok otthon?**

- Anyukám huszonnégy gyufáskatulyából készített nekem adventi kalendáriumot, összeragasztotta őket háztető-szerű formában, és apró ajándékokat rejtett el bennük.

- **Gondoltok ilyenkor azokra a szegény gyerekekre, akiknek nem jut ajándék?**

- Az olyan ruhákat, amiket kinőttem, mindig továbbadjuk, és én is szoktam így kapni másoktól. Szerintem nagyon jó dolog, hogy segíthetünk egymáson.

- **Miért fontosak szerinted az ünnepek?**

- Nekem azt tanították, hogy ezek nélkül szegényebb lenne az életünk. És ilyenkor jobban ki tudjuk fejezni egymás iránt a szeretetünket.

A hagyományok összekötik a családokat

Fontos, hogy ne csak a tankönyvekből tanuljunk ünnepeinkről, szokásainkról, hanem megéljük azokat – vallja Kovács Rebeka, a Révfülöpi Általános Iskola nyolcadikos tanulója. A Balaton-felvidéki iskolában azonban nemcsak a régi szokásokat viszik tovább a diákok, hanem újakat is alkotnak.

- **Az osztályfőnöki óra mellett hol tanultok a hagyományokról? Mi az, amit az iskolában együtt ünnepeltek?**

- Hon- és népismeret órán is tanultunk az ünnepekről, népi szokásokról. December 6-án eljön a gyerekekhez a Mikulás, karácsonyi szünet előtt együtt megünnepeljük Jézus születését. Februárban farsangi multságot tartunk, ahol a hagyományos jelmezes felvonuláson kívül a 8. osztályosok előadják nyitó- és zárótáncukat. Június elején van gyermeknap is. És természetesen nemzeti ünnepeinkről is megemlékezünk. A régi szokásokat a szülők, óvónők, tanárok tanították meg, így a húsvéti tojásfestést, a Luca-szék és az adventi koszorú készítését, meg a karácsonyfadíszítést.

- **Milyen karácsonyhoz köthető szokások alakultak ki az iskolátokban?**

- Az iskolai ünneplés előtt az osztállyal közösen ünnepeljük meg a karácsonyt. Feldíszítjük a termet és karácsonyfát állítunk. Átadjuk az ajándékot annak, akinek a nevét kihúztuk, majd beszélgetünk, játszunk, zenét hallgatunk. Mindenki hoz otthonról üdítőt, süteményt, és azt fogyasztjuk el. Az iskolai nap végén tartjuk meg az iskolai közös karácsonyt. A műsorban szerepel zenés, színházi előadás is. Ezekre tanáraink készítenek fel minket.

- **Készültök valamilyen meglepetéssel a tanáraitoknak?**

- Az osztálykarácsonykor az osztályfőnök neve is ugyanúgy bekerül a kalapba, amikor kihúzzuk egymás nevét. Azonkívül az összes tanárt saját készítésű ajándékokkal lepjük meg.

- **Vásárolni is szoktál ajándékot, vagy inkább készítesz?**

- Szoktam asztali díszeket készíteni, festeni meg rajzolni. De vásárolok is, az év folyamán összegyűjtött zsebpénzemből. A nagyobb ajándékokat csomagolópapírba csomagolom, a kisebbeket ajándéktasakba, amit később is fel lehet használni, így óvom a környezetemet is. Az iskolánk minden évben részt vesz a cipősdoboz akcióban. Ilyenkor a dobozokba olyan apróságokat teszünk, amik nekünk már nem kellene, de mások még örülhetnek neki. Csokit is szoktunk beletenni.

- **Szerinted miért fontos, hogy őrizzük a hagyományokat?**

- A régi hagyományok, szokások összekötik a családokat, az embereket. Ezért is nagyon fontos, hogy ne felejtsük el ünnepeinket, ne csak a tankönyvekből olvassunk róla.

A Mikulás alakja a magyar, az angol és az orosz nyelvterületen

Cs. Jónás Erzsébet tanulmányának rövidített, szerkesztett változata

Cs. Jónás Erzsébet professor emeritus, egyetemi tanár, az MTA doktora, a Nyíregyházi Főiskola Orosz Nyelv és Irodalom Tanszékének vezetője

Az európai kultúra egyik közösnek mondható jeles napja a hagyományos és modern városi folklórban a téli napforduló decemberi ünnepek köre – a Mikulás, majd a Karácsony. Ez az ünnepekör – s benne számunkra most kiemelten a megfigyelés tárgyává tett Mikulás alakja – szakszerűen leírható a szemiotika eszközeivel is.

1. Szemiotika és etnoszemiotika

A Mikulás alakjának a tárgyalása az *etnoszemiotika* körébe tartozik. Az etnoszemiotika minden, az adott kultúrában valaha is intézményesült és működő jelrendszer vizsgálatával foglalkozó szemiotikai rész-tudomány. Olyan tudományok közötti területet fog át, amely egyfelől része a népraajznak, másfelől pedig a szemiotikának, a jelek általános tudományának. A jelrendszereket a közvetítő közeg jellege szerint két nagy csoportba oszthatjuk: ezek az *auditív* és *vizuális* jelek. Az előbbiekhöz tartoznak a beszéd, a zene (ezek köznapi és ünnepi formái), míg az utóbbihoz a díszítő és ábrázoló művészetek, valamint a mozgásművészetek (a tánc, a gesztusok, a koreográfia, a mozgás kifejező jelei).

2. A Mikulás ünnepkörének szemantikája, pragmatikája és szintaxisa

A Mikulás képéhez kapcsolódó komponensek hasonló, mégis részleteiben sokszor eltérő módon léteznek Kélt-, Közép-, és Nyugat-Európa kulturális szféráiban.

Azok az ünnepi hagyományok, amelyek középpontjában a Mikulás vagy Télapó áll, a téli napfordulóról való megemlékezés, a fény várása, az e fölötti boldogság ünnepeinek szemantikai körébe tartoznak. A *pragmatika* azt írja le, hogyan zajlik ez az ünnep a különféle európai országokban. A *szintaxis* arra ad választ, milyen viszonyok vannak a különféle szemiotikai jelek között (Mikulás, Télapó, Hópelyhecske, krampuszok, szarvasok, manók, karácsony, fenyőfa, újév stb.). A *morfológia* részletesen foglalkozik a formai komponensekkel: hogy néz ki a Mikulás, és az ünnepek többi figurája és rekvizituma. Úgy tűnik, nem is olyan egyszerű ezeknek a morféimáknak a leírása és számbavétele.

2.1. A szemiotikai jel szemantikája – Mit jelent a Mikulás ünnepe?

A magyar Mikulás hagyománya és kultusza Szent Miklós kultuszára vezethető vissza, aki Myra városának püspöke volt. A hagyomány szerint Miklós püspök a III. században élt. A város utcáján sétálva meghallotta, hogy az egyik házban szegény leányok beszélgettek arról, hogy a családjuk érdekében vállalnák a prostitúciót is. Miklós püspök elhatározta, hogy segít rajtuk, de szerénysége miatt mindezt titokban akarta tenni. Éjszaka arannyal teli zacskókat rakott a szegény ember ablakába, s ezt 3 éven keresztül minden alkalommal megtette. Az apa a harmadik évben titokban megleste, ki ajándékoz a családnak ennyi pénzt, és meg akarta köszönni Miklós püspöknek a jóságát, de az elhárította a hálálkodást, és azt mondta, hogy a hála egyedül Istent illeti. Szent Miklós legendája és az ő névnapját ünneplő december 6. a XIX. században terjedt el olyan formában, hogy a Mikulás a gyerekeknek szánt ajándékokat az ablakba kitett kitisztított kiscipőkhöz helyezi el. Ezek a mikulászacskók piros, átlátszó papírból vannak, tartalmuk cukorka, édesség, déli gyümölcs. A Mikulás a jóságot szimbolizálja, a krampuszok a rosszat. A Mikulás a kis zsákokban ajándékokat oszt, a krampuszok kis aranyozott virgácsot vagy vesszőnyalábot adnak a rosszalkodó gyerekeknek.

A magyar Mikulás név szláv eredetű, a cseh vagy szlovák nyelvből került át a magyarba. Ugyanakkor a krampuszok mint kis ördögök, akik a Mikulást kísérik, osztrák hagyományokra vezethetők vissza. A német nyelvterületen a Mikulásnak a Nikolaus felel meg. Meg kell jegyeznünk, hogy ezekben az országokban karácsony idején a kis Jézussal vagy Jézuskával együtt (Christkind) az ajándékokat a Karácsonyi Ember (Weihnachtsmann) is osztogatja. Ennek a figuráját nem szabad összetéveszteni Nikolaus alakjával, mert a Weihnachtsmann december 24-én érkezik.

Az angol nyelvterületen (különösen az USA-ban) Szent Miklós (Santa Claus) karácsonykor hozza az ajándékokat. Egyes közép-európai országokban a Mikulás neve mellett megjelenik a „szent” (Santa) vagy az „atya” (Father), illetve az „apó” (román Moș) szó is. Oroszországban egyébként az egyházi karácsonyt, Jézus születését január 7-én ünneplik.

A Mikulás megnevezése országonként különböző:

- USA és Kanada: Szent Miklós – Santa Claus;
- Anglia: Karácsonyi Atya – Father Christmas;
- Lengyelország: Mikulás – Mikołaj;
- Magyarország, Csehország, Szlovákia: Mikulás;
- Németország: Mikulás – Nikolaus, Karácsonyi Ember – Weihnachtsmann;
- Oroszország: Téalapó – Gyed Moroz [Дед Мороз];
- Románia: Miklós apó – Moș Nicolae.

Az angol megnevezés szó szerint megfelel a német „Karácsonyi Ember”-nek (Weihnachtsmann), csak hogy az angol gyerekek az ajándékokat Santa Claustól nem karácsony előestéjén, december 24-én kapják, hanem a rá következő nap reggelén, karácsony első napján. A brit hagyományok szerint Santa Claus a kandalló kéményén keresztül ereszkedik le, és az ajándékokat nagy hosszú gypjú zoknikban helyezi el, amelyek a kandalló párkányán függenek. Az angol Mikulás kísérői a manók és a szarvasok, élükön a piros orrú Rudolph-fal.

Az angol Father Christmas alakjának eredetileg vallási küldetése volt, a Woden nevű óangol istenben való hitet erősítette meg. Ajándékot nem hozott, és nem is a gyerekekhez jött. A Karácsony apó általában élénkörös ruhát viselt, de Angliában a viktoriánus korban és a Tudor dinasztia idején élénkzöld ruhában ábrázolták. Ez is a Karácsonyt jelképezte. A Santa Claus és a Father Christmas megnevezést ma már egyaránt használják bármelyik angol nyelvterületen.

2.2. A szemiotikai jel vizuális morfológiája

A Mikulás Magyarországon ajándékokat oszt – cukorkát, csokoládét, csokoládémikulást, piros átlátszó zacskókban – az ablakban elhelyezett cipőkbe. Gyakran ugyanide virgácsot is helyez. Ha személyesen látogatja meg a gyerekeket az óvodákban és az iskolákban, akkor az ajándékokat mellette a segítők, a krampuszok osztogatják. Ezek fiatal lányok kis ördögök jelmezében.

Az észak-orosz Téalapó (Gyed Moroz [Дед Мороз] szó szerint Fagyapó) figurája nagyon mély történelmi és etnográfiai gyökerekre vezethető vissza. Előképe az indoeurópai égi isten, a kozmikus törvények istene, Varun, aki az éjszakai csillagos égbolt megtettesítője. A hagyományos orosz Téalapó hiteles képét meghatározni nem könnyű.

Egy orosz Téalapó-kutató – Svetlana Vasziljevna Zsarnyikova, művészettörténész és etnográfus – véleménye szerint a Téalapó hagyományos külső megjelenését az ősi mitológia és színszimbólika alapján a következőképpen írhatjuk le: *szakáll és haj* (bármennyire is furcsa, de éppen a haj a Téalapó külső megjelenésének egyetlen olyan részlete, amely az évezredek során semmit nem változott); *ing és nadrág; bunda; sapka; háromujjú vagy egyujjas kesztyű; öv; cipő; pásztorbot; Hópelyhecske* (csak a Téalapóhoz tartozó sajátos kísérő nőalak. Egyetlen fiatalabb vagy külföldi hasonló figura sem rendelkezik ilyen kedves kísérő kislánnyal).

2.3. A szemiotikai jel szintaxisa – a decemberi ünnepek összekapcsolódása, kronologikus rendje

Összesítsük a hagyományok elemeit, időrendi hálóját: ki, mikor, hova érkezik az ajándékokkal (lásd a táblázatot).

A szintaxist tovább lehet finomítani annak részletezésével, ki kinek a társaságában érkezik a gyerekekhez. A magyar Mikulás kísérője a krampusz. Az angol Téalapó kíséretében manók vannak, és ott van Rudolf, a szarvas is. Az orosz Gyed Moroz állandó kísérője Hópelyhecske, aki a Téalapó unokája és tündér is egy személyben. A szintaxis szabálya azt is megszabja, hogy milyen csomagban adja át ajándékait a Mikulás. A magyar Mikulás piros, átlátszó zörgős papírzacskóban hozza az ajándékot, amelyben csoki mikulás, szaloncukor, apró édesség és esetleg dió, mogyoró lehet. Mindez a gyarapodás, a boldog élet szimbóluma.

Összekapcsolódik az ajándékcsoport olykor a kis aranyozott virgács átadásával, mintegy jelezve, hogy a Mikulás tud a rosszalkodásról, a csínytevésekről is. A magyar Mikulás az angolszász és az orosz téalapóval ellentétben december 6-án nem hoz nagyobb játékot ajándékba. Azt majd december 24-én este, Karácsony vigíliáján a Jézuska hozza, s valamennyi a karácsonyfa alá kerül. A magyar Mikulást nem vendégelik meg, de az óvodákban, az iskola alsós osztályaiban szeretettel várják, énekelnek neki. Felkészülnek a kicsik arra is, hogy a Mikulás megkérdezheti, „Jó voltál? Nem fogsz többet verekedni? Tudsz egy verset mondani vagy énekelni valamit?” stb. A jó viselkedés nagy ígérettétele után az ajándék egyformán jár a jó és rossz gyerekeknek is, mert a Mikulás megértő és türelmes, mindenkit egyformán szeret és megajándékoz. A távozó öreg Mikulást, aki pásztorbotjára támaszkodva lassan hagyja el az óvodai vagy iskolai termet, a gyerekek újra énekkel kísérik.

Ki hozza az ajándékot?	Mikulás <i>Mikolaj / Nikolaus / Moș Nicolae</i>	Jézuska <i>Christkind</i>	Szent Miklós / Karácsonyi Atya <i>Santa Claus / Father Christmas / Weihnachtsmann</i>	Téalapó <i>Gyed Moroz [Дед Мороз]</i>
Hol és hova hozza az ajándékot?	Magyarországon az ablakba tett kiscipőkbe	Magyarországon és Németországban a karácsonyfa alá	Angliában a kandallón függő nagy gypjú zokniba	Oroszországban a fenyőfa alá
Mikor hozza az ajándékot?	december 6-án este	december 24-én este	december 25-én reggel	december 31-én

A magyar Mikulás külső megjelenését tekintve az orosz Télapó és a nyugati Santa Claus között helyezkedik el. A ruha és az ajándékok szemiotikai jelentéssel bírnak. Különböző jókívánásokat szimbolizálnak: a piros öltözék – az öröm és életerő szimbóluma, a csokoládé és a cukorkák az édes életet szimbolizálják, az alma, a narancs a termékeny életre utal, a dió, mogyoró a gazdagság és pénz szimbóluma. Ez a szimbolika más folklórhoz kapcsolódó tavaszi és nyári ünnepekben is ismétlődik. De a fény várása, a hosszabbodó napsütéses napok ünnepe – különösen a zord télű Oroszországban – talán a legfontosabb mindegyik között. Ezért az oroszok leginkább a Télapó ünnepében érzik magukat „kompetensnek”. A kulturális globalizáció és motívumvándorlás miatt az ünnep részletei már gyakran összekeverednek, divathatás miatt is átkerülnek egyik kultúrából a másikba. Magyarországon e hatás leginkább az angolszász hagyományok újabkori megjelenésében érhető tetten, amit felerősít az amerikai Mikulás témájú játékfilmek népszerűsége a decemberi ünnepkör idején mind a televízióban, mind a világhálón.

A mikuláscsomag társadalom-szemiotikai metaforikus megjelenését tapasztaljuk a felnőttek világában. Magyarországon így nevezik a szabálytalan parkolását a büntetést tartalmazó fóliába zárt hivatalos felszólítást köznyelvi „szakzsargonban”.

Közelebbi és távolabbi kapcsolódások gazdagítják a nyelvben rögzült kognitív világismeretünket a Mikulás kapcsán: Az 50-es években hivatalosan Télapónak nevezték a gyerekek december 6-ai ünnepét, ám akkor is *mikulás*csomagot és nem *télapó*csomagot kaptak a kicsik.

A szövegtanból ismert figyelemirányítás a szemiotikai jelenségek rendszerének összevetésében is meghatározó. Az orosz, az angolszász és a német kultúrában a Mikulásnak és kísérőinek különböző jellegzetességei, figurái kapnak hangsúlyt, miközben mindvégig megmarad az alap azonossága. Ez a kettősség teszi lehetővé, hogy egyrészt azonos jegyei alapján felismerjük, hasonló vonásaik alapján egy családba soroljuk, kategorizálni tudjuk a Mikulásához kapcsolódó fogalmakat, másrészt el tudjuk különíteni, csoportosítani a kultúránkénti eltéréseket. A magyar Mikulás alakját figyelve azt látjuk, hogy benne a keleti és a nyugati figurális jegyek bizonyos fokig összekapcsolódnak. Ugyanakkor megvannak a sajátosan magyar vonásai is.

2.4. A Mikulás szemiotikai jegyeinek verbális, auditív megjelenése

A vizuális jegyek verbális, illetve auditív megjelenését a Mikulást váró gyermekdalokban kísérhetjük nyomon.

Az angol dalszövegekben szemléletes képet kapunk a szánon érkező Santa Clausról. A világító piros orrú rénszarvasról, Rudolfról, és a jó gyerekekről egyaránt szó van:

- **SANTA CLAUS IS COMING TO TOWN**
- **RUDOLPH THE RED-NOSED REINDEER**

Az orosz nyelv tanításában szintén jól használhatók a Télapóról szóló dalok, amelyek az ünnepkör képi világának hű tükrözői. Bennük a feldíszített fenyőfa alatt az újév köszöntése, Hópelyheske alakja és a Télapó egyaránt megjelenik. Egy helynévvel is találkozunk a dalszövegben. Az oroszok úgy tartják, hogy a Télapó lakóhelye a sarkkörön túli Velikij Usztyug, s onnan jön el minden évben rénszarvas szánján a gyerekekhez. Európában Finnországból, Lappföldről jön a Mikulás. Közös jegyként a leghidegebb, s legtávolibb téli tájat lehet rögzítenünk mint tipikus lakóhelyet:

- **ПЕСНЯ О ДЕДЕ МОРОЗЕ И СНЕГУРОЧКЕ**

A magyar mikulásdalok vegyes képet mutatnak: bennük a Télapó és a Mikulás megnevezése mindig azonos személyt takar. De megjelenésében, kellékeiben, ajándékaiban is minden gyermekdal megegyezik: az alma, a dió, a mogyoró, az édesség, s a virgács minden zsákban ott lapul a gyerekek számára. Ugyanakkor sohasem keverhető össze ez az ajándékos karácsony ajándékaival, motívumaival, amelyek karácsony idején a Jézuskához kapcsolódnak.

- **HULL A PELYHES FEHÉR HÓ**
- **TÉLAPÓ ITT VAN**
- **MIKULÁS, MIKULÁS**

3. Kulturális szemiotika kognitív keretben

A Mikulás körüli vizsgálódásunkat a megismerés-tudomány kognitív keretében is elhelyezhetjük. A nyelvet, a megismerést, vagyis a kogníciót és a kultúrát a jelentés köti össze. A jelentésalkotás mentében ötlépcsős folyamat írható le:

1. Valamely entitás (dolog, tárgy, jelenség) strukturális jellemzőinek megállapítása. – Esetünkben ez a decemberi ünnepkör Mikulás-figurájának elhelyezése időben és térben.
2. Olyan kategóriareprezentáció keresése, amely strukturálisan hasonló az illető entitáshoz. – Elemzésünkben a magyar, az angolszász és az orosz Télapók, Mikulások hasonlósága morfológiailag, szemantikailag igazolást nyert.
3. A leginkább hasonlító kategóriareprezentáció kiválasztása. – A Mikulás és a Télapó figurája a téllal, a gyerekek megajándékozásával, a jellegzetes öltözéssel, az öreg, szakállas, jóságos férfialak azonosságával írható körül.
4. Az entitással kapcsolatos következtetések levonása. – Számunkra azt jelentette, hogy azonos osztályba soroltuk a december 6-án érkező Mikulást az angolszász Santa Claus-szal, aki december 25-én reggel érkezik, s a január elsejét köszöntő Gyed Moroz orosz alakjával. Ugyanakkor megállapítottuk a különbségeket is, amelyek egyedivé teszik a figurákat, de az előbbi jegyek együtt szükségesek és elégségesek a kategorizáció elvégzéséhez, az azonos kategóriába soroláshoz.

5. A kategorizációval kapcsolatos információk tárolása. – Azt a morfológiai, szintaktikai és pragmatikai jelentéshalmazt foglalja magába, amelynek leírására a fentiekben törekedtünk, de amelyet tovább szélesíthetünk, mélyíthetünk. – A decemberi ünnepkör kulturális ismeretei e háttérinformációk közé tartoznak.

Az elvont szimbólumok és a nyelvi kifejezések a kép sémák útján nyerik el jelentésüket. A világot így tudjuk értelmezni. Ugyanazt az entitást vagy eseményt anyanyelvünkön is különböző módon értelmezhetjük, konceptualizálhatjuk, s így változatos nyelvi kifejezésekkel írhatjuk le. Több nyelvre, több kulturális háttérre gondolva ez a megismerési folyamat további összetevőkkel bonyolódik. Ezek az ismerethalmazok sohasem fedik egymást tökéletesen, de mindig tartalmazznak olyan bázisinformációt, amely alapjelentésükben felismerhetővé, kategorizálhatóvá teszi a fogalmat, fogalomkört. A Mikulás esetében a magyar, az angol és az orosz figura az ajándékozás fogalmával, a szakállas istenségnek a jóságos nagyapa-szereppé szelídített képi megjelenésével, s a gyermekmesékből ismerős kísérő szereplők sokszínűségével írta be magát az európai kalendáriumok rituáléi közé. A közös alap teszi felismerhetővé a Mikulás konceptuális rendszerét a három nyelv hozzá kapcsolódó, különböző fogalmi és nyelvi információ-halmaza ellenére is.

Összegzés

A kultúrát úgy határozhatjuk meg, mint a jelentések olyan halmazát, amelyet egy adott nyelvhasználó közösség elfogad és sajátjának ismer. A kultúra jelentéseinek egyik tárháza a nyelv. A legegyszerűbb dolgoknak is van kultúraspecifikus lehorgonyozottságuk. A kognitív nyelvészet a kulturális jelentésképző folyamatok esetében tágan értelmezendő. Minden szövegként leírható, nyelvi rendszereknek megfelelően viselkedő (szemantika, pragmatika, szintaxis) komplex szemiotikai jel – például az általunk bemutatott Mikulásünnepkör – vizsgálható a megismeréstudomány eszközeivel. Jogosan véli számos nyelvész, hogy a *kognitív társadalomtudomány, a kognitív szemiotika* vagy *kognitív szemantika* megfelelőbb lenne, mert pontosabban fejezné ki a vizsgálat tárgyát és módját. Elemzésünk a kontrasztív kulturális szemiotika kognitív keretbe helyezésével a Mikulás kapcsán erre tett kísérletet.

A fenti kognitív keretű kulturális szemiotikai vizsgálódásunk ugyanakkor arra is törekedett, hogy segítséget nyújtson a nyelvtanároknak a kultúráközvetítés vizuális és verbális, illetve auditív elemeinek tudatos meglátásához és feldolgozásához egyetlen komplex szemiotikai jel, a Mikulás ünnep szemantikai elemzésében és interkulturális kontextusainak feltárásában.

Az orosz Tjelo

A magyar Mikulás

Az angol Santa Claus

Az orosz Tjelo	A magyar Mikulás	Az angol Santa Claus
Újév napján érkezik	December 6-án érkezik	Karácsony első napján érkezik
Hópelyhecske kíséri	Krampuszok kísérik	Manók kísérik
Troján érkezik	Rénszarvas szánon vagy gyalog érkezik	Szarvasok húzta szánon érkezik
Az öltözéke általában piros vagy égszínkék színű, néha fehér, himzéssel díszített	A ruházata piros színű, fehér szőrmeszegély díszíti	Egyszerű, piros öltözék, fehér szőrmeszegéllyel
Hosszú bundája vagy kabátja van	Hosszú palástot vagy kabátot visel	Rövid kabátja van
Vékony övet visel	Nincs öve	Derékszíjat vagy széles övet visel
Szőrmekucsmát visel	Bojtos sapkát visel	Bojtos sapkát visel
A szakálla hosszú	A szakálla hosszú	A szakálla rövid
Nincs szemüvege	Néha hord szemüveget	Néha hord szemüveget
Pásztorbotja van	Bottal a kezében jár	Néha van pásztorbotja is
Vékony, magas alakja van	Vékony vagy telt alakja van	Telt alakja van
Az ajándékokat zsákban hozza	Az ajándékokat puttonyban hozza	Az ajándékokat puttonyban hozza
Az ajándékokat a fenyőfa alá teszi	Az ajándékokat és a virgácsot az ablakba helyezett cipőkbe teszi	A kandalló kéményén ereszkedik le, és az ajándékokat nagy zokniba teszi

A tanulmány teljes terjedelmében elolvasható:

Cs. Jónás Erzsébet: Kontrasztív kultúraszemiotika kognitív keretben (A Mikulás), in: Alkalmazott Nyelvészeti Közlemények, Miskolc, VI. évfolyam, 1. szám, (2011) pp. 33–47.

MSMS a Bayertől

Új „pirula” négy betűben a tudományok megkedveléséhez és megértéséhez

Szöveg: **Nagy Gábor** | Fotó: Nagy Gábor, archív

Idén novembertől a Bayer cég jól ismert brandjei mellé egy harmadik név is pozicionálja magát a hazai köztudatban: **MSMS**, azaz **Making Science Make Sense**. Ezt a világszerte népszerű oktatási programot most Magyarországon is elindítja a Bayer Hungária Kft., aminek támogató partnere az Oktatáskutató és Fejlesztő Intézet (OFI), védnöke a Magyar Tudományos Akadémia Természettudományi Kutatóközpontja (MTA TTK), helyszíne a Csodák Palotája (CSOPA) lett, további közreműködői pedig a Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem Szent-Györgyi Albert Szakkollégiumának önkéntes hallgatói. Mivel hivatalosan nincs magyar fordítása a programnak, ezért a Bayer cég hazai vezetőinél: **Dr. Gerhard Waltl** ügyvezető igazgatónál és **Alföldi Mária** kommunikációs vezetőnél jártunk, hogy megértsük ennek a négy betűnek az üzenetét.

– **Most örülnék igazán, ha újra iskolapadban ülhetnék, és lenne egy agilis kémiatanárom, aki megszeretett velem a tárgyat.**

Alföldi Mária: – Ha igazán agilis, akkor már ismeri a honlapunkat kívül-belül (www.msms.hu), sőt idejében jelentkezett a programunkra. Ha pedig igazán gyors volt, az osztálya már időpontot is kapott az egyik MSMS TUDÁSPONT interaktív tanórájára, mely programsorozat 2014 novemberében startolt. De itt jóval többről van szó, mint csak a kémiáról.

– **A honlapjuk rendkívül jól felépített, és ennek köszönhetően áttekinthető. Az első üzenet, ami megjelenik: MSMS TUDÁSPONT. Az MSMS fogalmát most tárgyaljuk, de mi a TUDÁSPONT?**

Alföldi Mária: – A Tudáspont a programunknak fizikai helyszíne, amelyet a Csodák Palotájában alakítottunk ki. Itt egyrészt az Öveges-teremben rendezzük meg azt a 15 alkalmas programsorozatot (workshop-sorozatot), melynek keretében a BME Szent-Györgyi Albert Szakkollégiumának önkéntes hallgatói tartanak előadásokat a programra jelentkező 10-16 éves diákoknak. Másrészt a Csodák Palotájában helyeztünk el egy folyamatosan működő érintőképernyős oktatófalat videoinstallációval, melyet minden látogató használhat. Terveink szerint egy év alatt mintegy 200 ezer gyermek tekintheti meg, próbálhatja ki az interaktív installációt, és mintegy 500-an vehetnek részt a workshopokon.

– **Tehát ugyanabból a generációból érkeznek a hallgatók és az előadók?**

Alföldi Mária: – Majdnem. S mivel az előadók 20 év körüliek, ezért hiteles példaképül is szolgálhatnak arra, hogy érdemes természettudományokkal foglalkozni.

– **A természettudomány tág fogalom. Szűkítsük le, mire is fókuszál az MSMS program!**

Gerhard Waltl: – Az első évben a workshopok témája az emberi szervezet működésének megértése lesz a kémiai, biológiai, fizikai folyamatok megismerésével. A workshopokkal azonban nem ér véget a program. A részt vevő diákok kezét nem engedjük el. Az interaktív foglalkozásokon való részvétel után pályázatíráásra inspiráljuk őket az MTA TTK nyári kutatótáborába, hogy még élményszerűbb módon kerüljenek kapcsolatba a természettudományokkal, és akár válasszák továbbtanulásuk témájává is a megismert tárgyak bármelyikét.

Alföldi Mária: – Az MTA Természettudományi Kutatóközpontja évek óta szervez kutatótáborokat középiskolás diákok részére, akik folyamatban lévő kutatási projekteken vehetnek részt a központ munkatársainak irányításával, így közvetlen közelről tapasztalhatják meg a valódi kutatómunka nehézségeit és örömeit. A Bayer Hungária Kft. által felajánlott ösztöndíjjal 2015 nyarán további diákok vehetnek majd részt ennek a nyári kutatótábornak a programjában.

A kutatásba bevont pedagógusok szerint:

- A biológia, a kémia és a természetismeret tantárgy oktatása egészen addig „hálás” feladat, amíg a téma és a rendelkezésre álló erőforrások lehetővé teszik a látványos szemléltetőeszközök alkalmazását, illetve a kísérletek elvégzését. Attól kezdve, hogy a tanulóknak elvont fogalmakat megfelelő szemléltetés nélkül kell megtanulniuk, lelkesedésük lanyhul.
- Kihívások a mindennapi munka során: a felhasználható limitált időkeret; a korlátozott anyagi és tárgyi lehetőségek; a gyermekek érdeklődésének aktív fenntartása.
- Reformjavaslatok: szemléltető oktatás; kiscsoportos gyakorlati órák; az iskola falain túlmutató érdekes projektfeladatok; vendégelőadók bevonása.

– Stratégiailag utánpótlás-nevelésben gondolkodnak a kutatás-fejlesztéséről méltán híres anyacég, a BAYER számára?

Gerhard Waltl: – Így is fel lehet fogni, de nem erről van szó. Nekünk az a hivatásunk, hogy a természettudományokat egy jobb élet szolgálatába állítsuk. Tudásközpontú és kutatásalapú vállalként küldetéstudatot érzünk a tudományok oktatásának fejlesztésében. MSMS programunk csupán egy a Bayer által globálisan támogatott 300 társadalmi felelősségvállalás projekt közül.

Alföldi Mária: – A természettudományos tantárgyak nagyon fontos ismereteket nyújtanak a felnőtt élethez, ezért is kulcsfontosságú a diákok érdeklődésének felkeltése. A most Magyarországon is elinduló program elsődleges célja a természettudományok megszeretése olyan fiatalokkal, akik pályaválasztás előtt állnak. Ne feleddjük, hogy milyen alacsony volt a jelentkezés az elmúlt években, például fizika szakra. Az MSMS Tudásközpont a pedagógusok munkáját is segíti azzal, hogy helyszínt és eszközöket biztosít az interaktív oktatásra.

– Nagyon lényegretörőek a bemutatott kísérletek. Milyen módszerrel állították össze a tematikát?

Alföldi Mária: – Az MSMS program előkészítő szakaszában természettudományos tantárgyakat oktató pedagógusok véleményét kértük ki kvalitatív kutatás

Dr. Gerhard Waltl ügyvezető igazgató

Alföldi Mária kommunikációs vezető

Az MSMS Tudásközpont program együttműködő partnerei

keretében. Arra kerestük a választ, hogy melyek azok a módszerek, amelyek segítségével felkelthető és hosszabb távon is fenntartható a diákok érdeklődése a természettudományok iránt. A megkérdezésekből a következő szempontok lettek az irányadók: a tananyag legyen tanulható mennyiségűre szabva, szolgálja a gondolkodást, erősítse a kapcsolatot a tantárgyak között, jöjjenek el vendégelőadók, legyenek kiscsoportos foglalkozások, és nem utolsósorban – amire élő példa az MSMS –, hogy projektórák keretében a diákok végre ingergazdag környezetben legyenek. Nagy örömünkre szolgál, hogy a meghirdetett workshopokra rengeteg regisztráció érkezett, éppen ezért úgy döntöttünk, hogy lehetőségeinkhez mérten – a nagy érdeklődésre való tekintettel – 2015-ben újabb időpontokat hirdetünk majd meg az érdeklődő pedagógusok és osztályaik számára.

Ezen cikk megjelenésekor a 15 alkalmas programból öt már ebben az évben lezajlott. Tehát vannak diákok, akik már az MTA TTK nyári táborára készítik ezekben a pillanatokban a pályázataikat. És lehet, hogy egy sikeres tábor, és néhány egyetemi év után mindennapos feladatuk lesz a fizika, biológia, kémia tudományok gyakorlása egy jobb életért, ahogy a Bayer szlogenje is szól. Science For a Better Life.

Egyébként jól vagyok?

Szöveg: **Fekete Zsuzsa**

Professzionális drogprevenciós szakemberek segítenek pedagógusoknak, szülőknek, gyerekeknek abban, hogyan oldhatják meg a hétköznapokban jelentkező különböző nehéz helyzeteket. A problémás – iskolakerülő, dohányzó, italozó, drogozó vagy éppen rosszul tanuló – fiatalokért nemcsak a felnőttek, hanem a gyerekek is sokat tehetnek, ha megtanítják nekik, hogyan támogathatják társaikat. A református drogmiszió öt különböző modult dolgozott ki, amelyben a legmodernebb tudományos kutatások eredményeit felhasználva adják át a módszertant az érdeklődőknek.

– A drog nem olyan, mint a bárányhimlő, amit egy bizonyos vírus okoz, hanem annak a tünete, hogy nem megy az élet, a fiatal elakadt valahol – mondja a Kallódó Ifjúságot Mentő Misszió vezetője. **Victorné Erdős Eszter** református lelkész a 80-as évektől foglalkozik drogos fiatalokkal. Az általa vezetett ráckeresztúri drogterápiás otthonban több százán gyógyultak ki függőségükből és kezdtek új életet. A szakember azt meséli, gyakran előfordul, hogy a fiatal kijelenti: „*Nincs nekem az életemmel semmi bajom, csak túl sokat drogozom, egyébként jól vagyok*”.

– A drog azonban azt jelenti, hogy a fiatalnak nincs megküzdési stratégiája azokra a hiányokra és traumákra, amikkel szembesül. A drogozás egyik indikátora lehet a terhelt családi környezet, valamint az iskolához fűződő rossz kapcsolat. Ha egy gyerek rosszul tanul vagy a magatartása deviáns, akkor szinte biztos, hogy súlyos traumák állnak a háttérben.

Komplex segítség

A drogmiszió komplex képzést ajánl, amely segíthet, hogy a gyerekek kiegyensúlyozottabbak, boldogabbak lehessenek.

– Több mint húsz éve foglalkozunk drogprevencióval, bár nem ez volt a fő profilunk. Folyamatosan hívtak minket ifjúsági csoportokhoz, táborkba, iskolákba, különböző közösségekbe. Annyi felkérésünk volt, hogy többször is nemet kellett mondanunk. Évek óta érett bennünk, hogy akkor válna teljessé a munkánk, ha

megnyitnánk a drogmiszió prevenciós ágát, olyan profi szakemberekkel, akik teljes szívvel és keresztyén elkötelezettséggel végzik a munkájukat.

A rablás és a biztonsági öv

A drogmiszió legkeresettebb alkalmi azokon a ráckeresztúri drogterápiás otthonban gyógyult fiatalok mesélnek arról, hogyan változott meg az életük, miután megszabadultak a kábítószerrel, ráadásul gyógyulásukat Istennek tulajdonítják. **Erdős Eszter** szerint azonban a népszerűsége ellenére sem az úgynevezett biztonsággtétel a leghatékonyabb módszer, ugyanis – mint mondja – a serdülőkben él egyfajta „cowboy-romantika”, és hajlamosak azonosulni a negatív hőssel.

– Amikor egy jókiállású, vagány, helyes, tetovált fiatal srác arról mesél nekik, hogy ő korábban bűnözésből élt, prostituáltakat futtatott, lopott, rabolt, drogozott, de most már jó fiú, betartja a törvényeket, beköti a biztonsági övet, adót fizet, családot alapított, templomba jár, akkor a kiskamasz követendő példának tarthatja a rosszat is és a jót is. Úgy érezheti, hogy először kipróbálja ő is a rosszat, aztán később majd megváltozik, és előadásokat tart arról, hogyan kell jól viselkedni. Azonban ezek a kisserácok nem ismerik az érem másik oldalát, amiről a volt drogosok nem mesélnek nekik. Például azt, hogy a börtönben megerőszakolták, összeverték őket, esetleg férfiprostituáltak voltak, számos megaláztatást, szegényt, kudarcot, szörnyűséget éltek át. Önmagában tehát a biztonsággtétel akár ingoványos terület is lehet.

Nem másoktól halljuk

A drogprevenció összetett kérdés, ezért a szakemberek a nemzetközi kutatások által alátámasztott, hatékony módszereket alkalmazzák.

– Kompetenciafejlesztéssel, készségfejlesztéssel, dramatikus módszerekkel dolgozunk, hogy egészségesen fejlődjenek a gyerekek, és ne is akarjanak tudatmódosító szerekhez nyúlni. Különböző modulokat kínálunk az iskoláknak, csoportoknak, fiatalokkal foglalkozó szervezeteknek, és mindenki azt a képzési formát választhatja ki, amit optimálisnak gondol.

A tanórai és tanórán kívüli foglalkozások nagymértékben különböznek a megszokott iskolai órától.

– Ezek interaktív foglalkozások, ahol a diákok érzelmeivel dolgozunk. A bejelentkező körben mini gyakorlatokat végzünk, hogy a gyerekek lelke megnyíljon arra, amiről beszélgetünk. Soha nem frontális előadásokra kell gondolni, ahol okos dolgokkal tömjük a fejüket a táblánál állva. Az attitűdváltozás ugyanis soha nem attól következik be, hogy valamit hallunk másoktól, hanem attól, hogy mi megfogalmazzuk a magunk számára. Ezért olyan módszertant dolgoztunk ki, hogy a gyerekek maguk mondják ki a különböző dolgokat, és ezt meg is beszéljük egymással profi moderátor vezetésével. Fontos, hogy a feldolgozás ellenőrzött körülmények között történik, és nem a téren, az utcán, bizonytalanságok közepette.

Gyerek a gyerekért

Az összes közül a leghatékonyabb képzés, amelyben gyerekek segítenek gyerekeknek. A kortársképzés azért fontos, mert a kamaszoknál a hasonló korú fiatalok értékrendje sokkal preferáltabb, mint a szülőké – állítja *Erdős Eszter*.

– A közvélekedéssel ellentétben nem az a hatásos, amikor egy sztár addiktológus fantasztikus showmússal kápráztatja el a gyerekeket egy órán. Sokkal inkább hat az, amikor egy kortárs – akár hebegve-habogva – beszél a többieknek. A kortársképzésnek ezernyi technikája ismert, és egészen kiskortól lehet már alkalmazni. A gyerekeket könnyű motiválni arra, hogy legyenek mentorai rászoruló társaiknak. A patronáló rendszer úgy lehet kialakítani, hogy a pedagógus vagy mentálhigiénés szakember az önkéntes jelentkezőkből kiválaszt alkalmas – vagány, hiteles, szerethető – gyerekeket, akik az egy osztállyal lejjebb lévőknek segítenek. Mindenki olyan valakinek segít, akit hozzárendel a felnőtt. A párok együtt játszanak, „lógnak”, tanulnak, a felnőtt pedig időnként szupervíziót tart, ahol megbeszélik és megosztják egymással a tapasztalatokat. Figyelemreméltó külföldi példákat ismerünk. Ezek a szelíd módszerek nagyon hatékonyak, a segített gyerekek szárnyakat kapnak attól, hogy van egy barátjuk, aki értük van. A sérült gyerekek teljesítménye még akkor is javul, ha soha nem tanulnak, csak együtt pingpongoznak vagy fociznak a mentorral. Ráadásul a drogozás egyik indikátora a rossz kapcsolat az iskolához, a gyerek azonban a kis mentorán keresztül érezni fogja az iskola szere-

tetét is. A szakembereink tudnak segíteni a mentor gyerekek kiképzésében, sőt, ha szükséges, moderáljuk is a folyamatokat.

Pedagógusoknak és szülőknek

Az akkreditált pedagógusképzésünk hatvan órás, de az iskolák igénye szerint vállalunk néhány órásat is – folytatja a mentálhigiénés szakember.

– A rövidített képzés alatt elmondjuk, hogyan lehet különböző drogprevenációs módszereket bevinni az iskolai órákra is. Amit tanítunk, az nemcsak szemlélet, hanem konkrét módszerek, technikák, amelyekkel a tanárok jobban tudnak majd konfliktust kezelni. Nemcsak a pedagógusoknak, a szülőknek is tartunk képzéseket, úgynevezett szülősulit. Ez sem előadás, hanem közös esetmegbeszélés, gondolkodás. Hat-nyolc szülő vesz rajta részt, ahol mindenki elmondhatja a problémáját, például arról, hogy a gyerek mindig azt mondja, nincs lecke, aztán hozza az egyeseket. A szakember vezetésével közösen törik a fejüket, hogy mit lehet tenni. Számos családnál alig van motiváció ilyesmire, de ha elkezdődnek a bajok, nagyon fontos odafigyelni, változtatni, ha nem akarják, hogy a gyerekük végül a börtönben, a drogelvón vagy legrosszabb esetben a temetőben végezze. A változtatás lemondásokkal jár, de gondoljunk csak bele, hogy akkor is megváltozik egy család élete, ha mondjuk súlyos beteg lesz az egyik gyerek. Ilyenkor minden a szörnyű problémára koncentrálódik, és összefog a család. Ez a követendő példa azokban az esetekben is, amikor gondok jelentkeznek a gyereknél. Azt a lehetőséget is felkínáljuk, hogy szakembereink bejárnak a fogadóórákra, így nemcsak az osztályfőnökhöz vagy a szaktanárokhoz mehetnek be a szülők, hanem egy olyan lelkipogozói szobába is, ahol bátran el lehet mondani, hogy a gyerek lop, csavarog vagy hazudozik.

A nemi betegségtől a boldog családig

A családi életre nevelés a kulcsa annak, hogy boldog gyerekünk legyen – véli Erdős Eszter.

– Érdekes, élvezetes formában próbáljuk átadni a gyerekeknek, hogy élhetnének boldog családi életet. Egy átlagos iskolában a szexuális felvilágosítás annyiból áll: „használd óvszert, hogy ne légy terhes és nemi beteg.” De azt senki nem tanítja meg, hogyan tudja a fiatal boldogan megélni a szexualitást úgy, hogy a párja is boldog legyen, az életük pedig kiteljesedjen a szextől. A szex ugyan jó hívószó napjainkban, de valójában a legtöbb embernek ez teszi tönkre az életét, itt vannak a legnagyobb sebek, fájdalmak; miért is? Miért nem tanítjuk meg a fiataloknak, hogy a szex a boldogság forrása és nem a fájdalom kútja? Miért nem tanítjuk meg nekik, hogyan működnek a családok? Hány gyermeket vállaljanak? Mikor muszáj elválni, vagy miért érdemes és kell együtt maradni? Az ember személyes boldogsága a családtól

függ, de még a testi élete is, hiszen azok, akik házasságban élnek, sokkal hosszabb életűek, mint egyedül élő társaik. Akkor leszünk boldogok, ha családot teremtünk magunk körül, és megtanulunk családban élni. A jó család azonban nincs magától, mert magától csak a gyom terem. A harmonikus családot meg kell teremteni, és meg kell tanulni, hogy a saját boldogságunkért csak mi magunk vagyunk a felelősek, senki más.

Hit és lelkesedés

– Drogprevenációs szakembereinket úgy válogattuk meg, hogy mindannyian tudjanak lelkesedni, és másokat lelkesíteni. Etikusak, hitelesek, szeretik az embereket és a munkájukat. Nem titkoljuk, hogy reformátusok vagyunk és hiszünk Istenben. Azt is tudjuk, hogy a vallás fontos védőfaktor a drogozás ellen, hiszen a kutatások szerint a hívó fiatalok sokkal kevesebb szer nyúlnak a kábítószerhez, mint az ateisták. A mai gyerekek komoly problémája az úgynevezett amotivációs szindróma, vagyis hogy nem lelkesednek, nem inspirálja őket semmi. A *minden mindegy állapot* a drogozást kiváltó lelki szindrómák közé tartozik, ezért is fontos, hogy olyan szakemberek tartják a képzéseinket, akik releváns pszichológiai ismeretekkel rendelkeznek, a magas színvonalú szakmai tudás mellett pedig lelkesek és lelkesíteni is tudnak.

A Református Drogmisziós Szolgálat prevenációs programjai:

60 órás akkreditált drogprevenációs pedagógus-továbbképzés.

Drogprevenációs programok, programsorozatok:

1) diákok, 2) tanárok, 3) szülők részére, 4) kortársképzés, 5) családi életre nevelés.

Kontaktszemély: Bartha Katalin: 06-30-955-6885,
barthakata@tisztashely.hu

www.tisztashely.hu

Tehetségprogram leendő mérnököknek

Szöveg: Rimányi Zita

A mérnöki életpálya bemutatását középpontba helyezve szervezett tehetségprogramot középiskolásoknak a győri Széchenyi István Egyetem. **Pup Dániel**, a felsőoktatási intézmény Járműipari Kutató Központjának munkatársa, a SZEnergy Team hallgatói alapítótagja és menedzsere beszélt eddigi tapasztalatairól, ami a folytatást indokolja.

– Miért szervezte meg a győri Széchenyi István Egyetem a mérnöki életpálya bemutatását középpontba állító tehetségprogramot?

– Célunk, hogy egy jövőendő mérnök lehetséges szakmai életútját, karrierépítésének állomásait bemutatva a műszaki alkotó tevékenység elméleti és gyakorlati szépségeire irányítsuk a középiskolások figyelmét. Emellett az is fontos, hogy az egyetem ilyen formában is kapcsolatot alakítson ki leendő hallgatóival. Így ők pontosabb képet kapnak intézményünk életéről, működéséről, és gyakorlati tapasztalatokat is szereznek. Mint minden műszaki képzést végző intézménynél, nálunk is alapvető dolog, alapcél, hogy a képzéseink színvonalával, folyamatos fejlesztésével biztosítsuk a mérnökutánpótlást.

– Hogyan igyekezett a program keretében a mérnöki életpályára irányítani a figyelmet az egyetem?

– A diákok az induláskor személyre szabott, a Járműipari Kutató Központhoz és a SZEnergy Teamhez kötődő, alternatív járműfejlesztéssel kapcsolatos műszaki feladatot kaptak, amelynek megoldásában az egyetem oktatói és kutatói is folyamatosan segítettek. A program keretén belül így a hallgatók megismerkedhettek a mérnöki életpályával. Hasonló programok indításával már korábban is igyekeztünk a mérnöki hivatást megszerettetni a fiatalokkal, a leendő hallgatókkal. Emellett egyetemünk folyamatosan középiskolai tájékoztatókat tartott, amelyeken oktatók és mérnökök beszéltek életpályájukról, így az a diákok számára hiteles tájékoztatásnak számított.

– Mit nyújtott a tehetségprogram a középiskolásoknak?

– Ezt a tehetségprogramot először hirdettük meg, pilot (kísérleti) jelleggel. Öt középiskolából jelentkeztek rá diákok. Velük a tehetségprogram keretében távkonzultációt folytattunk. Volt egy elin-

dító és egy záró workshop, a témák kapcsán pedig irodalomfeldolgozással, kutatómunkával foglalkoztak, így a diákok túlnyomórészt emailben fordultak hozzánk. Az értékelést a központ munkatársai végezték, és a középiskolásoknak munkájuk eredményéről egy szakmai anyagot kellett leadniuk, illetve egy-egy prezentációt is előadtak. A program április 7-én kezdődött és június 26-án zárult. Mindenképpen folytatását tervezzük, ismét tavasszal, amikor kikristályosodnak majd az olyan aktuális témák, amikkel a középiskolások foglalkozhatnak.

– Elégé motiváltak voltak a jelentkezők? Tudják, mik akarnak lenni?

– Aki egy ilyen programba jelentkezik, annak bizonyára már konkrét elképzelése van a továbbtanulásáról, és épp ezért szeretett volna megismerkedni az egyetemi környezettel. Ebben bízunk és feltételezésünk be is bizonyosodott. Mivel a program tanórán kívüli plusz tevékenységet jelentett és jelentős időterheléssel járt, mindenképp csak megfelelően motivált hallgatók vehettek részt benne. Az egyetem is hasznos tapasztalatokat nyert a program során. Kapott egy képet arról, hogy a mai fiataloknak milyen a felfogásuk, milyen az elképzelésük egy szakmai feladatról és hogyan viszonyulnak az ilyen jellegű kihívásokhoz. A tapasztalataink egyértelműen pozitívak. A diákok érdeklődőek, tudatosan készülnek a továbbtanulásra, elmondják ötleteiket és kíváncsiak az újításokra.

– Milyen feladatokba vonták be a középiskolásokat?

– A projekt középpontjában alapvetően a műszaki irodalomkutatás és a kidolgozott téma előadása áll. Ezúttal az nem volt cél, hogy konkrét fejlesztésekbe vonjuk be a diákokat, de korábban már együttműködtünk olyan formában szakközépiskolákkal, amelyek során gyakorlati dolgokkal életszerűen foglalkoztak a tanulók.

– A programban részt vevő oktatókat hogyan választották ki?

– A Járműipari Kutató Központ azon oktatói és kutatói vettek részt a programban, akik a hallgatói SZEenergy Team alternatív járműfejlesztő versenycsapatot megalapították és folyamatosan mentorálják.

– Nyomon követik a programban részt vevők pályáját?

– A továbbiakban induló programokra ismét meghívjuk majd őket és természetesen szeretnénk, ha ők is egyetemünk hallgatói lennének, ezért felvételi tájékoztatást nyújtunk nekik. Hazánkban belül Győr az egyik legdinamikusabban fejlődő autóiipari régió, rengeteg beszállító, kis- és középvállalkozás, nagyvállalat működik itt sikeresen. Egy frissdiplomás számára, aki ezen a területen képzelet el a jövőjét, rengeteg lehetőséget kínál a város és a régió.

Versenysikerek alternatív hajtású járművekkel

A SZEenergy Team a Széchenyi István Egyetem oktatóiból és hallgatóiból álló lelkes csapat, amelyet a Közúti és Vasúti Járművek Tanszék alternatív energiaforrásokat kutató törekvései hívtak életre. Az alternatív energiával hajtott elektromos járművek hatékonyságát fejleszti és a technológia életképességét bizonyítja. A csapat tagjai többször indultak versenyeken járművekkel, például a Shell Eco-marathon Europe versenyen, ahol a megadott távot az előírt időre és sebességgel kell teljesíteni és fejlesztéseiket technikai szempontból is vizsgálják. Az általuk fejlesztett járművek ezen az európai szintű energiatakarékosági versenyen bizonyítanak 2008 óta, két első, egy második helyezést is elértek már. 2011-től működésüket egyesületként is folytatják, Alternatív Közlekedést Fejlesztő Hallgatói Közhasznú Egyesület néven (<http://szenergy.sze.hu/>). Idén októberben a SZEenergy Team csapata megnyerte a spanyolországi Murcia városában megrendezett IV. Murcia Solar Race üzemanyag-takarékosági versenyt, ahol a továbbfejlesztett járművel az akkumulátoros, napelem-segédhajtásos kategóriában indult.

A Széchenyi-egyetem programja középiskolások számára

Négy győri középiskola – a Bercsényi Miklós Középis-kola, a Jedlik Ányos Gépipari és Informatikai Középiskola, a Kazinczy Ferenc Gimnázium, a Pattantyús Ábrahám Géza Ipari Szakközépiskola – és a szegedi Gábor Dénes Műszaki és Környezetvédelmi Szakközépiskola 17 harmadikos diákja pályázott, s 10 fiatal lett részese a Széchenyi István Egyetem tehetséggyógyító programjának, amelynek középpontjában a mérnöki életpálya bemutatása szerepelt. A leendő egyetemistákat, jövődiplomás hallgatókat **dr. Szekeres Tamás** professor emeritus, volt rektor, **dr. Földesi Péter**

rektor és **dr. Bokor József** akadémikus féléves kurzuson, főképpen a diákok hétvégi szabadidejéhez igazodva vezette be a mérnöki munka világába. A diákok értékes ambícióját, szorgalmát és kreativitását konkrét feladatokkal ösztönözték.

A Jedlikből a Jedlik-hídon az egyetemre

– Műszaki tárgyakat oktató középiskolánkból mindig jelentős arányban mentek műszaki pályára a diákok, sokan választottak továbbtanuláskor mérnöki szakot. A tanítást, a gyakorlatokat úgy szervezzük, valósítjuk meg, hogy megszerethessék a műszaki szakmákat. Amit lerajzolnak, azt le is gyárthatják, arra biztatjuk őket, hogy olyat rajzoljanak, amit le lehet gyártani. A mérnöki gondolkodáshoz ez elengedhetetlen, ez a fajta hozzáállás a mérnöki gondolkodás alapja – mondta el **Domonkos László**, a győri Jedlik Ányos Gépipari és Informatikai Középis-kola igazgatója. Intézményünkben is jelentkeztek diákok a Széchenyi-egyetem tehetséggyógyító programjára.

A Jedlik igazgatója úgy véli, nem elég az, amit az iskola tanít, a világot is műszaki szempontból érdemes figyelniük a mérnöknek készülő diáknak, erre ösztönözik őket a technológia, az informatika gyors fejlődése miatt is. „A változást, az ahhoz való alkalmazkodást érdemes megszokniuk, mert amit megtanulnak, az hamar elavulhat. De a mérnöki gondolkodásmód ennek következményein átsegíthet. A jó mérnök mindig jobbat akar a meglévőnél, innovatív, kreatív, fejlesztési lehetőségekre gondol. A meglévő fejlesztésekből újabbakat szerel össze.” - hangsúlyozta Domonkos László és példaként megemlékezett, hogy egyik diákjuk a Legóból összerakott robot mozgatását is megoldotta, majd három dimenziós tervét megrajzolta és azt továbbfejlesztette. Ilyen gyakorlatokra is lehetőségeket ad a Jedlik, hasonló fejlesztésekre biztatja a diákokat, s ily módon még a továbbtanulás előtt belekóstolhatnak a mérnöki pályára mindennapjaiba, eldönthetik, hogy valóban ezt a szakmát szeretnék-e választani.

– Ha megfelelőképp találjuk, mutatjuk be a mérnöki pályára szépségeit, akkor több fiatal megszereti. Ezért dicséreljük meg tanulóinkat, ha nem csak másolnak, és arra ösztönözzük őket, hogy merjenek újdonságokat létrehozni. Ezért örülök a győri Széchenyi István Egyetem tehetséggyógyító programjának is, amely a mérnöki pályát helyezi középpontjába. Az egyetem műszaki karával iskolánk amúgy is régóta jó kapcsolatot ápol, tizenhárom éven át együttműködtünk a gépipari mérnökasszisztensek képzése során. Több diákunk választotta már a győri egyetemet továbbtanuláskor. Szoktam is mondani nekik, valamint a továbbtanulás előtt állóknak, hogy a Jedlikből a Jedlik-hídon át vezethet az út az egyetemre. Ugyanis valóban ezen a nemrég épült hídon lehet eljutni iskolánkból az alig két kilométerre, egy rövid sétányi távolságra található felsőoktatási intézménybe, s mi ehhez megfelelő alapokat, tudást, indítást is adunk – szögezte le Domonkos László iskolaigazgató.

Terveik megvalósításáért tesznek

A Jedlik Ányos Gépipari és Informatikai Középiskolában gépész-informatikusnak (CAD-CAM informatikus) tanul **Pető Dániel** és **Nagy Attila**. Ők jelentkeztek ebből a győri középiskolából a Széchenyi István Egyetem tehetségprogramjára, amely a mérnöki életpálya bemutatását helyezte középpontba.

– Az autók mindig is tetszettek, érdekeltek, valamint gyórszentiváni vagyok, a lakhelyemhez közel található az Audi gyár. Mindig is vonzott az az elképzelés, hogy egyszer ott dolgozhatok. Ezért jelentkeztem a Jedlik-középiskolába és ezért pályáztam a Széchenyi-egyetem tehetségprogramjára is. Úgy gondoltam, ez segítheti terveim megvalósítását. S bevallom, az is eszembe jutott, hogy jól is mutat majd életrajzomban, ha beleírom, hogy ebben a projektben is részt vettem. Nekünk a Jedlikben azt tanítják, hogy illyesmire is figyeljünk, saját magunk menedzselésével is foglalkozunk kell tudásunk, gyakorlati tapasztalataink gyarapítása mellett. Az egyetemi tehetségprogram jelentette kihívás ezért több szempontból is beleillett céljaimba. Szeretnék a győri Széchenyi-egyetemen továbbtanulni, mérnökként majd fejlesztésekkel, tervezéssel foglalkozni, ez érdekel igazán. Sok jót hallottam a győri egyetemen folyó oktatásról, olyanoktól, akik oda járnak, így ez számomra hiteles információnak számít. S ez az egyetem kimondottan jó szakmai kapcsolatot ápol az Audi-val, szakembereik rendszeresen együttműködnek, ez is előnyös lehet számomra, ha majd oda járhatok – mondta el a jövőjét tudatosan tervező Pető Dániel.

Jedlik diáktársa, Nagy Attila pedig arról beszélt, hogy a kíváncsiság is motiválta, amikor a Széchenyi-egyetem tehetségprogramjára jelentkezett. Szerette volna többek közt azt is megtudni, más középiskolák diákjai milyen szintű műszaki tudásra tettek szert. S persze a fő oknak nála is az számított, hogy terveik között a győri egyetem elvégzése is szerepel, szeretne továbbtanulni, mindenképpen mérnök akar lenni, s később külföldön is szakmai, gyakorlati tapasztalatot akar szerezni. Azt tetszik neki leginkább a mérnöki pályában, hogy saját elképzeléseinek megvalósítására is alkalma nyílhat majd. S már arra is gondolt természetesen, hogy mérnökként, műszaki végzettséggel valószínűleg könnyen el tud helyezkedni, mert keresettek a jó szakemberek és a szaktudást jól megfizetik.

Pető Dániel (fotó: Rimányi Zita)

Nagy Attila (Fotó: Keszei László)

A két jedlikese diák elmondta, hogy a Széchenyi tehetségprogramjának találkozóin barátságos légkör fogadta őket, és érdekes témákat kínáltak nekik projektfeladatok kiválasztásakor. Mindketten olyan hibridtechnológiával működő járművekkel foglalkoztak a program keretében, amelyeket belső égésű és elektromos motor is hajt. A gyűjtőmunka során forrásként elsősorban az internetet használták. Sok újdonságról, érdekességről olvastak és ezáltal tanultak is, hasznos ismereteik gyarapodtak. E-mailen tartották a kapcsolatot az egyetem munkatársával. Utólag örülnek igazán, hogy ezt a munkamódszert is kipróbálták, mert tudják, életük során valószínűleg gyakran kell majd alkalmazniuk.

Dániel bár felkészült, elkészítette szakmai dolgozatát, annak prezentációját, előadását nem tudta megtartani, de így is hasznos tapasztalatként élte meg a tehetségprogramban való részvételét. Attila elismert műszaki szakemberek előtt adta elő kiselőadását középiskolai diákként. Ilyen helyzetben még nem tartott prezentációt, ezért főleg ezt érzi hasznos tapasztalatnak. Tudja, hogy ismeretei, munkája bemutatása terén is gyakorlatot kell szereznie, az ehhez szükséges bátorságra, kiállásra is szüksége van. Hálás, hogy a tehetségprogram során ebben is segítették, biztatták, lehetőséget adtak neki. Hiszen amit tud, elő is kell tudnia adni, érdekfelesztő módon, érhetően, meggyőzően.

TÉGY valamit!

Szöveg: **Baka Ildikó** | Fotó: Nagy Gábor

A budapesti Németh László Gimnázium komolyan veszi a Technika, életvitel és gyakorlat tantárgy oktatását, amely szinte már példaértékűnek tűnik a rendelkezésre álló tankert, életvitel-szaktanterem és tanműhely működése, felszereltsége alapján.

Kovács Október pedagógussal, a tantárgy kerettantervi követelményeit kidolgozó munkacsoport elnökével, a Nat vonatkozó részének bizottsági társelnökével beszélgettünk, akinek technikaóráin gyakran fúrnak-faragnak a diákok. **Dr. Dunkel Zoltánné** életviteltanár pedig elmeséli, hogy óráin rendre előkerül a szabásminta és a muffinsütő.

– Milyen változásokat hoztak a kerettantervek és az új Nemzeti alaptanterv a tárgy oktatásának tekintetében?

Kovács Október: – Az új szabályozás sok olyan témakört tárgyal, amely korábban vagy nem került szóba, vagy nem kapott ekkora hangsúlyt. Ilyen például az étkezési és közlekedési kultúra, az élelmiszerbiztonság, a fogyasztóvédelem, a munka világa és a munkakörnyezetek megismerése, a gyermekjogok, a gyermekvállalással járó jogok, a környezettudatosság, a hulladékgazdálkodás és az energiatakarékosság. A másik fontos változás, hogy a tárgyat korábban első osztálytól nyolcadikig tanulták a gyerekek, most az új előírás szerint elsőtől hetedikig, valamint a 12. osztályban része az oktatásnak.

De már az is mutatja a szemléletbeli változást, hogy a tantárgy neve „Technika, életvitel és gyakorlat” lett, melynek kezdőbetűiből a TÉGY szó olvasható össze.

– Mely évfolyamokon milyen témákra helyezik a hangsúlyt?

Dunkel Zoltánné: – 5–6. osztályban a lakókörnyezettel, az állagmegóvással, a takarítással, a háztartási gépek biztonságos használatával foglalkozunk, valamint gyakoroljuk a sütés-főzést.

Kovács Október: – Hetedikben a tárgyi kultúra, technológiák, termelés kapcsán beszélünk a különböző anyagokról, a tárgyak rendeltetéséről, továbbá elsjátítjuk a kéziszerszámok balesetmentes használatát, és megtanulunk számos munkafogást. A közlekedési ismeretek közül tudni kell a gyalogos és a kerékpáros közlekedés KRESZ szerinti szabályait, beszélünk a baleset-megelőzésről, a biztonságos közlekedésről, a menetrendek használatáról. És foglalkozunk még a pályaaorientációval is.

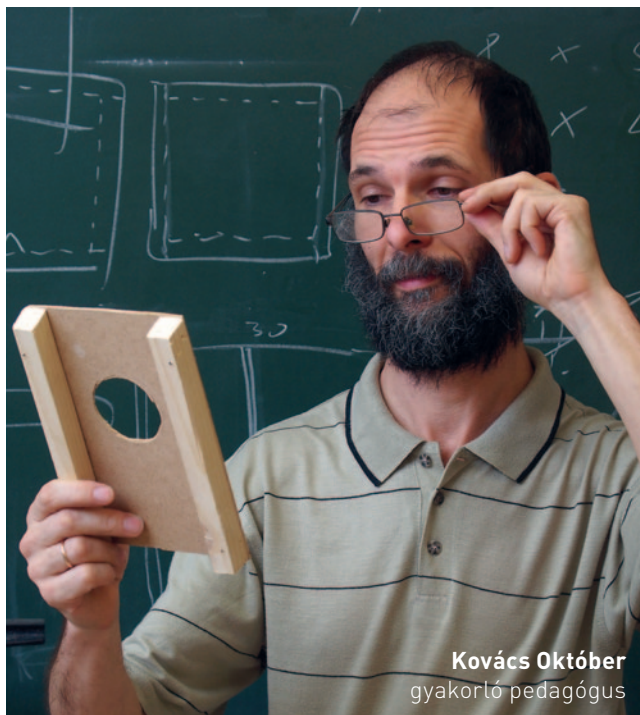
– Interaktívan és életszerűen érdemes tanítani a tárgyat. Tudnának olyan tevékenykedtető feladatokat említeni, amelyet rendszeresen kiadnak a diákoknak?

Dunkel Zoltánné: – Az 5. osztályosokkal többek között házimunkákat, ház körüli teendőket végzünk. Nemcsak beszélünk a seprű és a lapát használatáról, hanem ténylegesen takarítunk is. Bizony van olyan gyerek, akinek én mutattam meg először ezeket az eszközöket, s mondtam el, mi a különbség a seprű és partvis között. Szerencsére van elég eszközünk, így nem fordulhat elő, hogy néhány tanuló tevékenykedik, a többi pedig csak nézi. Azt látom, a szülők egy része ilyen téren nagyon keveset vár el a gyerektől, nem vonja be otthoni teendők elvégzésébe.

Egy másik gyakorlati példa a cipőtisztítás. Ezt elméleti bevezetéssel kezdem: milyen struktúrájú és miből készül az egészséges lábbeli. Aztán elővesszük a tisztításra váró cipőt – amit a házi feladatnak eleget téve hoztak be a gyerekek –, és kitisztítjuk azokat. Következő fázisként otthon is ki kell tisztítani egy lábbelit, ennek a munkának a teljesítését a szülő igazolja. Ezzel kapcsolatban már sok pozitív szülői visszajelzést kaptam. De szoktunk bögrés sütit, pogácsát, muffint is készíteni. Amikor végeztünk a sütéssel, a gyerekek elmosogatnak, elpakolnak, pontosan tudják, hogy a konyhát tisztán kell tartani.

Kovács Október: – Nálunk a műhelyben az egyik legnagyobb, hetekig tartó projekt a madáretető-készítés. Első lépésként megtanuljuk a tervrajzkészítés és a műszaki ábrázolás alapjait. Azután házi feladatként mindenki megtervezi a maga építményét, a rendelke-

Kovács Október
gyakortó pedagógus

zésre álló anyagok minőségének és méretadatainak figyelembevételével. Ezt követően foglalkozunk csak a kivitelezéshez szükséges szerszámokkal, amiknek a helyes használatát is megtanuljuk. Végül pedig mindenki elkészíti azt a madáretetőt, amit tervezett, és amikor az alkotása elkészült, természetesen hazaviheti. Általában még a tél beállta előtt befejezzük a munkát, így ennek még a madarak is hasznát veszik.

A hetedikesek másik nagy feladata a hosszabbítóképzés. Sokan tartanak a villanszereléstől, mondván, veszélyes tevékenység, specifikus szakértelmet igényel. Egy hosszabbító elkészítése azonban igen egyszerű művelet, és a kipróbálása egy megfelelő elektromos rendszerű épületben egyáltalán nem veszélyes. Miközben foglalkozunk vele, elméleti ismereteket is szereznek az elektromos árammal, az áramtermeléssel és az érintésvédelemmel kapcsolatban. Általában nagyon könnyen elsajátítják a csavarhúzó és a blankoló használatát is. A végén a kipróbálásnál feszült izgalommal várják, hogy működik-e a berendezés, és hogy hányast fognak kapni. Ezenkívül hajómodellt és fém szögesdobozt is szoktunk készíteni.

Ahogy a gyerekek négyfős csoportokban szoktak főzni, ugyanígy csapatok alakulnak a villanszereléshez. Ennek nemcsak takarékosági okai vannak, fontos cél az is, hogy megtanulják a közös munkát, az együttműködést. És minden esetben vegyes csoportokkal dolgozunk.

– Tehát a fiúk is főznek, és a lányok is készítenek madáretetőt?

Dunkel Zoltánné: – Pontosan. Hangsúlyozzuk, hogy mindenkinek mindent meg kell tanulni, ki kell próbálni. Ha egy fiúnak leszakad egy gombja, szerintem jó, ha ő maga vissza tudja azt varrni.

Kovács Október: – Mindenkinek meg kell tanulnia mosogatni, akár van otthon mosogatógép, akár nincs. És kerti munkát azok is végeznek, akik nem kertés házban

lagnak. Különben az a tapasztalatom, hogy ahogy néhány fiú élvezte olykor a sütést, úgy a lányok is örömmel forrasztanak, fűrészelnek, kalapálnak.

– Milyen helyiségek, eszközök és felszerelés áll rendelkezésre a főzéshez, a barkácsoláshoz és a kerti munkához?

Dunkel Zoltánné: – Van egy konyhánk, több tűzhellyel és edényekkel, úgyhogy mindenkinek jut munka. Az alapanyagok előkészítésétől egészen a mosogatásig minden munkafolyamatban részt kell venni. Vasalódeszkáink és vasalóink is vannak, a csecsemőgondozás bemutatásához babák, és minden eszköz, amire szükség lehet a varrásnál és a keresztszemes hímzésnél.

Kovács Október: – A tanműhelyben pedig mindenféle kéziszerszám, több forrasztópáka, fűrőgép, sőt egy körfűrész is van, bár ez utóbbit csak én kezelhetem. Műveljük a tankertet, használjuk a KRESZ tanításához készült oktatótáblákat, és az elsősegélynyújtás tanításához szükséges felszerelést is.

– Említették, hogy van gyerek, aki otthon nem végez házimunkát. Elképzelhető, hogy a tanítványaik egy-egy gyakorlati óra után szívesebben veszik majd elő otthon is a seprűt vagy a kalapácsot?

Dunkel Zoltánné: – Igen, erről rendszeresen kapunk visszajelzéseket. Ahogy mondani szokás, ha csak egyszer eszébe jut a gyerekeknek valami, amit mi tanítottunk neki, már megérte vele foglalkozni.

Kovács Október: – Én szülőként mondhatom, hogy a gyerekeim már otthon is megsütötték azt a süteményt, amit itt az órán elkészítették.

– Nagyon ideálisnak tűnik mindez. De minden esetben pozitív a tárgy fogadtatása? Örömmel jönnek a tanműhelybe a gyerekek?

Dr. Dunkel Zoltánné
életvitelpedagógus

Dunkel Zoltánné: – Szeretik ezt a tantárgyat, és szerintem szükségük is van rá. Egy nyolcosztályos gimnáziumban rengeteg az elmélet, fontos, hogy ezt megszakítsuk néha egy kis gyakorlattal.

Kovács Október: – A tárgy népszerűségéhez az is hozzájárul, hogy ez nem egy feleltető, számonkérős óra, viszont át lehet élni az alkotás örömét. Sok olyan diák is várja ezt az órát, aki nem kifejezetten jó tanuló, de a szerszámok használatában ügyes, rátermett, és végre valamiben neki is sikerélménye van. Hiszen minden gyerek tehetséges valamiben! Az osztályzásnál pedig nem azt nézem, hogy tükörsimára csiszolta-e, amit kellett, inkább az számít, hogy van-e benne törekvés az igényes munkára.

Dunkel Zoltánné: – Egy volt diákom mesélte nemrég, hogy a sós receptjeimet rendszeresen előveszi, mert ízlik a családnak, amit sütött. Ez számít, ennél több visszajelzés nem is kellhet egy foglalkozás sikerességéről.

– A tárgy keretein belül milyen részletes-séggel foglalkoznak az ünnepekkel, ünnepkörökkel? A közelgő karácsonyra például hogyan készülnek?

Dunkel Zoltánné: – Az ünnepek tartalmát, értelmét és eredetét ezen az órán nem feladatunk tárgyalni, itt a készülődés gyakorlati részével foglalkozunk. Arról azért beszélgetünk advent idején, hogy otthon milyen formában szoktunk ünnepelni. Aztán hímzünk könyvjelzőt vagy terítőt, mézeskalácsot sütünk, közben karácsonyi zenét hallgatunk. Az ünnepi teríté-

kek is előkerülnek ilyenkor. Emellett arra is szoktam időt szánni, hogy felolvassak egy-egy irodalmi művet, idén ez Tolsztojtól a Panov apó karácsonya lesz. Ehhez meseillusztrációt szoktam kérni a gyerekektől, és azt, hogy emeljenek ki egy olyan mondatot, ami megragadta őket. A készülődés nemcsak a technika, életvitel és gyakorlat tantárgy keretében folyik: a karácsonyfa közös feldíszítése az osztályfőnöki órán, szintén a ráhangoló-dás része.

Kovács Október: – De nemcsak decemberben kapnak ünnephez kapcsolódó feladatot a gyerekek, hiszen anyák napjára is készülünk ajándékokkal: legutóbb gyertyatartót készítettek a hetedikesek.

Dunkel Zoltánné: – A visszajelzések szerint az edényfogó kesztyűk is használatban vannak, amivel az ötödikesek lepték meg az édesanyákat.

– Említették a pályaeorientációt. Szociológusok szerint a fiatalok nem is tudnak azokról a szakmákról, amelyeket a média nem említ, tehát amelyek nincsenek a köztudatban. Önök hogyan segítik a látókör szélesítését?

Kovács Október: – Van ilyen feladata a tantárgynak, a mi iskolánkban azonban azt is figyelembe kell venni, hogy – nyolcosztályos gimnázium lévén – a továbbtanulásra nevelünk, így elsősorban nem a szakmák, hanem az egyetemi szintű képzések kerülnek szóba.

Az általános iskolákban ennek a témakörnek a tárgyalása fontos lenne különben, de sajnos nem jut rá elég idő; az átalakítás következtében pedig a 8. osztályosok már nem is tanulják a tárgyat, helyette a 12. évfolyamon kerül elő ismét, akkor meg már más témakörökkel. De nem csak a TÉGY-órákon lehet foglalkozni pályaeorientációval: mi inkább osztályfőnöki órára szoktunk hívni szülőket, ismerősöket, hogy meséljenek a szakmájukról. Az én óráimon járt már orvos, közgazdász, tolmács és újságíró is.

– Mekkora ráhatása lehet a pályaválasztásban a tanárnak, ha a szülő ebben nem partner?

Kovács Október: – Az értelmiségi szülők általában továbbtanulásra biztatják a gyereket. Volt olyan, hogy a diákat mindenképpen orvosi pályára akartak küldeni, noha őt a környezetvédelem érdekelte. Jó lenne, ha a szülők bíznának a gyerekükben, és rábíznák, milyen pályát választ.

Dunkel Zoltánné: – Eszembe jut egy évvel ezelőtti eset. A család egyetlen gyereket a buszsofőr apa mérnöknek szánta, de a diák egy tanára hatására magyarul szakra ment. A szülők az első tiltakozások után elfogadták a döntést, és a fiú élete végül döntésének helyességét igazolta.

Kovács Október: – Mostanában a többség inkább jogász-kodni, kereskedni, üzletelni akar, kevés fiatal érdekel az olyan munka, amivel ténylegesen létrehozhatnak valamit. Pedig sok gyereknek lenne érdeke a kétkezi munkához, csak meg kellene nekik mutatni, hogy ez is lehet örömforrás, ebben is megvalósíthatják magukat. Sajnos sok gyerek nem lát megfelelő mintát otthon, így legalább az iskolának pótolni kell az ilyen hiányosságokat. Mi megpróbáljuk a munka becsületére nevelni a gyerekeket.

A szén és a Nap

A környezeti nevelés a fogantatás pillanatában kezdődik

Szöveg: **Marton Árpád** | Fotó: Veréb Simon

A huszonnegyedik óra utolsó perceiben járunk. A világ mégis úgy tesz, mintha minden a legnagyobb rendben volna. A fogyasztói társadalom – az elidegenedés újmódi válfaja – leszoktat arról, hogy összefüggésben lássunk okot és következményt. Nem végzünk kétkezi munkát, hogy jóllakjunk.

Nem hat ránk közvetlenül az időjárás szeszélye. Távoliaknak tűnnek olyasféle globális folyamatok, mint fölmelegedés, a tengerszint emelkedése, az esőerdők barbár pusztítása, fajok kihalása. Vendéglátóm a béka példázatával érzékelteti léthelyzetünket: ha apránként melegítjük föl a vizet, a béka hagyja magát fölforralni a lombikban. **Fűzné Dr. Kószó Mária** mégsem borús. Gyakorló biológiatanárból és természetvédőből vált tanárok és tanítók mesterévé. A környezettudatosság fejlesztését az óvodapedagógus-, tanító- és középiskolai tanárképzésben végzi, így átlátja, tapasztalja az egymásra épülés lehetőségének folyamatát.

– **Mire egy emberfő képes fölismerni az emberi cselekvés hatását az ökoszisztémákra, sőt az egész földi élet sorsára, viselkedésmintái régen kialakultak. Ekkor már késő, nem is igen lehetséges környezettudatos szemléletre vezetni. Ha jól sejtem, ebben a témakörben eleve a nevelés szó a helyes az oktatással szemben.**

– Legtöbbször csak a tudatformálásra irányul a figyelem, holott a nevelés a teljes személyiség formálása. A környezeti nevelés pedig, éppúgy, mint a zenei, a fogantatás pillanatában elkezdődik, és az egyed haláláig tart. A köznevelési törvény már az óvodában előírja a környezettudatosság fejlesztését. A Nat éppígy. A szabályozás egészen az érettségig világosan kijelöli a célokat, a fenntarthatóság pedagógiájával pedig a felsőoktatásban is foglalkozni kell. Ellenben hiányzik ennek az egységes, láncreakciószerű folyamatnak a koordinálása. Megérdemelne egy hivatalt, hogy ennek az egymásra épülő megvalósulását szavatolja. Az óvodás gyermek mintakövető. Ha a pedagógus azt a mintát adja, hogy energia- és anyagtakarékosan tevékenykedjünk; hogy rácsodálkozzunk a közvetlen környezetünkben lévő értékekre; hogy fölöslegesen ne bántsuk őket, ha az óvónő nem sikoltozik egy pók láttán, helyette elmondja, mi a szerepe a természetben; ha hozzászoktatjuk a kisgyereket, hogy ne lázadozzon, amiért használt papiros hátoldalára kell rajzolni, már tettünk egy lépést. Az óvodában érzelemre orientáltan tudunk a környezet szeretetére nevelni. Ezt lehet később bővíteni a tudatra hatva. A környezeti kompetencia egyfelől megfele-

lő érzelmi beállítódás élő, természeti, társadalmi és kulturális környezetünk iránt, másrészt ismeretek. Óvodáskorban ez nem nevezhető ökológiai tudásnak, de amit a gyermek megismer, amire rácsodálkozik, azt óvni is fogja. Végül pedig kialakul benne a cselekvési hajlandóság, ami minden életkorban és élethelyzetben megtalálja majd a módját, hogy környezettudatosan cselekedjék.

– **A környezettudatosság témakörén osztoznak természet- és társadalomtudományok, így a környezeti nevelés aligha utalható egyetlen tantárgy hatáskörébe. Fekete Istvánnal vagy Móra Ferencsel az irodalomóra is természetbaráttá válik, a Húsvét-szigetek vagy Grönland ökológiai öngyilkosságának bemutatása új szempontokat tehet hozzá egy földrajz- vagy történelemóra tanulságaihoz.**

– El is szomorodom, ha egy igazgató csak a biológiatanárokat tájékoztatja környezeti neveléssel kapcsolatos továbbképzéseinkről. Egy dán professzor tréfásan mondogatta: el a biológiatanárokkal a környezetvédelem témájától! A köznevelési törvény szerint ez minden pedagógusnak feladata, környezeti nevelési programmal is rendelkeznie kell minden iskolának. Ennek ellenére a főiskolai képzésbe belépő hallgatóink kevés kivétellel csakis a természettudományos tantárgyak kapcsán találkoztak a témakörrel, és ami legalább ennyire elszomorító: leginkább csak a tiltószavakat társítják a környezettudatossághoz: ne szemetelj, ne bántsd

az élőlényeket. Ameddig nem minden pedagógus érzi szívügyének a környezeti nevelést, az a tévhit alakul ki a diákokban, hogy ez csak egy-egy tanár személyes mániája. Ez nagyon nagy baj! Ahogyan a szép magyar beszédre nevelés is minden pedagógusnak feladata, ugyanúgy a környezettudatosságra nevelésnek is közös feladatnak kellene lennie. Tapasztalataim szerint az óvodapedagógusok és az alsó tagozatban tanítók nagyon nyitottan viszonyulnak a kérdéshez. Amint belép a tantárgyra szabdalt oktatás, elsikkad a téma iránti fogékonyság, kezdeményezőkézség, a természet-tudományos tárgyak kiváltságaként tekintenek rá. Az ökoiskolák pedagógusai minden egyes tantárgyba be tudják építeni a témát. Megítélésem szerint legalább az erkölcsstan tananyag húsz százalékának érintenie kellene az élő és mesterséges környezetünkhöz fűződő viszonyunkat. Az ember nem csupán társadalmi lény, de egyszeresmind természeti lény is. A többi élőlényhez való viszony, hogy például élőhelyet hagyjunk számukra, éppannyira fontos, mint a többi emberrel szembeni magatartásunk!

– Az a tény, hogy ökoiskolákról beszélhetünk, egyrészt örömteli, másrészt azt a szomorú helyzetet jelzi, hogy a környezettudatosság még mindig csak alternatív megközelítésnek minősül.

– Osztom ezt a kettős érzést. De az, hogy ötszáznál is több iskola kiemelten kezeli a környezettudatosság fejlesztésének kérdését, mégiscsak bizakodásra ad okot. Tapasztalatom szerint ezek az iskolák jóval innovatívabbak a többinél. Jobban hajlanak újszerű továbbképzésekre, szívesebben dolgoznak például a projekt módszerrel, mint a tantárgyakra szabdalt oktatással. A magyar oktatási rendszer legnagyobb problémája a 45 percre szabdalt oktatás, mert így az összefüggések elsikkadnak. Rendszerszemlélet nélkül pedig nem lehetséges környezeti nevelés. A 2011-es környezeti nevelési törvény jelentős szabadságot ad, amikor engedélyezi a tanmenethez kötődő,

tanórán kívüli oktatási tevékenységek egész sorát: erdei iskolát, múzeumi órák megtartását, vagy az olyan programokban való részvételt, mint a BEAGLE. Utóbbihoz semmi más nem kellett, mint kivinni a gyerekeket az iskolaudvarra vagy a legközelebbi parkba, és ott vizsgálatokat végezni. Kiválasztottak egy fát, és egy éven át fenológiai vizsgálatokat végeztek: jegyzőkönyvezték a rügyfakadást, a virágzást, a lombosodást és így tovább. Megdöbbenő volt, amikor összevetettük a vizsgálati eredményeket ötven évvel korábbi tudományos felmérésekkel. Ha a gyerek látja, hogy a hárs 3-4 héttel korábban virágzik, mint ötven éve, az minden elméletnél beszédesebb tanúság a klímaváltozásról. Vagy ha a fát élőlények szigeteként vizsgáljuk. Még Budapest legszennyezettebb körzetében is 28-féle élőlényt találtak egyetlen fán. Ha a diák ezzel szembesül, megérti, miért is fontos minél több fát, bokrot telepíteni a betonos iskolaudvarok helyett. Az ökoiskolák erre is törekszenek, mi több, ahol van rá lehetőség, veteményes- és gyógynövényes kertet is gondoznak. A szemünk előtt lévő értékekre kellene ráébrednünk! Magyarországon például igen nagy a biodiverzitás (biológiai sokféleség). Ennek okai abban keresendők, hogy a gazdaságunk nem volt annyira fejlett, hogy minden négyzetcentimétert fölszántsunk. Sokan áradoznak a kiegyenlített zöld svájci vagy osztrák rétektől. Miért nem vagyunk boldogok, hogy a mi rétjeink élővilága viszont sokkalta változatosabb? Számomra a legkedvesebb, amikor egy-egy iskola „adoptál” egy kiválasztott természetközeli területet, és ott megfigyeléseket, vizsgálatokat végeznek, esetleg megtisztítják az oda nem illő dolgoktól.

„Az ember értéke nem az, amit elfogyaszt vagy birtokol, hanem amit megél, átél, alkot, nyújt, ami által fejlődik.”

Antoine de Saint-Exupéry

A környezettudatosság formálásának másik kerékkötője a problémaközpontú megközelítés. Mihez kezdjen a kisgyerek egy globális veszélyhelyzettel, amelyet az előző generációk hoztak létre? A katasztrófa-pedagógia csődöt vall, a negatív jövőkép averziót vált ki. Összpon-tosítsunk inkább arra, amit ő meg tud tenni. Pozitív példákkal ösztönözzünk! A Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesület (MME) Madárbarát Magyarországért programja például egész tanévre szóló, komplex, nyomon követhető pedagógiai programokat kínál. Mi a hallgatókkal együtt ültettünk bokrokat az intézet kertjébe, de madártávcsövünk is van. Az egyik madárodút pedig nemrég, nagy örömünkre, kiszemelte magának egy mókus. Folyamatos megfigyelésekre, tevékenységekre hívja fel az óvodák, iskolák figyelmét a Natura 2000-es program is.

– Számomra meghatározó találkozást jelentettek a természettel a napközis délutánokon tett hatalmas séták későbbi biológiatanárunk, Dr. Dózsa Józsefné „vezénylete” alatt. Mintha csak az elmondottakat példázná: megszerettette velünk az élővilágot, mielőtt – évek múltán – rendszerező módon megismertette volna. Az egész napos iskola számos lehetőséget kínálhat.

– Szerencsére a hallgatóim tele vannak jobbnál jobb ötletekkel, amiket majd magukkal visznek az oktatásba. Leleményesnél leleményesebb dísz tárgyakat készítenek használt csomagolóanyagokból: harisnyából készül a virág, tejfölös kupából a cserép, hullámpapírból a képkeret, csomagoló- és kartontonpapírból osztálytermi játéktábla és hasonlók. De komplett tanári kézikönyvvel elérhető például az Energiakaland nevű program is, amelyben minden korosztály számára találunk izgalmas foglalkozásokat a zöld szemlélet jegyében. Remek a Zöld Útipek is, kidolgozott, tantárgyközi témafeldolgozásokkal. A környezeti oktatásnak életszerűnek kell lennie, ez a leglényegesebb. Dániában az érettségi előfeltétele egyhetes terepmunka, ahol a diákok megfigyeléseket, méréseket végeznek az élőhelyek, a klíma, a táj, a kulturális örökség témakörében. Mintaszerű órákat látok a gyakorlóiskolában. Ám ha a tudást nem követi megerősítés, hamar elfelejtődik. Mennyivel jobban megmozgatja a diákot, ha dilemmakártyákat veszünk elő: „Mit tennél, ha te lennél a környezetvédelmi miniszter?”, „Hogyan terveznéd meg a településed ellátását zöldenergiával?”. Kisiskolások számára remek feladat: „Gondold azt, hogy fecske vagy! Hogyan látod a városodat a magasból? Találsz-e élőhelyet, táplálékot?”. Vagy a gyerek kezébe adok egy széndarabot, és azt mondom: „Nézz föl a Napra! A kettő nagyon szoros összefüggésben van egymással. Rá tudsz-e jönni, mi az?”.

– A dánok kikerülnek az építendő ház útjába eső fát. Mi leverjük a fecskefészket...

– Csakhogy Dániában már a tudatszennyezést igyekeznek kiküszöbölni, hogy Láng István kifejezésével éljek. Érdeemes együtt elemezni a reklámfilmeket: leplezzük le a csúsztatásaikat! A *Tárgyaink története* című kis-

film szemléletesen bemutatja, miként élnek a gyártók a műszaki eszközök tervezett elavulásával, hogy újra meg újra kénytelenek legyünk másikat vásárolni. A gyerekek veleszületett kritikai hajlamuknál fogva nagyon fogékonyak rá, hogy tetten érzük a rövidtávú gondolkodás fonákságait. Igaz, ami igaz, olyan tudósok, mint Konrad Lorenz vagy Balogh János, pályafutásuk végén nem tápláltak illúziókat a tekintetben, hogy az emberiség megmenthető volna. Egy pedagógus azonban nem lehet negatív gondolkodású!

– A tanárnak, ha komolyan veszi a környezettudatosság kérdését, kissé a társadalmi trendek ellenében kell nevelnie, s így a generált fogyasztás, az anyagiakban mérhető sikerek, a birtoklás idoljaiba ütközik. Nincs az iskola kissé magára hagyatva ezen a téren?

– A kritikus gondolkodás fejlesztése a legfőbb: „Ne kövessétek kritika nélkül a média által sugallt életmódot! Beszélgessünk csak el, mire viszi egy milliárdos a vagyonával!” Az anyagiakban jócskán szűkösebb ötvenes években boldogabbnak érezték magukat az emberek, mint manapság. Hogyan is írja Saint-Exupéry? „Az ember értéke nem az, amit elfogyaszt vagy birtokol, hanem amit megél, átél, alkot, nyújt, ami által fejlődik.” A környezeti nevelés csak akkor lehet sikeres, ha mindarra kiterjed, ami az ember környezetét alkotja: a lelki énhez, a fiziológiai énhez, a külső természeti és a külső, ember alkotta környezethez való viszonyunkat egyaránt formálja. A pedagógus példamutatása nélkül azonban a környezettudatos nevelés csak ábránd marad. Hiába szónokolok a dohányzás ártalmairól, ha a szünetet a dohányzósarokban töltöm.

– Túlzó, ha a tanárt e tekintetben prófétikus szerepben látom?

– Ha nem tud azonosulni azzal a szemlélettel, hogy megvalósítható egy fenntartható életmód, a tanár nem lesz hiteles. Be kell mutatnunk, mi is egy fenntartható társadalom működésének a lényege. Hogy a biológiai sokféleség kincs, érték, amely nélkül nem élhetünk. Hogy nemcsak fogyasztói és termelési érték létezik, de spirituális, rekreációs, tudományos és esztétikai értékek is. Az örökségbe hagyott érték is érték! Prófétának talán nem is, de fátylavívőnek kell lennünk, ez kétségtelen!

Néhány hasznos honlap a környezettudatos neveléshez:

www.tve.hu
 tudatosvasarlo.hu
 www.mme.hu
 www.mkne.hu
 www.csemete.com
 www.bocs.hu
 www.nemzetiparkok.hu
 www.energiakaland.hu
 www.humusz.hu
 www.szelektalok.hu/kukakultura

Ökoiskolák a környezettudatosságért

Szöveg: **Stöckert-Kozák Annamária** | Fotó: Nagy Gábor

Egy nemzetközi hálózat részeként szakmai közösséget alkotnak az ökoiskolák. A fenntarthatóság eszméje nemcsak a tanórákon jelenik meg, hanem az intézmények teljes működésére jellemző. **Varga Attila**, az Oktatáskutató és Fejlesztő Intézet (OFI) tudományos főmunkatársa mutatja be az ökoiskolákat, aki a hazai hálózat megalakulása óta vesz részt az ökoiskolai fejlesztésekben.

– A kétezres évek elején indult meg az informális szerveződése azoknak az iskoláknak, amelyek kiemelten foglalkoztak a környezeti neveléssel. Az volt a céljuk, hogy a fenntarthatóság a teljes iskolát átszövő szemléletmóddá váljon. Ez azt jelenti, hogy ezekben az iskolákban a környezeti nevelés koncepciója a tanórák összességét és a tanórán kívüli tevékenységeket is áthatja. Mindemellett a fenntarthatóság gondolata a gyakorlatban is megvalósul az iskolák működtetése során, így például a víz, a gáz, az elektromos áram takarékos használatában. A környezettudatosság a szülőkkel és a partnerekkel való kommunikációban is tetten érhető. És természetesen ideális esetben az iskola minden dolgozója támogatja ezt a szemléletet.

– 2005-ben vált hivatalossá, s azóta minden évben lehet pályázni az Ökoiskola címre, amit a környezetvédelemért, valamint az oktatásért felelős miniszter ad ki közösen. Milyen feltételeknek kell megfelelniük a pályázóknak?

– Egységes kritériumrendszer írja le, hogy milyen szempontoknak kell megfelelni a cím elnyeréséhez. A kritériumrendszer nem jelent teljesíthetetlen elvárásokat, nem kell még a kerítésnek is napelemből lennie. Minden olyan iskola ökoiskola lehet, amelyik elindul a környezettudatossá válás útján, és vállalja a folyamatos fejlődést, fejlesztést.

Az alapfeltételek gyakorlatilag minden magyar iskolától elvárhatók, hiszen ma már a kerettantervek mindegyikében felfedezhető környezeti tartalmak. Az ökoiskolák esetében ez annyiban más, hogy az iskola egyik központi fejlesztési területévé teszik a környezeti nevelést, kiemelt figyelmet fordítanak erre. Emellett a leendő ökoiskoláknak további lépéseket kell tenniük. A környezettudatosságnak az *alapidokumentumokban* is kiemelt szerepet kell kapnia, de nincs szükség külön dokumentációra, csak a meglévőket kell a pályázat elvárásaihoz igazítani. Továbbá működnie kell *ökoiskolai munkacsoportnak*, és *ökoiskolai munkaterv* is szükséges. Az ökoiskola munkacsoport kidolgozza a tantárgyközi együttműködéseket, a közös projektnapokat, ami aztán rögzítetten megjelenik az iskola éves

munkatervében is: milyen témnapokat tartanak, hova viszik erdei iskolába a gyerekeket, milyen vetélkedőket szerveznek.

Mindezt *kommunikálnia* is kell az iskolának, valamint szükséges bizonyos *infrastrukturális lépéseket* is tennie, de csak amennyire a mindennapokba, a forrásaikba, lehetőségeikbe belefér. Például madáretetőt helyeznek el az udvaron, illetve karbantartják a csapatot, hogy ne csöpögjenek – akár ezekkel a lépésekkel is össze lehet gyűjteni a minimális 60 pontot. De ennél bővebb a közel 100 tételből álló kritériumrendszer, így 180 pontot is összegyűjthet egy iskola, ez azonban nem elvárás az ökoiskolává váláshoz. Az ökoiskolák feladata, hogy a fenntarthatóságot a saját egyéni szintjükön elősegítsék, ehhez pedig folyamatosan keresni kell a továbblépés lehetőségét.

Ma az iskolák körülbelül ötöde ökoiskola. A cím nem jár plusz anyagi juttatással, alapvetően egy szakmai közösségbe való belépést és presztízst, kitűnési lehetőséget jelent.

– Hogyan működik az ökoiskolák szakmai közössége? Illetve az OFI milyenfajta szakmai támogatást nyújt számukra?

– Több szinten működik a segítségnyújtás. Az OFI kéthetente küld hírlevelet az intézményeknek a legfontosabb információkról, pályázatokról. Abban is segítjük az ökoiskolákat, hogy részt tudjanak venni különböző szakmai együttműködésekben, nemzetközi projektekben. Az ökoiskolák kezdetektől együttműködnek civil szervezetekkel, az ő anyagaikról is folyamatosan adunk hírt. Az ökoiskola honlapon (www.okoiskola.hu) is elérhető különböző forrásgyűjtemények, az OFI-nak saját kiadványai is vannak e témában. Egyikben például azt mutatjuk be, hogy a környezettudatosság elemei miként építhetők be a kulcskompetenciákba, így például a szövegértési kulcskompetenciába vagy épp a vállalkozási kompetenciába (<http://www.ofi.hu/okoiskola/okoiskola-ofi-hu/segedanyagok/kulcskompetenciak/kulcskompetenciak>). Ezenkívül vannak helyi szerveződések is, de ez már az egyes ökoiskolák vagy térségek aktivitásán múlik.

- Legújabb kiadványuk, az Út az ökoiskola felé, letölthető a honlapjukról. Kiknek ajánlja?

- Ez egy módszertani segédanyag és útmutató leendő ökoiskoláknak. A kiadvány a Svájci-Magyar Együttműködési Program támogatásával készült. Elméleti része bemutatja, miért fontos az ökoiskolaság, milyen nemzetközi trendekbe illeszkedik. A második részében aprólékos segítséget ad, hogy mire érdemes figyelni a pályázat megírásánál, milyen dokumentumokkal lehet egy-egy kritériumot igazolni. A harmadik része pedig egy iskolai jó gyakorlatokat bemutató gyűjtemény, aminek az a célja, hogy a jelöltek meggyőződhesse az arról, hogy bármelyik iskola képes elnyerni a címet. Csak a mindennapi működésmódot kell olyanná alakítani, hogy a környezettudatos szemléletnek megfeleljen. Úgy látjuk, akkor sikeres a program, ha a formailag teljesített követelményeket élettel töltik meg, ha az iskolai dokumentumok a pedagógusok közötti konszenzust, és a szülőkkal, diákokkal folytatott párbeszédet tükrözik.

- Nyilván könnyebb átadni a fenntarthatóság szemléletét a diákoknak, ha nem csöpög a csap...

- Ez kétélű kérdés. Sok iskola azt mondja, számos olyan infrastrukturális dolog van, ami nem tőlük függ. Miként legyenek ökoiskolák, ha nem tudják elérni, hogy kicseréljék a huzatos ablakaikat? Így inkább nem is beszélnek ezekről a nehézségekről. Ezzel szemben, ha elmagyarázzák a gyerekeknek, hogy mi mindent megtettek azért, hogy kicseréljék a huzatos ablakokat, és mégsem sikerült, a diákok érezni fogják, hogy fontos a téma. Sőt, ha a társadalmi részvétel oldaláról nézzük a dolgot, akkor még inkább azt mondom, hogy erről beszélni kell. A szülőknél is így tudatosodik, hogy valamit tenni kell a probléma megoldására. De így vannak ezzel a döntéshozók is. Azt tapasztaljuk, hogy a rendszer tíz év után elért egyfajta telítettséget, és most nagyon keményen kell dolgoznunk azért, hogy nőjön az ökoiskolák köre. Ezt célozza az OFI-nál jelenleg is futó svájci projekt (SH/4/5), amelyben elsősorban civil szervezetek a partnereink. Nagy kihívás, de optimista vagyok, és bízom abban, hogy középtávon sikerül 30 százalékra növelni az ökoiskolák arányát.

- Meddig birtokolhatja a címet egy iskola?

- Első alkalommal három évre nyerhető el a cím. A második pályázatnál is, ekkor már valamivel több pontot kell elérnie, fejlődnie kell az iskolának. Hatéves ökoiskola működés után, a harmadik pályázatnál már az örökös címért lehet pályázni. Azért alakult ki az örökös cím, mert azt láttuk, hogy a harmadik pályázatnál már nem tapasztalható minőségi ugrás az iskola életében, de folyamatos csiszolás, finomítás igen.

- A Zöld Óvodák is hasonló szellemben működnek, mint az ökoiskolák. Egymásra épül a két intézményfajta?

- Ez lenne a cél, amely sok esetben működik is. A zöld óvodáknak is elemi érdeke, hogy ahol lehet, a szülők ökoiskolába vigyék tovább a gyerekeket, sőt egy egyetemig tartó rendszer álljon össze. Hiszen a végcél az, hogy a társadalom minden tagja környezettudatos állampolgár legyen.

HIRDETÉS

Egy csepp tudás
MURMUCZOK
OKTATÁSI CENTRUM

Új képzések!

Pedagógus továbbképzések 2015

Felnőttképzési intézetként, két olyan területen alapítottunk pedagógus továbbképzési programot, mely hitünk szerint érdeklődésre tarthat számon a köznevelésben dolgozók között:

Tartásreform instruktorképzés (30 kredit pont)

Állatvédelem a köznevelésben (30 kredit pont)

részletek: www.felnottkepzes24.hu

SÓLYOM BARBARA

A ma megtett lépéseknek holnap következményei lesznek

Szöveg: **Maczák Ibolya** | Fotó: Nagy Gábor

Sólyom Barbara olasz szakot végzett, de legalább ilyen fontosnak érzi humánökológiai tanulmányait is. Nyelvtanári és tájépítészeti tapasztalatokkal egyaránt rendelkezik. Honnan ered e kettősség? Mivel foglalkozik egy környezeti nevelési munkatárs? Ilyen és hasonló kérdések mellett arra is választ kapunk az interjú során, hogy mit taníthat a fenntartható fejlődésről egy némettanár, és hogyan lehetünk környezetvédők csokoládévásárláskor.

– Mióta foglalkoztat a környezetvédelem?

– Igen régi keletű a természeti környezet iránti érdeklődésem: már kiskoromban is szívesen és sokat voltam a kertünkben. Nagyon jól éreztem ott magam, örömmel nézegettem a növényeket, vagy akár a hangyákat is. A későbbiekben művészet iránti érdeklődésem és alkotásvágyam rajz tagozatos osztályba vezérelt. Itt kötelezően tanultunk olaszt, mint a „művészetek hazájának” nyelvét. Annyira megszerettem, hogy a pályaválasztás idején már úgy éreztem, a nyelvtanulás lesz számomra a fő irány. Bölcsészettudományi karra jelentkeztem, és nem is csalódtam: jól éreztem magam olasz szakon, és ekkoriban végeztem el az egyetemen a humánökológia programot is.

– Nem volt szokatlan választás ez egy bölcsészhallgató számára?

– Nem éreztem annak. Már csak azért sem, mert gimnazistaként a környezetvédelem iránt egy – engem egyébként nem is tanító – némettanárnő keltette fel az érdeklődésemet. Ő ugyanis számos délutáni programot szervezett az iskolában, s ezek során rendre felhívta a figyelmünket a környezetvédelem fontosságára és a fenntarthatóság kérdésére is. Máig emlékszem például arra, amikor arról beszélt a tanárnő, mennyivel jobban szerette a fémből készült fogkrémes tubusokat a műanyagoknál. Előbbiekből ugyanis sokkal több fogkrémet tudott kipréselni, s ezt kevésbé érezte pazarlásnak. Apróságoknak tűnik, de számomra igencsak gondolatébresztőnek bizonyult.

– Egyetemistaként tehát egyszerre voltak humán és reál tantárgyaid...

– Igen, de ez engem nem zavart, sőt különféle ismereteim több szálon is kapcsolódtak egymáshoz. Jó példát adnak erre azok a humánökológián felvett óráim, amelyek régi korok vonatkozó forrásaival – például Bél Mátyás 18. századi országleírásaival – és térképeivel foglalkoztunk. Az ott szerzett ismereteim jól kiegészít-

tették olasz kultúrtörténeti tanulmányaimat. Szakdolgozatom témája is többirányú érdeklődésemet tükrözte: az olasz kertkultúráról írtam benne.

– Milyen volt a humánökológia program egy bölcsészhallgató szemével?

– Rendkívül színes. Történeti ökológiától kezdve egészen a populációdinamikáig sokféle tárgyunk volt. A legfontosabbnak azonban mégis azt tartom, hogy tanáraink – köztük Vida Gábor, Lányi András és Havas Péter – hiteles személyiségek voltak, és őszinte lelkesedéssel adták át nekünk tudásukat. Az egyik – ökoszisztémával kapcsolatos – órán alakult ki bennem a környezeti nevelés szempontjából kulcsfontosságú rendszerszerű gondolkodás, ahonnan egyenes út vezetett a fenntarthatóság tanulmányozásához.

– A tantárgyi ismereteken kívül nyilván tovább mélyült a környezetvédelemmel kapcsolatos elköteleződésed is.

– Valóban így van. Főként azért, mert olyan gondolatokkal ismerkedtem itt meg, amelyek nagy hatással voltak rám a későbbiekben is. A humánökológia program óráin hallottam először arról, hogy miként érdemes hozzáállni a technikai fejlesztésekhez: az újdonságokat olyan kis lépésben célszerű megvalósítani, amelyeknek még látjuk a következményeit. Ott merült fel annak kérdése is, hogy meddig terjed az egyén szabadsága, mennyiben befolyásolhatja tetteivel mások életét, egészségét... Humánökológiai tanulmányaim során láttam át azt is, hogy mennyire fontos, hogy a „nagy egész” egyensúlya fennmaradjon – és milyen nagy felelőssége van ebben a társadalomnak. De az is nyilvánvalóvá vált, hogy egy-egy ember is sokat tehet a fenntarthatóság érdekében: fontos felismerni azt, hogy ha ma megteszek egy lépést, akkor annak holnap következményei lesznek. Tanáraink néhány erre vonatkozó példája elemi szinten beépült gondolkodásomba.

- A nyelvtanítás és a környezeti nevelés iránti elkötelezettség kettőse a későbbiekben is jellemezte pályádat.

- Valóban. Egyre fontosabbá vált számomra, hogy tapasztaláson alapuló, „kézzelfogható” dologgal foglalkozhassak: ezért tanultam később tájépítészetet. De nyelvtanári végzettségemhez sem lettem hűtlen, hiszen gimnáziumban és nyelviskolában is tanítottam közben. Nagyon szerettem ezt a munkát, és tulajdonképpen ez segített a jelenlegi hivatásom megtalálásához is. A két szál – a nyelvtanári és a környezeti nevelési – egyre inkább összesodródott az életemben. Nyelvtanárként ugyanis számos olyan módszert ismerhettem meg és próbálhattam ki – és ezért rendkívül hálás vagyok a nyelviskolának, ahol akkoriban dolgoztam –, amelyeknek a mai napig hasznát veszem: a csoportos tanulás és az élményszerű tanítás eszközeit most is szívesen alkalmazom a környezeti neveléssel kapcsolatos feladataim során. A tanártovábbképzés keretében pedig alkalmam nyílt – már meglévő érdeklődésemnek megfelelően – a terepi környezeti nevelés néhány fogásának elsajátítására. Ez utóbbit jelenlegi munkahelyem, a Magosfa Alapítvány szervezte, amelynek 2011 óta főállású munkatársa vagyok.

- Mivel foglalkozol itt?

- A hivatalos megnevezés szerint környezeti nevelési munkatárs vagyok. A feladatköröm leginkább egy színes mozaikra hasonlít: a pályázatírástól a környezeti neveléssel kapcsolatos programok megvalósításáig minden munkában részt veszek. Nincs két egyforma munkanapom, hiszen folyamatosan változnak a feladataim. Tanártovábbképzéseket tartunk, tananyagfejlesztésekben veszünk részt, különféle kiadványokat gondozunk, központunkat – a Kismagost – szépítgetjük. Ökoturizmussal, fenntartható területfejlesztéssel egyaránt foglalkozunk: adatbázist készítettünk a helyi termékekről, ezek népszerűsítésére is folyamatosan keresünk az alkalmat, folyótisztítási akciókat szervezünk az Ipoly mentén. Számunkra fontos a természet ismerete és szeretete, valamint az is, hogy mások – elsősorban a felnövekvő generáció tagjai – megismerjék, megszeressék és tudatosan élvezzék az őket körülvevő természeti környezetet. Ehhez tekintjük eszköznek a különféle programjainkat. Úgy gondoljuk ugyanis, hogy akkor tudunk a természettel tudatosan összhangban élni, ha ismerjük ezt a közeget, nem marad idegen számunkra.

- Hogyan zajlik egy-egy gyerekeknek szánt programotok?

- Az érkező csoportot tizenöt-húszfős csoportokra bontjuk, mivel tapasztalataink szerint ennyi az ideális létszám a tapasztalati tanulásra. Néhány játékos feladatot követően először elméletben – különböző szemléltetőanyagok segítségével – ismertetjük meg a gyerekeket az adott program témájával, majd együtt elindulunk, hogy természetes környezetünkben is megismerkedhessünk például a gyógynövényekkel. Az élményalapú tanulás elméleti és gyakorlati részét tehát egyaránt tudatosan alkalmazzuk. Ebben is igyekszünk egyensúlyt teremteni.

- A környezeti nevelés számos területe ismert. Tapasztalataid szerint melyek érdeklik leginkább a gyerekeket?

- Munkám során azt tapasztalom, hogy nagyon szeretnek kézműveskedni. Népszerű az a foglalkozásunk, amelynek során festőnövényeket gyűjtünk, majd ezekkel gyapjút színezzük, s végül a részben általunk előállított alapanyagból ajándéktárgyakat készítünk. Sokan szeretik a papír- és a gubacsinta-készítést is. Ezek a foglalkozásokon nemcsak a tapasztalati fortélyokkal ismerkednek meg a gyerekek: felhasználási módokat, munkafolyamatokat ismernek meg, és gyakran kultúrtörténeti ismeretekkel (például papírtörténettel) is ellátjuk őket. Nagyon népszerűek az éjszakai túráink is. Van, amelyik középpontjában a távcsöves csillagászat áll: többnyire hatalmas élmény a gyerekeknek például a Szaturnusz gyűrűjét látni. Sokakat vonz az éjszakai erdőben való tájékozódás lehetősége is: az állathangok felismerése különösen izgalmas ilyenkor. Érdekes módon a kisebb gyerekek kevésbé félnek a sötétben, mint a nagyobbak. Véleményem szerint ez talán annak is betudható, hogy kevesebb félelmet keltő tévéműsor jut el hozzájuk...

- Miért hasznosak a környezeti neveléshez kapcsolódó, tematikus kirándulások?

- A tematikus kirándulások során a résztvevők figyelme tudatosan irányul a körülöttünk lévő természetre. Jobban megismerhetnek egy-egy tájat, hiszen közvetlen tapasztalatokat szerezhetnek élővilágáról, domborzati viszonyairól, elhelyezkedéséről. Gyakran csodál-

koznak rá korábban észre sem vett dolgokra a túrákon. Különböző speciális eszközök – rovarvizsgáló dobozok, nagyítók – használatát is megtanulhatják a résztvevők egy-egy tematikus kirándulás során. A természettel kapcsolatos élményeket rendszerint meg is beszéljük a gyerekekkel: az eszmecsere révén tudatosodnak bennük az egyéni tapasztalatok, és egymástól is sokat tanulhatnak. Fontos az is, hogy mi, felnőttek megerősítsük bennük egy-egy ilyen alkalommal a már meglévő, természettel kapcsolatos ismereteiket, és ezek további elmélyítésére adjunk teret.

– Hogyan történik mindez a gyakorlatban?

– Jó példa erre az ehető növényekkel kapcsolatos programunk. Gyakorta előfordul, hogy egy-két növény eleve ismerős a gyerekek számára. A csipkebogyóról, az erdei szamócáról, sőt a kökényről is sokan tudják, hogy ehető. Egy-egy tematikus kirándulás végére azonban már felismerik az ugyancsak az erdőben található madársósokát, ami a jellegzetes, savanykás íze miatt közkedvelt. A hagymás fogasír felfedezése pedig valóban élményszámba megy, hiszen a szokatlan növény sarjrügyei fogyaszthatók. Ráadásul sohasem tudhatja előre az ember, hogy fokhagyma- vagy karalábéízűnek érzi-e inkább, ha megkóstolja... Egy-egy ilyen program során tehát úgy érezhetik a gyerekek, hogy nem idegen számukra az erdő, hiszen vannak előzetes ismereteik róla, de arra is rájönnek, hogy ez a közeg számos új és izgalmas élményt és ismeretet rejt még számukra.

– Mi lehet a kísérőtanár szerepe ilyenkor?

– Alapvetően a kísérő felnőttek (osztályfőnökök, szakkörvezetők, szaktanárok) döntenek el, hogy egy tematikus kirándulás vagy erdei iskola során milyen programokat biztosítanak a gyerekeknek. Ők határozzák meg azt is, hogy mi mivel ismertessük meg az egyes csoportokat. Az is főként rajtuk múlik, hogy a nálunk hallottak miként épülnek be egy-egy iskolai óra programjába. Kollégáimmal nagyon örülünk, ha azt látjuk, hogy a visszatérő gyerekek otthonosabban mozognak a természetben, mint régebben, és sok mindent fel tudnak idézni arról, amit korábban tőlünk hallottak. Nagyon fontos tehát, hogy egy-egy tanár milyen ismeretekkel rendelkezik, hogyan dolgozik a csoportjával (visszautele-e például egy tantermi óra során az erdei iskolában tapasztaltakra). De leginkább a saját példájával – életvitelével, gondolkodásmódjával – befolyásolja a diákjait, s különösen a kamaszok esetében lehet ez véleményformáló erejű.

– Mit tapasztalsz, általában hogyan viszonyulnak a gyerekek a természeti környezethez?

– Sok olyan gyerekekkel találkoztam már, akik életükben először ötödik-hatodik osztályos korukban láttak erdőt. Őket olykor arra is meg kell tanítani, hogyan kell viselkedni itt: miért ne tépkedjék a növényeket, és milyen élményben lehet részük, ha nem hangoskodnak. Általában véve a gyerekek szerencsére rendkívül fogékonyak: lehetnek ugyan egyéni különbségek e tekintetben, de többnyire nem nehéz felkelteni érdeklődésüket az őket körülvevő természet iránt. Ez természetesen témától, korosztálytól és – valljuk be – a gyerekek aktuális hangulatától is függ. Talán van, aki azt gondolja, hogy a vidéken élőknek már nem lehet újat mondani a természeti környezetről, de ellenpéldaként elég csak arra gondolnunk, milyen nagy élmény lehet az alföldi gyerekeknek egy dombság vagy egy dombvidéki erdő látványa.

– A gyerekek bátorítására vagy inkább kontrollálására van inkább szükség egy-egy erdei program során?

– Mindkettőre. Az a legfontosabb, hogy a gyerekek megtanulják, hogy az élő rendszerek úgy működnek, hogy abban minden tetteik megvan a maga következménye. Kell, hogy a kisdíjakoknak legyen önkontrolljuk egy-egy kirándulás során az őket körülvevő élővilág megóvása érdekében. Fontos – a korábbi, növényismerettel kapcsolatos példánál maradva –, hogy ne azt sugalljuk a gyerekeknek, hogy minden növényt bátran kóstoljanak meg az erdőben. (Ilyenkor elég, ha a medvehagyma és a mérgező gyöngyviráglevél közti hasonlóságra felhívjuk a figyelmet.) De nem jó az sem, ha a gyerekekben gátakat építünk, nem jó, ha félve mennek ki a szabadba.

– Vannak-e olyan kérdések a környezetvédelemben, amelyeket életkorhoz kötötten érdemes megismertetni a gyerekekkel?

– Úgy gondolom, nincsenek. Illetve eddigi tapasztalataim alapján e tárgyban kisebbek és nagyobbak számára egyaránt rugalmasan adaptálhatók a kérdések. Az első pillanatban talán szokatlanul hangzik, hogy kicsi gye-

SÓLYOM BARBARA

SÓLYOM BARBARA (38) olasz szakos bölcsészként szerzett egyetemi diplomát, eközben humánökológiát és kulturális menedzsmentet is tanult. A Kertészeti (ma már Corvinus) Egyetem Tájépítész Karát 2007-ben fejezte be, olasztanárként és tájépítészként egyaránt dolgozott. 2011-től a Magosfa Környezeti Nevelési és Ökoturisztikai Alapítvány munkatársa.

rekeket tanítsunk például klímavédelemre. De jobban utánagondolva könnyűszerrel beláthatjuk, hogy ilyen hatalmas, földléptékű problémák megoldása érdekében a felnőttek is keveset tehetnek egyénenként. Ugyanakkor az egyéni kis lépések is sokat számítanak: elég, ha mindenki csak ennyit tesz meg a környezetvédelemért. De fontos, hogy ezt a kis lépést tegye is meg mindenki – még a gyerekek is! Lehet, hogy ma még csak szelektíven gyűjti valaki az általa felhalmozott szemetet. Holnap talán már kevesebbet vásárol és így kevesebb hulladékot „termel”. Fontos, hogy a fenntarthatóság kérdése ne csak egy-egy vonatkozásban jelenjen meg a mindennapokban, hanem több szempontból, sokféleképpen. Akár a gyerekek számára is érthető és alkalmazható módon.

– Sokan mégis azt hiszik, hogy egyetlen lehetőségük a környezetvédelemre a szelektív hulladékgyűjtés...

– Ez rendkívül fontos, de számos egyéb dolgot is tehetünk a fenntarthatóság érdekében. Például azt is, hogy előnyben részesítjük a fair trade jelzéssel ellátott termékeket. Az angol nyelvű kifejezés méltányos kereskedelmet jelent. Bizonyos termékek – így a kakaópor, a csokoládé – alapanyagát olyan égövi területeken állítják elő, ahol nagyon olcsó munkaerővel hatalmas profitot termelnek. Sok gyerek például azért nem járhat iskolába ezeken a vidékeken, mert valamilyen ültetvény kell dolgoznia a tulajdonos nagyobb haszna érdekében. A fair trade jelzéssel ellátott termékek készítői garanciát vállalnak arra, hogy nem használják ki ilyen mértékben az olcsó munkaerőt, ezért ezek közvetetten a társadalmi igazságosságot is szolgálhatják. Sajnos Magyarországon még kevésbé ismerik az ilyen kezdeményezéseket. Magam is tapasztaltam például, hogy ezek a termékek itthon gyakorta csak bioboltokban, igencsak drágán hozzáférhetők. Más esetben a tájékoztatás hiányával van a probléma: például abban a vidéki boltocskában, ahová járok, olcsóbb volt a fair trade csoki, mint a hasonló, márkás termék. Mivel azonban a bolt tulajdonosa sem tudta, mit tart a polcán (amíg egyszer nem kezdtünk el beszélgetni róla), olyan kevés fogyott belőle, hogy beszüntették a forgalmazását. Úgy gondolom, ha jobban népszerűsítették volna a fenntarthatóság szempontjából a terméket – illetve ha a vásárlók jobban ismerték volna a fair trade fogalmát –, nem fullad kudarcba ez a vállalkozás. Nagyon sajnálom, mert a fair trade termékek tudatos vásárlása révén például jobban be tudna lépni a természetvédelem a mindennapjainkba.

– Amihez nagyfokú odafigyelésre van (vagy lenne) szükség...

– Talán nem is olyan nagyra. Lehet, hogy elég lenne annyi odafigyelés részünkről, hogy ne csupán a reklámokra hagyatkozzunk egy-egy termék kiválasztása során, hanem gondoljuk végig, hogy beszerezhető-e hasonló a közvetlen környezetünkben is, netán mi magunk is elő tudjuk-e állítani. És tegyük hozzá, a tudatos vásárlás nem feltétlenül lemondást jelent. Gondoljunk bele, mennyiféle alma terem Magyarországon! Fontos lenne a tájfajta megőrzése és szakszerű hasznosítása: ha tudjuk, melyik alkalmasabb sütésre, melyikből lehet szószt vagy gyümölcslevet készíteni, nemcsak tudato-

san használtunk fel magyar termékeket, hanem jobb minőségű ételeket, italokat is készítettünk – és többet is tudtunk meg a magyarországi növényvilágról.

– A környezeti nevelés csak a környezettel függhet össze?

– Korántsem. Erre példa internetes tananyagfejlesztésünk is, amelybe nemzetközi együttműködés révén kapcsolódtunk. A programot az hívta életre, hogy egyértelművé vált, milyen nagy úr van a valós tapasztalatok és a virtuális valóság között – s a gyerekek bizony jobban el tudnak tévedni itt, mint az erdőben: gyakorta ismerkednek meg olyan tartalmakkal, amelyek nem nekik valók. Ugyanakkor fontos lenne megismerkedniük az internet adta lehetőségekkel is. A probléma megoldására – öt ország nemzetközi együttműködésének keretében – létrehoztunk egy olyan honlapot, amelyen különböző témakörökkel kapcsolatos feladatok vannak, s ezek megoldásához konkrét internetes oldalakat, linkeket ajánlunk. Ilyen módon a munka a saját kutatáson, de irányított internetes keresésen alapszik.

– Pozitív hatással lehet a környezeti nevelés az emberi kapcsolatokra is?

– Feltétlenül. Jó példái ennek erre az idősek és gyerekek közös környezeti nevelésével kapcsolatos programjaink. Ezek célja a generációk közötti szakadék csökkentése, hosszabb távon megszüntetése. Azt látjuk, hogy sok gyereknek nincs valós élménye a többgenerációs családról, alig találkozik idősebbekkel. Ezért is lényeges, hogy olyan alkalmakat szervezzünk, ahol a gyerekek személyes élményeket szerezhetnek arról, hogy sok olyan ismeret van, amit az idősek adhatnak át nekik. Nagyon sikeresek azok a programjaink: a különböző korosztályba tartozó résztvevők vegyes csoportban dolgoznak olyan feladatokon, amelyekhez több generáció tudására is szükség van. Ez pedig jól összekapcsolható a környezeti neveléssel is, hiszen ha dédanyáink háztartási praktikáit megismerjük, olcsóbban és környezetbarát módon tudunk például takarítani. A mi szerepünk egy-egy ilyen program során, hogy a régi módszereket átalakítsuk és korszerűsítsük. Jó lenne ezt a gyakorlatot – melyet mi is egy nemzetközi projekt magyar résztvevőiként sajátítottunk el – országosan is elterjeszteni.

Szelíd terelés

Szöveg: **Stöckert-Kozák Annamária** | Fotó: Nagy Gábor

Tudatosság, megelőzés, reziliencia, vagyis rugalmas alkalmazkodás, felelősség és rendszergondolkodás – a Magyar Környezeti Nevelési Egyesület küldetése a társadalom minden tagjának közvetíteni ezeket az értékeket. **Saly Erika** elnökkel az egyesület munkásságáról és a környezeti nevelők segítségéről beszélgettünk.

– A környezeti nevelés nagyon összetett téma, egyesületünk a kezdetektől azt vallja, hogy a környezetet komplex egységként kell vizsgálni, benne az emberrel, az épített és a természeti környezettel. Beleértjük a tárgyi kultúrát, sőt az emberek egymás közötti kapcsolatát is idetartozónak gondoljuk. Számunkra a fő kérdés, hogy miként kerül az ember ezzel a környezettel harmonikus egyensúlyba, hogyan tudja kialakítani, megőrizni ezt a harmóniát. A környezeti nevelés mindenki feladata, nemcsak a pedagógusoké. Ezzel együtt elsősorban felénk közvetítjük a kínálatunkat, módszereinket, anyagainkat. De rajtuk keresztül hatni szeretnénk a társadalom minden egyes tagjára.

– A kicsi gyerek nyitott a környezetre, megvizsgál minden fűszálat. Aztán ez a kíváncsiság elapad valahol. Miért?

– Több oka lehet. A gyerekek születésüktől kezdve kíváncsiak a környezetükre. Fontos módszertani kérdés, hogy a pedagógusok hogyan s mennyire tudják ezt a nyitottságot megőrizni. Ehhez az kell, hogy maguk is kíváncsiak maradjanak, észre tudják venni az őket körülvevő szépséget. Viszont, ha valakinek rengeteg a gondja, és önmagával sincs harmóniában, akkor elfeledkezik ezekről a csodákról, képes elrohanni mellettük. A felgyorsult világban, ebben a túlfogyasztó társadalomban nagyon nehéz megmaradni és képviselni ezt a szemléletmódot. A szeretetteljes emberi kapcsolatok segítenek ebben. Ezt az egyesület tagjai nemcsak vallják, hanem gyakorolják is: minden helyzetben segítünk egymásnak. Így válik hitelessé mindaz, amit képviselünk. Ezzel tudunk hatni a leterhelt pedagógusokra is, hogy visszanyerjék nyitottságukat, kíváncsiságukat. A lelkesítő erő kulcsfontosságú.

– Az egyesület hosszú múltra tekinthet vissza, 1992-ben alakult meg.

– 53 nagyon lelkes, elkötelezett környezeti nevelő fogott össze a megalakuláskor. Sok munkával kialakítottuk a küldetésünket, kihez és milyen módszerrel szeretnénk eljutni. Egyesületünk logója a magyar pásztorkutya, a puli. Nem véletlenül. A puli terelőkutya, de ugyanakkor játékos, kedves, okos, szelíd jószág. Ez vált a mi

módszerünké is, szelíden „terelgetjük” az embereket, és próbálunk a személyes példamutatásunkkal hatni. A harmóniát az emberi kapcsolatok megértése, javítása által szeretnénk elérni. Ma már 900 tagja van az egyesületnek. Több helyi csoportunk működik, illetve szakmai csoportok is alakultak, amelyek a környezeti nevelés különböző részterületeivel foglalkoznak. Fontos megemlíteni az ifjúsági csoportunkat, a ZÖLDÖK-öt (Zöld Diákönkormányzat), ami most már országos hálózattá kezd terebélyesedni. Jó látni, hogy vannak fiatalok, akik majd folytatják a munkánkat. .

– Milyen gyakorlati segítséget tud nyújtani az egyesület a környezeti nevelés iránt érdeklődőknek?

– Sokféle módon tudjuk támogatni a környezeti nevelők munkáját. Széles a kapcsolatrendszerünk, hálózatban működünk, és egymástól is sokat tanulunk. Folyamatosan gyűjtjük a módszereket, ismereteket, és terjesztjük is azokat. Számos módszertani kiadványunk született, ezek az egyesület honlapján (www.mkne.hu) elérhetőek. Fontos kiadványunk volt a civil szervezettek együttműködésében készült *Nemzeti Környezeti Nevelési Stratégia*, ami leginkább egy alapvetés. Ezt folyamatosan frissítjük, oldalunkról ez is letölthető. Mindemellett számos képzést is nyújtunk a környezeti nevelőknek. Ezek közül akkreditált az *Iskolazöldítés*, 40 órás, komplex program, ami segíti az iskolákat a fenntarthatóság útjára lépni és ökoiskolává válni. Komplex szemléletet mutat és gyakorlati segítséget is ad. Olyan képzéseink is vannak, amelyek nem akkreditáltak, de nagyon népszerűek. Az egyik az évek óta futó *Otthon az erdőben* projekt. Módszertani bözét is szoktunk tartani, ahol sok újdonsággal megismerkedhetnek a tanárok.

– Az egyesület nemrég volt húszéves. Milyen célokat fogalmaztak meg az évfordulón?

– Tudatosult bennünk, hogy nagyon fontos a megelőzésre helyezni a hangsúlyt. A mai fogyasztói társadalomban nagyon nehéz ellenállni a kísértésnek. Ezzel együtt folyamatosan változik körülöttünk a világ, ehhez rugalmasan kell alkalmazkodnunk. De úgy, hogy tudjuk: a világmindenségért vagyunk felelősek.

Óvják „házigazdájukat”, a természetet

Szöveg: **Rimányi Zita**

„Mások figyelmét is fel kell hívnunk környezetünk védelmének fontosságára és arra, hogy nem feltétlenül kell nagy és költséges dolgokra gondolni.” – hangsúlyozták a diákok, akiknek korábbi iskoláiban a környezettudatos szemlélet kialakítása a mindennapok része. Így számos olyan jó szokás vált természetessé számukra, amellyel közös jövőnket, környezetünket védik.

Tudatos egyetemista

– Nagyon fontosnak tartom a környezetvédelmet, mert már a középiskola hetedik osztályától kezdve arra tanítottak, hogy tudatosan szemléljem ebből a szempontból a világot. Ennek köszönhetően számos rossz szokásom változtattam meg. A mindennapokban is odafigyelek olyan apróságokra, amik egyszerű mozdulatokra, amikkel energiát takaríthatok meg, ezáltal hozzájárulhatok környezetünk megóvásához – mondta el **Grossmann Erika**, aki a budapesti Lágymányosi Bárdos Lajos Kéttannyelvű Általános Iskola és Gimnázium tanulója volt. Most már egyetemista, de szívesen beszélt arról, hogyan alakult ki középiskolás korában környezettudatos szemlélete.

Akkoriban osztálytársaival együtt gyakran mentek kirándulni az intézmény szervezésében természetvédelmi területekre, nemzeti parkokba, erdőkbe. Különböző projektek keretében méréseket végeztek, feltérképezték egy-egy terület élővilágát. „Így értettem meg, éreztem át, hogy mi a természetben csak vendégek vagyunk, tiszteletben kell tartanunk házigazdánkat. Azzal is, hogy nem hagyunk magunk után nyomot. S azóta is szívesen kirándulok szabadidőmben, akár egyedül, akár barátokkal, családtagokkal.” – fogalmazott a fiatal hölgy, aki kilencedik osztályos kora óta tagja a ZÖLDÖK hálózatnak, a környezetvédelem terén aktív diákkormányzatok hálózatának. Korábbi osztályfőnöke révén került be a környezettudatos diákok közé és számos zöld programon vett részt, többször szervezőként is. Ugyanis másokkal is szeretne volna már akkor megérteni annak jelentőségét, ami számára természetessé, mindennapi rutinná vált. Például az, hogy ha utolsónak megy ki egy helyiségből, lekapcsolja a villanyt.

Erika fűtési szezonban teljesen kinyitja az ablakot szellőztetésre, de mindig csak pár percre, ez sokkal hatékonyabb és energiatakarékosabb annál a módszernél, amikor résnyire hosszú ideig nyitva hagyják az ablakot, ezzel ugyanis mondhatni az utcát fűtik. Ha valahol meglátja, hogy csöpög egy csap, odamegy és elzárja. Szerinte ennyit igazán bárki egyszerűen megte-

Grossmann Erika (fotó: Takács Enikő)

Mások figyelmét is fel kell hívnunk környezetünk védelmének fontosságára és arra, hogy nem feltétlenül kell nagy és költséges dolgokra gondolni

het, ehhez csak egy kis odafigyelés kell. S nem csak családja lakásában ilyen tudatos e téren, gimnáziumában is úgy viselkedett ebből a szempontból, mintha otthon lenne, és most már az egyetemen is így tesz. Szelektíven gyűjti a hulladékot, meggyőződése, hogy ezt könnyű megszokni. Számára nem jelentett különösebb nehézséget, már csak azért sem, mert közvetlenül házuk előtt vannak elhelyezve a szelektív hulladékgyűjtő edények. Bevásárláskor nem kér műanyag zacskót, szatyrot. „Van egy strapabíró táskám, azt szoktam magammal vinni, hiszen a szintetikus műanyagok nagyon-nagyon lassan, több száz év alatt bomlanak csak le. Vásárláskor is odafigyelek rá, hogy lehetőleg olyan terméket tegyek a kosaramba, amivel kevés olyan csomagolóanyag jár, amit ki kellene dobni. A nem használt elektronikai berendezéseket is ki szoktam húzni, mert bizony a főlegesen világító LED és a bedugva hagyott telefontöltő is energiát fogyaszt. A veszélyes hulladéknak minősülő lemerült elemet és a használt sütőolajat el szoktam vinni a gyűjtőhelyekre, ezek háztartási szemét közé dobása különösen nagy megterhelést jelent környezetünkre.” - sorolta Erika.

– Mások figyelmét is fel kell hívnunk környezetünk védelmének fontosságára, és arra, hogy nem feltétlenül kell nagy és költséges dolgokra gondolni. Szerintem ez nagyon fontos, és elég pár szokást megváltoztatni, jobban odafigyelni és máris tettünk valami jót. Például az újrahasznosítás is rendkívül hasznos dolog, kis kreativitással szinte bármiből új dolgot lehet alkotni. Az ilyesmi elkészítéséhez általában nem kell sok anyag, kellék, csak egy kis kezűgyesség és persze pár jó ötlet sem árt. Mi a középiskolában például díszeket, ékszereket készítettünk ilyen módon papírból, műanyag-palackból, de még alumíniumdobozból is. Ezek remek ajándékok lehetnek akár karácsonyra, akár születésnapra, hiszen garantáltan személyesek és egyediek. A körülöttem élőket is arra biztatom, figyeljenek oda, mivel tudnak tenni környezetükért. Ha olvasok, hallok, látok valami érdekeset ezzel kapcsolatban, szóba szoktam hozni, megkérdezem a szüleimet is, mit szólnának hozzá, ha mostantól mi is így csinálnánk, és általában örömmel fogadják az újításokat – hangsúlyozta a tudatosan gondolkodó, közös életterünk jövőjére felelősen gondoló egyetemista, aki e téren elhivatottságához a Lágymányosi Bárdos Lajos Kéttannyelvű Általános Iskola és Gimnáziumban kapott éltre szóló útravalót.

Ökoiskolába jártak

A Győrhez közeli Sokorópátka általános iskolájában hasonlóképp törekednek a környezetvédelmi nevelésre, ez már természetes részévé vált oktatási programjuknak. Igyekeznek játékosan és gyakorlatiasan megértetni a diákokkal, mennyi mindent tehetnek maguk is a természeti értékek megőrzéséért, egészségesebb jövőnkért. Az intézmény ökoiskola minősítéssel is rendelkezik. S a természet védelme különös hangsúlyt kap egy olyan településen, amelynek az elhelyezkedése is különleges. A község a Sokorói-dombság területén található, amely a Bakony egyik nyúlványa, tulajdonképpen a Kisalföld és a Bakony közötti átmeneti terület. Három völgye közül egyik a Sokorói völgy, ebben található Sokorópátka. Természeti szépségét a falu határát felölelő erdők, domborzati viszonyok adják. A közelében tájvédelmi körzet húzódik.

Husvéth Péter (fotó: Rimányi Zita)

Husvéth Péter itt lakik, itt járt általános iskolába, ahol megismerkedett a környezetvédelem általános tudnivalóival. Elmondta, hogy kisdíák korától kezdve minden évben részt vett szemétyűjtésen és nyolcadikos korában már szelektíven gyűjtötték, szétválogatták a hulladékot, sőt hulladéktérképet is készítettek. „Ez a térkép megmutatta, hogy a faluban milyen jellegű és mennyi szemét található, és hol. Így könnyebben lehetett aztán az illegálisan lerakott hulladék összegyűjtését, elszállítását megszervezni. Két osztálytársamat és engem azonban még ennél is jobban érdekelt ez a téma, ezért részt vettünk a Reflex elnevezésű környezetvédelmi vetélkedőn. A verseny megyei fordulójában az interneten keresztül kellett feladatokat megoldanunk, és nyertünk. Így jutottunk be a döntőbe, ahol már személyesen találkoztunk a többi megye versenyzőivel. Szó esett többek közt az ökológiai lábnyomról, a környezetszennyezésről és annak visszaszorításáról, az energiatakarékosságról. Jó élmény volt, szép pillanatokkal. Azóta én is jobban figyelek a környezetemre. A műanyag flakonokat mindig elviszem a közelünkben lévő szelektív hulladékgyűjtő

kukákba. A papírhulladékot félreteszem, az iskolai papírgyűjtésre szánom. Fém hulladékunk szerencsére nem nagyon szokott lenni. Ahogyan üveg sem. A lakásban mindig figyelünk arra, hogy a villany ne égjen feleslegesen. Nem mellesleg a villanyzók energiatakarékosak. Figyelünk arra is, hogy a vizet ne pazaroljuk. Télen a madaraknak mindig viszek magvakat az etetőbe.”

– sorolta a már középiskolás tanuló, aki nagyon reméli, hogy még sokáig olyan szép lesz páratlan kilátással rendelkező faluja, mint most. Ennek érdekében szeretne több szelektív kukára lenne szükség, valamint a buszmegállóban nagyobb szemetesekre. Erről azért tudott ilyen határozott véleményt formálni, mert a „kukareformról” tartott kiselőadást diaktársaival a környezetvédelmi vetélkedőn.

Göttl Tibor szintén a sokorópátkai általános iskolába járt, és amikor arról kérdeztük, ott mit tanult a környezetvédelemről, rögtön azzal kezdte, hogy „az én iskolámban szelektíven gyűjtöttük a szemetet”. A tanév elején és végén pedig a falut járva szedték össze együtt a diákok az eldobott hulladékokat. „Madáretetőket készítettünk, amelyeket kihelyeztünk kertekbe, udvarokba, és ha nem a győri kollégiumban vagyok, akkor én is segítek abban, hogy ezeket rendszeresen feltöltsük madáreleséggel. Azt is megszoktam már az általános iskolában, hogy a feleslegesen égő villanyokat, a készenléti világításokat is lekapcsoljuk. Otthonunkba törekszünk energiatakarékos gépeket, eszközöket vásárolni. Mindig megnézzük a készülékek energiabesorolását. Nem használunk erős, környezetre és szervezetre káros vegyszereket, tisztítószeret.” – szögezte le a középiskolás diák. Elmondta, hogy sokat hallott szüleitől az otthonok szigeteléséről, amivel energiát takaríthatnak meg, és így kisebb lehet a fűtésszámla. Házukban nagy égésterű kazán üzemel, ami lehetővé teszi, hogy szalmával vagy erdészeti melléktermékkel is fűtsenek. Tehetnek bele szőlőben lemetszett vesszőt is. Alig van szükségük fára ahhoz, hogy télen ne fázzanak. S a kazánban a víz cirkulációját a gravitáció mozgatja, így nincs szükség keringető szivattyúra.

Göttl Tibor (fotó: Rimányi Zita)

– Hallottam már a hőcserélő rendszerekről is, amelyekkel előmelegíthetjük a vizet. S kevesebb üzemanyag fogyna, ha a helyben megtermelt árukat helyben is értékesítenék, nem utaztatnák nagy távolságokra. De sajnos az is gond, hogy a gazdasági profitérdekek sokszor fontosabbak a környezetvédelmi szempontoknál. A kőolaj alapú üzemanyagról át kellene térni alternatív forrásokra, elektromos áramra, biodízelre például. Az áramtermelést szél erőművekkel is meg lehet oldani, a magyarországi szélcsatornába több turbinát lehetne telepíteni – mondta el Tibor, aki izgalmasnak tartja a hasonló technológiai újításokat, figyeli az ezzel kapcsolatos híreket, mióta általános iskolájában megalapozták a téma iránti érdeklődését.

Közösségi kutatás

– a fenntarthatóság tanulásának egyik eszköze

Szöveg: Könczey Réka

A **közösségi (közjó-vezérelte) kutatás** olyan tudományos munka, amelyet kutatóként egy, a kutatókon kívüli csoport tagjaival együtt és az ő javukra végzünk. Segíti a kritikai és reflektív gondolkodást, a megértést, és fejleszti a közösség alkalmazkodóképességét, azaz fennmaradásának valószínűségét. Kutatásnak akkor nevezhető, ha kutatók szakmai és kutatói tapasztalataira épít, és tudományos publikációhoz vezet.

Könnyebben érthető ez egy példán: a „kinyúló program” (*outreach program*) a Michigani Állami Egyetem definíciója szerint „olyan tudományos tevékenység, amely túlmutat a tanításon, kutatáson és szolgáltatáson. Magában foglalja a tudás létrehozását, átvitelét, alkalmazását és megőrzését külső hallgatóságok javára.”

A **fenntarthatóság** tanulásának lényegi jellemzője, hogy minél több ember legyen részese a helyileg releváns fenntarthatósági kérdések kutatásának. Most az iskola, a helyi közösség és a kutató szemszögéből vizsgálom a sokféle ismert és művelt közösségi kutatásokat, azok előremutató és innovatív alkalmazását.

Az elmúlt negyedszázadban a közösség-vezérelte kutatás, vagy elkötelezett kutatás (az angol nyelvű fogalmak: *community research, citizens' science, engaged science*) mint tudományos, tanulási és alkalmazkodási lehetőség a tudás létrehozása és a tudás alkalmazása közötti választóvonal elhalványodásával alakult ki. A világ változásának gyorsulása és a fenntartható fejlődéshez kapcsolódó komplex problémák miatt minél gyorsabb, és minél jobban (objektívebben) megalapozott döntésekre van szükség. A gyorsuló döntéshozatal továbbra is igényli a kutatói attitűdöt.

Itthon a tudományos élet és a tudományos vélemény a leginkább megbízhatónak tartott információforrás. A nemzetközi tudományos közéletben számos kutató azonban azzal szembeül már másfél évtizede, a könnyen elérhető információk bőségessége miatt, hogy **a tudományos vélemény és a tudományos világ egyre kevésbé fontos a társadalmak számára**. A kutatók és a tudományos objektivitást elfogadók számára ijesztő trend példája az interneten a számos szabad elérésű „felmérés”, vagy a tudományos sztenderdek szerint nem igazolt állítások és módszerek beépülése a kisebb családi, sőt a nagyhatású gazdasági döntésekbe is. Régóta ismertek a lakossági, illetve laikus bevonással zajló kutatások, gondoljunk a személyes (laikus) adatrögzítéssel orvosi kutatásokra, a családon belüli adatrögzítésekre (például fogyatékkal kapcsolatos kutatásokban), vagy a felkészült pedagógusok és kutatók együttes részvételével zajló hatékonyságvizsgálatokra és akciókutatásokra.

A tudományos közélet számára természetszerűen adódik a lehetőség: **a társadalmak, közösségek számára fontos kérdések révén még több laikust tudnak bevonni a kutatásokba, akik számára az objektivitás tudományos értelmezése így ismét természetessé válik.**

MILYEN TERMÉSZETES A KÖRNYEZETÜNK?

TEREPI ADATLAP a MÉTA Természetesség-mérőjéhez

Természetesség-mérőnk annak az elődöntésében segít, hogy a körülöttünk lévő táj növényzete mennyire természetes vagy leromlott

A természetesség-mérő és a hozzá tartozó adatlapok honlapunk diákkoldaláról tölthetők le: www.novenyzetiterkep.hu/termeszetessegmero

HASZNÁLATI ÚTMUTATÓ

- Határolj le a tájból egy egységes növényzeti részletet!
- Válaszd ki, ez milyen típusú élőhely (erdő, cserjés, gyepek stb.)!
- Az igaz állítások pontszámait karikázd be (ahol bizonytalan vagy, számolj feleannyi pontot)! Add össze a pontszámaidat!
- Állapítsd meg a természetességet az értékelés alapján!

ÉRTÉKELÉS

70 pont felett természetközeli állapotú	40-70 pont között közepes állapotú (leromlott vagy regenerálódó terület, esetleg fiatal erdő)	40 pont alatt zavart, mesterséges vagy degradált állapotú
--	--	--

Írta: Bíró Marianna és Molnár Zsolt (MTA ÖBKI)
Grafika és kiadványszerkesztés: Kicsi Maja
Kiadja: Magyar Környezeti Nevelési Egyesület, www.mkne.hu
A Természetesség-mérő az *Öthon az erdőben* projekt keretében készült 2011-ben

Logók: MTA, ÖBKI, IKEA, ÖTHON az erdőben

A **MÉTA Program** Magyarország növényzeti öröksége állapotának nyomonkövetését végzi, a növénytársulások állapota alapján. Az adatfelvételnél a diákok részvétele inkább a terepi tanulást szolgálja, és az ökológiai identitás (táji önazonosság) kialakulásával jár. A tudományos igényű állapotfelvétel túlnyomó részét továbbra is kutatók és asszisztenseik végzik.

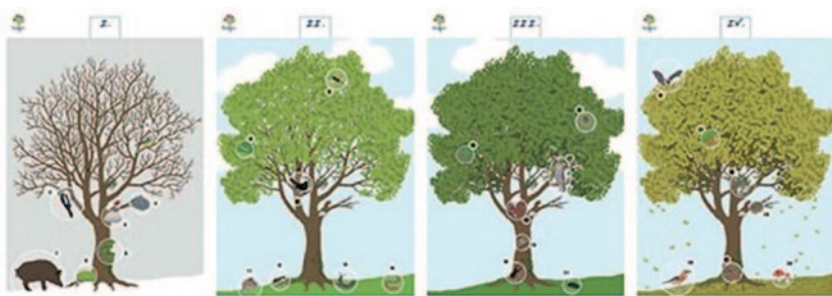
A részvételi kutatások és a közösségi kutatások közötti különbség tisztázásához azt is meg kell állapítani, hogy a kutatók egyre ritkábban élnek „elefántcsonttoronyban”, és még az alapkutatással foglalkozó kutatóműhelyeknek is újra és újra közérthetően bizonyítaniuk kell létjogosultságukat.

A közösségi kutatásban és az akciókutatásban közös, hogy **a kutatók kompetenciái és a kliensek/laikusok/közösség gyakorlati tapasztalatai, helyi tudásuk és tapasztalataik a kutatásnak a menetét is alakítják, és létrehozzák a kölcsönös megértést.**

A közösség vezérelte kutatások ösztönzik az élmény alapú tanulást, változatos tanulási és szocializációs helyzetet teremtve minden fél részére. Erősítik a toleranciát és a természettudományos kompetenciákat, ösztönöznek az egész életen át tartó tanulásra. A kutatók használnak a jó közösségi kutatásokból valamely „rejtett tudás” kodifikálása, az idézettség növekedése, valamint a tudományos módszerek és fórumok elfogadottságának és ismertségének fennmaradása. Mind kutatók, mind pedagógusok, illetve települési véleményformálók részéről **nagyobb időráfordítással kell számolni közösségi kutatás tervezése esetén, mely „árat” azonban kompenzál a tudományosan igazolt eredmények hatásának tartóssága és az ún. „bizonyítékalapú” döntéselőkészítés.**

GYAKORLAT

Lássuk a közösségi kutatások jó gyakorlatát! Fontos, hogy **a kutatás a közösség problémájából induljon ki, oda-vissza is kapcsolódjon**, azaz helyben releváns legyen. A közös tervezés nemcsak a bevonódást és a helyi, illetve tudományos megfelelőséget szolgálja, hanem legfontosabb eszköze a közös megértésnek: elveknek, eljárásoknak, viselkedésnek. A tudományos reflektálás és minőségbiztosítás, azaz a „review” folyamat minősége és a kritikus visszajelzők tudatossága azt szolgálja, hogy a közösségi kutatás valóban kutatás legyen. Ezen múlik, hogy tudományos igényű és hatású lesz-e végül a kutatás.

A különböző **terepi tanulási projektek** között gyakoriak a fák fenofázisának vagy egészségi állapotának meghatározását tudományos megalapozottsággal és iskolásokkal közösen végző projektek. Közülük például a **Beagle-projektben** a diákok adatait is felhasználva születtek tudományos publikációk (is), például a *Virágzási mintázatok Európában* című, bizonyíték-alapú klímaváltozási kutatásként (szerző: M. Gillman, Biológiai Tudományok Intézete, 2010). A Beagle-projektben Magyarország legalább 70 iskolája vett és vesz részt.

Az előző szempontok mindegyike megkívánja, hogy **jó kapcsolat legyen a települési közösség, a résztvevő iskolák és a kutatók között.** A kapcsolatnak a kutatástól és fázisaitól függő intenzitásának és formájának kell lennie. A kutatásban való részvételre képesítés, leggyakrabban a *nem kutatók* adatgyűjtésre képesítése megfogalmazható belépési feltételként. Az időjárás-, a faj- vagy élőhely-megfigyelő, iskolások és pedagógusokat is bevonó példákban a kutatásra képesítés az adatok objektivitása, tehát tudományos felhasználhatósága szempontjából fontos. A jó közösségi kutatáshoz fontos **a tudományos eredmények közössé tétele és visszamutatása is.**

Minőségi szempontok a közösségi kutatásokhoz

A kutatás a közösség ügye?

Közös a tervezés?

A tudományos visszajelzés (a review) valóban tudományos?

A kutató végig részese a folyamatnak?

Az adatgyűjtés minősége megfelelő a kutatáshoz?

Az eredmények tudományosak és közösek?

Az elmúlt két évtized néhány **terepi tanulási, természettudományos mérési és hálózati tanulási programjait** össze lehet vetni az újabban megfogalmazott közösségi kutatási kiválósági kritériumokkal. Az előzetes adatok szerint a Mindennapi Madaraink Monitoring program, a MÉTA program természetesség mérője, és az öröm-bánat térképezés (egyben környezeti nevelési módszertani hungarikum) tűnik a legmegfelelőbbnek a korábbi hazai, iskolásokat is bevonó gyakorlatból. Néhány közismertebb terepi tanulási program (GLOBE, BISEL, Szén-dioxid nyomozók, Vadonleső, Otthon az erdőben stb.) esetében leggyakrabban a közös tervezéssel és az eredmények közössé tételével lehetne közelíteni a közösségi kutatáshoz. A közösség számára jelentőssé teszi mind az objektivitást, mind az élethosszig tartó tanulást. Javítja a közösségek alkalmazkodóképességét, rezilienciáját. Köznevelési szempontból a közösségi kutatás nemcsak a tehetséggondozásban és a természettudományos

oktatásban alkalmazható. Segíti a sokféle képességű diákok bevonódását, valós tanulási és közösségi helyzetben működik. Az összes kulcskompetencia fejlesztésével jár, szinte minden résztvevő számára. A pedagógusokat képessé teszi az alkalmazkodó tanulás-szervezési módok használatára. Olyan tanulási helyzeteket teremt, amelyekben a tanulók érezhetik a megbecsülést, ahol saját erősségeik megnyilvánulhatnak, és ahol jó kapcsolat van az emberek között. Mindezek miatt csökkenti a korai iskolaelhagyást is. Az innovatív iskolák, köztük az ökoiskolák fontos katalizátorai lehetnek a kutatói attitűddel felvértezett, mégis helyi közösségek vezérelte vizsgálatoknak, ezzel is segítve a fenntarthatóság tanulásának egy évtizede megfogalmazott célját: megtanulni tanulni, megtanulni élni, együtt élni, együtt élni itt.

A Mindennapi Madaraink Monitoring és az Európai Madármegfigyelő Napok számít az iskolásokra is. A megfelelő minőségbiztosítás mellett, sztenderd módszerekkel gyűjtött adatok Európa Biodiverzitás Adatbázisába kerülnek, így az Európai Környezeti Ügynökség

(EEA) felhasználja azokat például a területalapú agrártámogatásokkal vagy a klímaalkalmazkodással kapcsolatban. Hasonlóképpen működik a hazai Vadonleső program is, melyet egyéni munkában, de szakköri, témanapi vagy éves projektként is felhasználhatnak a pedagógusok már óvodás kortól.

Magyarország öröm-bánat térképe

18 éve az ország szinte összes iskolájának részvételével jött létre ez a kiadvány. A módszer a környezeti érték és kockázattérképezésből származik, és 1994-1995-ben egy itthon futó nemzetközi projektben született. **Csak a vizsgáló terület térképe, egy pedagógus, a megfigyelési szempontok előzetes egyeztetése és egy csapat óvodás, tanuló vagy felnőtt kell hozzá.** Óvodások esetében a megfigyelések rajzok, nagyobbaknál általában mobileszközök, vagy rövid alkotások.

Mára a környezeti nevelők megszokott eszköztárába tartozik, nemcsak itthon. A környezeti nevelési tartalmú pedagógusképzések, de az építészeti egyetemi képzések némelyike is átvette az öröm-bánat térképezést, az alapképzés hasznára. Az öröm-bánat térképezés óvodás kortól élethosszig, sokféle közösség részére alkalmas és fontos identitásképző-erősítő eszköz. Amennyiben kutatói kompetencia is bevonható például egy települési vagy térségi, sőt, országos állapotfelmérésbe, akkor az öröm-bánat térképezés élményközpontú, bevonódást és sokféle képességű diák számára tanulási sikert biztosító közösségi kutatási projekt. A település a fiatalok, a jövő generációjának szempontjaival is gazdagított, tudományos igényességű értéktérképhez és kockázattérképhez jut.

Filmszemle

Friss és máris a szemétkben

Megjelenés: 2010

Rendező: Valentin Thurn

Honlap: www.tastethewaste.com

Összefoglaló elemzés: [www.kiserletikonyha.](http://www.kiserletikonyha.hu/2011/09/globalis-elelmiszer-pazarlas-es.html)

[hu/2011/09/globalis-elelmiszer-pazarlas-es.html](http://www.kiserletikonyha.hu/2011/09/globalis-elelmiszer-pazarlas-es.html)

A film részletesen elemzi az élelmiszerlánc pontjain fellelhető visszásságokat, a termelőtől a fogyasztói szokások változásán keresztül az élelmiszermaradékok/hulladék újrahasznosításának lehetőségéig. Példákat hoz, elemez, összefüggéseket tár fel, szembesít, különböző szereplők oldaláról igyekszik a problémákat taglalni, és alternatív megoldási javaslatokat, jó gyakorlatokat mutat be. Tabutémát feszeget azzal, ahogyan az áruházláncok működésének árnyoldalaira is felhívja a figyelmet. A fő téma – a pazarlás és a túlfogyasztás – a nyugati társadalmak sajátja, viszont a probléma (élelmiszerválság, éhezés), melyért ennek okán felelősek vagyunk, világméretű és komplex.

A gazdag képanyag, az érintett téma sokrétűsége lehetővé teszi, hogy rövid részeket akár általános iskola 4. osztályától kezdve beemeljük a tanításba. Ajánlható egészséges életmód témánapon feldolgozásra, környezetismeret vagy technikaóra témájához társítva, beszélgetések indítójául. Az összefüggések komplex feldolgozására a középiskolás korosztálytól kezdve javasolom osztályfőnöki vagy földrajzórán.

Vándormadarak

Megjelenés: 2001

Rendező: Jacques Perrin

Megtekinthető: www.youtube.com/watch?v=FtqbE1hw3Vo

A páratlanul szép felvételek a kisebb, alsós diákok számára közel hozzák a természetet úgy, hogy közben nem feledkeznek meg az emberről, az ember szerepéről sem. A vándorló madarak szárnyuhogását hallgatva repülhetünk velük, s nézhetjük az ő szemszögükből a vonuló tájat. Láthatjuk őket, ahogy elindulnak útjukon, és ahogy megérkezvén a költőterületükre, fészket raknak, tojásokat költenek. A filmben a madarakra leselkedő veszélyek között megjelenik a környezet emberek okozta pusztítása is. Az egész filmet egészében levetítve beszélgetést indíthatunk el egy természetismeretóra vagy szakkör keretében. A diákokra a nézőpontváltáson keresztül hat, s fejlődik empátiájuk, szociális érzékenységük.

a fenntarthatóság témájában

Összeállította: **Halácsy Ágnes**

Ennek a rövid írásnak a célja, hogy a környezeti nevelők, a felelősen gondolkodók figyelmét néhány filmre felhívja. A környezeti nevelés fogalma ma már kibővült: a természet szeretetére, a környezet (természeti és épített) védelmére irányuló figyelem mellett a gazdasági, társadalmi kérdések is fontossá váltak, a tét az emberiség fennmaradása. Ennek okán olyan témaköröknek az oktatásba való beemelése is indokolt, amelyek segítik a komplex és általában globális méretű problémák okainak megértését, a megoldások keresését. Különböző témákban, több korosztály számára kerestünk filmeket, ajánlónkba Kollégáink javaslatait is figyelembe vettük.

Köszönet az ötletekért Dr. Dobszay Ambrusnak és Tóth Ilonának.

Rövidfilmek, ismeretterjesztési és oktatási segédanyagok

Készítette: Ökológiai Intézet

Megtekinthetők: www.ecolinst.hu

Az alábbi témákban:

1. **Környezetbarát technológiák az építkezésben és praktikus megoldások a ház körül** (A szalmabála ház, Tömegkályha építése és használata, Az esőviz hasznosítása...)
2. **Környezettudatosság a házunk táján – a fenntartható életmód népszerűsítése** (A hagyományos falusi porta hétköznapijai, Gyümölcsfeldolgozás hagyományosan, A fa és tüzelése, környezetbarát módon...)
3. **A fenntartható fejlődés – ismeretterjesztési és oktatási segédanyagok** (A fenntartható fejlődés fogalma, A fenntarthatatlanság tünetei, Fenntartható életmód...)

A rövid filmek alkalmasak egy-egy téma szakszerű feldolgozására. Osztályfőnöki, technika-, természetismeret-, fizikaórákhoz, témnapokhoz ajánlhatók. Érthetőek, korrektek. Sokat tanulhatunk belőlük. Már negyedik osztálytól kezdve nézhetőek, mert érthetőek, képi anyaguk változatos.

Átalakulásban

Megjelenés: 2009

Rendező: Emma Goude

Megtekinthető: www.vedegylet.hu/index.php?page=news&news_id=1294

További információk: www.vedegylet.hu/index.php?page=pages&page_id=166

A film arról a kezdeményezésről szól, ami a fenntarthatatlan társadalmi működésre egyfajta válaszul született a dél-angliai Totnesben, 2006-ban. Kísérletnek indult, de mára több mint 850 hasonló lakóközösség működik, főként Európában. A közösség kreativitására, tenni akarására támaszkodva olyan megoldások születtek a klímaváltozás hatásainak mérséklésére, melyek hosszú távon fenntarthatóbbá, s egyben élhetőbbé teszik a városi létet. Az összefogás fókuszában a helyi gazdaság megerősítése, a helyi élelmiszerellátás fellendítése, az energiahasználat csökkentése áll, ami egyúttal a klímaváltozás hatásainak mérséklését is szolgálja. Nem mellékesen az átalakulási folyamat a szolidaritást, az aktív, cselekvő részvételt is erősíti a kisközösségekben.

A filmekben rövid epizódokban a kezdeményezéshez csatlakozó, átalakulásban lévő városok történetei is megelevenednek. A változó társadalmi, gazdasági és természeti környezethez, a változó elvárásokhoz alkalmazkodni képes közösségek összefogásának története.

A közösség ereje: Hogyan élte túl Kuba az olajhiányt

Megjelenés: 2009

Rendező: Faith Morgan

Megtekinthető: www.lmv.hu/node/5473, <https://www.youtube.com/watch?v=fLDwF6d076E>

Kuba a Szovjetunió szétesése után elesett az addig folyamatos energiaszolgáltatástól, elzáródtak az olajcsapok. A látszólagos jómódból egy egész ország süllyedt hirtelen a szegénységbe. A néhány évig tartó, ám annál súlyosabb válságon Münchhausen báró módjára jutott túl az ország. A fenntarthatatlan gazdaság helyett olyan mezőgazdaságot építettek fel, ami nem függ a fosszilis energiaforrásoktól. A mezőgazdaság átalakításán túl a társadalmi lét más területei (közlekedés, építkezés, közösségi élet) is változáson mentek keresztül.

A film egy fájdalmas átalakulás végeredményét mutatja be társadalmi, gazdasági és környezeti szempontból. Alternatív megoldásokat is látunk, ami még értékesebbé teszi a környezeti nevelésben való használhatósága szempontjából. Elsősorban felsősök és középiskolások számára ajánlott, földrajz-, történelem-, biológia-, osztályfőnöki órákhoz vagy szakkörökön.

Hatunk?

Szöveg: **Aczél Petra** | Fotó: Nagy Gábor

> Tartozom egy vallomással: soha nem tetszett a „fenntarthatóság” kifejezés. Éppen annyira idegenkedem tőle, mint az „élhető világ” fordulattól. Van mindkettőben valami kényelmes üresség, homályos semmitmondás. A szándék, ami artikulálja őket, vitathatatlanul pozitív, de kimondásuk mágikusságában hiba lenne hinni. Márpedig gyakran úgy hallom, mint ha olyan fontos fogalmak helyére lépnének, meglehetősen erőszakosan, mint a felelősség, boldogság, teljesség.

Miért kell -hatolnunk, -hetelnünk, ha fenn akarunk tartani és élni szeretnénk? És egyáltalán mit akarunk fenntartani, hogyan akarunk élni? Nincs veszélyesebb a varázsszavaknál, a gondolkodás nélküli jelentéskapcsolóknál. Pedig már régen nem megkérdezzük, hanem csak hangoztatjuk, hogy mi is a „szabadság”, a „demokrácia”, a „kreativitás” vagy a „tolerancia”.

Én tehát fenntartásokkal fogadom a „fenntarthatóságot”. Fenntartható-e ez az információs kultúra, amelyet ma élünk? Érdekes-e szolgálni időnkkel, energiákkal, figyelmünkkel? Fenntartható-e az a törekvés, hogy a fiatalságunkat megőrizzük, a nehézségeket elkerüljük, a szenvedést kiiktassuk? Fenntartható-e az iskola, a maga hagyományaival, műveltség-eszményével, értékeivel? És fenntartható-e még egyáltalán maga az ember?

Így, decemberben, a csendes szembenézések szakaszában ez a legfontosabb kérdés. Mert ezen múlik a tanári munka. A fenntartható emberképen. Hogy minek szeretnénk látni és tudni diákjainkat. Hogy milyen fenntartható tempót szeretnénk kínálni gondolkodásuknak, elhatározásaiknak. Hogy mire neveljük őket: a fenntarthatatlan tisztességre vagy a megtérülő tisztességtelenségre. Hogy el tudjuk-e fogadtatni velük a pazarló műveltséget a haszonelvű funkcionalitás helyett. Hogy tudjuk-e őket az áldozattal megszerzett tudás és a tudásból fakadó áldozat örömeire nevelni.

Milyen tehát a fenntartható tanítás? Mint a gazdaságosan kifogyó elem vagy az energiatakarékos izzó? Én mindig úgy éreztem, hogy a tanítás teljes odaadást kíván. Fokozatok nélküli égést, igazi jelenléteket. Fenntarthatatlan intenzitást, amelyhez máshonnan, titkos forrásokból, a tanítványainkból, meggyőződésünkben is erőt kell nyerni. Néha úgy hiszem, hogy ez tényleg nem fenntartható. Aztán másnap kiderül, hogy mégis.

Amikor tehát a fontolva gondolkodás bölcsességét dicsérvük, azért halkán említsük meg a pazarló odaadás fontosságát is. Nem, nem az erők kizsákmányolásáért, hanem az odaajándékozásáért.

E nélkül ugyanis nem lenne értelmé vigyázni semmire.

Fenntartható fejlődés – és anyanyelv

Szöveg: **Balázs Géza** | Fotó: Nagy Gábor

➤ Először volt a fenntartható társadalom (Lester R. Brown kifejezése 1981-ből), majd jött a fenntartható fejlődés, illetve általában a fenntarthatóság. A fenntartható társadalom alapkérdése az, hogy hogyan hozható összhangba a népesség növekedése és a természeti erőforrások hasznosítása. A cél olyan fejlődés, tehát fenntartható fejlődés kialakítása, amely oly módon elégíti ki a jelen szükségleteit, hogy nem veszélyezteti a jövő nemzedékek létét. Ha azonban szigorúan magyar nyelvi szempontból nézzük, akkor a „fenntartható fejlődés” azt is üzeni, hogy a fejlődés jelenlegi üteme fenntartható, s ez már bántó oximoron, vagyis látszólagos képtelenség. Olyan, mint a békeharc, az élő halott, az ordító csend vagy az eredeti hamisítvány. Korunk fennhéjázó, öntelt túlzása. A fejlődés, a fejlődés jelenlegi üteme ugyanis minden racionális tudásunk szerint nem tartható fenn. Illetve, ha fenntartható, akkor csak növeli az emberiség közös problémáit, és csökkenti a jövő nemzedékek lehetőségeit. Jared Diamond így figyelmeztet: „Egyetlen kormány sem néz szembe annak az álomnak a kilátástalanságával, hogy fenn lehet tartani egy olyan Földet, amelyen mindenki a mai legfejlettebbek anyagi színvonalán él. (...) Mi fog történni, amikor a szegények végül ráébrednek, hogy a gazdagokat sose érhetik el, hacsak azok nem adnak alább a gazdagságukból?” (Összeomlás, Typotex, 2007. 478.)

A nyelv árulkodik. A fenntartható fejlődés tehát megtévesztő, vagy legalábbis zavaró asszociációkat keltő kifejezés. Mégis naponta használják, s talán el is csépelik.

Persze lehetséges az is, hogy fenntartható fejlődésen azt a szigorúan előrelátó, gondoskodó, környezettudatos és akár önmegtartóztató tevékenységet értsük, amelynek nem föltétlen célja a mindenáron való fejlődés (a szótár szerint:

„a teljesebb, bonyolultabb, magasabb rendű minőségi állapot, fok felé irányuló mozgás, változás”), hanem például elfogadható számára az önmérséklet, a szerényebb fogyasztás, életmód is. De akkor arra egy jobb fogalmat kellene találni. Mert bár sokat hallani fenntartható fejlődésről, szükséges és növekvő ütemű termelésről és fogyasztásról, de arról jóval ritkábban, hogy a kevesebb is elég...

Magam sem vagyok mentes a divatáramlatok hatásától, 2001-ben nyelvstratégiám összegzésében ezt írtam: „A modern nyelvstratégiának, nyelvművelésnek zászlajára új – azt hiszem általam továbbalkotott – metaforát írhatnánk: fenntartható nyelv. A fenntartható nyelv képzete nyilvánvalóan a mai ökológiai szemléletből származik; tükrözi az emberi működés folyamatainak egymásra utaltságát. A más (kis)nemzeti felfogásokat, illetve bizonyos világtendenciákat is figyelembe vevő, fenntartható nyelvet célul tűző, ökológiai elkötelezettségű, antropológiai (etnolingvisztikai) szemléletű, a nyelv alkotását figyelembevevő, a társadalom nyelvszemléletén és nyelvi-nyelvművelési hagyományain alapuló nyelvstratégiát képelek el.” (Idézet kisebb stilisztikai módosítással: Magyar nyelvstratégia, MTA, 2001. 230.) Számos ökológiai jelenséghez hasonlóan a nyelvek többsége szintén nem tartható fenn, sőt, minden valószínűség szerint a 21. században el is tűnik. De hiszek az előrelátó gondolkodásban, abban, hogy okos cselekvéssel a kulturális vívmányok, így például a „kiművelt”, folyamatosan fejlesztett nyelvek (köztük a magyar is) fenntarthatók. Ezért van szükség nemzet- és nyelvstratégiára – persze okosra –, mert Diamond erre is figyelmeztet: „A rövid távú stratégia a következő nemzedéktől többet vesz el, mint amennyit a mainak ad...” (Idézett mű, 419.)

A fejlődés tehát aligha tartható fenn, de a kulturális termelés, például a nyelvek, anyanyelvek állapota, a kor igényeihez való igazítása – elképzeléseim szerint: mégis fenntartható.

A Fenntarthatóságra Nevelés Évtizede

Szöveg: Könczey Réka

A 2005–2014 közötti időszakot az ENSZ a Fenntarthatóságra Nevelés Évtizedévé nyilvánította. Magyarország a kezdeményezéshez hivatalosan az ENSZ Európai Gazdasági Bizottságának felhívásán keresztül, valamint az európai uniós folyamatok részeseként is csatlakozott.

A Fenntarthatóságra Nevelés Évtizedének általános célja, hogy **a fenntarthatóság alapvető értékeit beépítse a tanulás minden területére**, hogy olyan magatartásváltozásokat idézhessen elő, amelyek lehetővé tesznek egy fenntarthatóbb és mindenki számára igazságosabb társadalmat. Az EU Tanácsa szerint a fenntarthatóságra nevelés (közismert rövidítése szerint: FN) legfontosabb szerepe az, hogy **az egyéneket és a csoportokat felvértezze a tudatos választáshoz szükséges ismeretekkel, készségekkel és attitűdökkel**, mely választásoknak köszönhetően a világot olyaná alakíthatják, illetve olyanak őrizhetik meg, amelyet ők maguk és a jövő nemzedékek egyaránt élhetőnek tartanak. Az oktatási intézményeknek, a helyi közösségeknek, a civil társadalomnak és a munkáltatóknak mind kulcsfontosságú szerepük van az ilyen kompetenciák kifejlesztésében és előmozdításában (Az EU Tanács következtetései a fenntartható fejlődést szolgáló oktatásról, letölthető: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2010:327:0011:0014:HU:PDF>). A fenntartható fejlődéshez a Nemzeti Fenntartható Fejlődési Keretstratégia szerint is szükséges az élethosszig tartó tanulás. Ennek hátterében az áll, hogy a – történelmi léptéket tekintve – szokatlanul gyorsan változó (általunk változtatott) természeti környezet és az egyre gyakoribb és egyre többféle válság miatt az emberek és közösségek jó és gyors alkalmazkodási képessége fennmaradási tényezővé vált. Az alkalmazkodás ebben az értelemben tanulási képességet és a tanulás tanulásának fontosságát jelenti.

A tanulás/nevelés a következő jellemzők esetén tekinthető FN-nek:

- a fenntartható fejlődés alapelvein és értékein alapul;
- magába foglalja a fenntarthatóság mindhárom szféráját – környezet, társadalom és gazdaság – és a fenntarthatóság kulturális dimenzióját is;
- változatos pedagógiai módszereket alkalmaz, amelyek ösztönzik a részvétel alapú tanulást és a magasabb rendű gondolkodásra irányuló készségeket;
- ösztönzi az egész életen át tartó tanulást;
- helyileg releváns, és kulturálisan megfelelő;
- a helyi igényeken, megfigyeléseken és feltételeken alapul, de tudomásul veszi, hogy a helyi igények teljesítésének gyakran nemzetközi hatásai és következményei is vannak;

- ösztönzi a formális, a nem formális és az informális oktatást;
- elfogadja, hogy a fenntarthatóság fogalmának értelmezése időről időre változik;
- a tartalomra fókuszál, de figyelembe veszi a globális problémákat és a helyi ügyeket is;
- erősíti a közösségi döntéshozatalra, a toleranciára, a környezetgazdálkodásra, a munkaerő alkalmazkodóképességére és az életminőség javítására irányuló képességeket;
- interdiszciplináris: egyetlen tudományterület sem tudhatja egyedül magáénak az FN-t, de minden tudományág hozzájárulhat a sikeréhez.

A köznevelés normatív feltételei: az Alaptörvény, a köznevelésről szóló törvény, a Nat-ról szóló kormányrendelet, illetve a pedagógusképzést szabályozó felsőoktatási törvény, annak végrehajtási rendelete és a tanári felkészítésről szóló EMMI-rendelet mind lehetővé teszik a magas színvonalú FN-t az óvodákban és iskolákban, minden évfolyamon. A választható kerettantervek egy része, valamint számos újonnan fejlesztett pedagógiai segédanyag megfelel a fenti szempontoknak.

Mivel a fenntarthatóságra nevelés elsősorban kompetenciafejlesztés, az erkölcsi példamutatás és az értékrendnek megfelelő intézményi működés is fontos, a megfelelő tudományos tények, ismeretek átadása, a gyakorlati megvalósítás képességének fejlesztése mellett. Az FN-ben alkalmazott ún. „**egész intézményes megközelítés**” legismertebb formái a magyar köznevelésben az Ókoiskola Program és a Zöld Óvoda Program. Az EMMI és az FM együttműködésében évente meghirdetett két címpályázat szerint minden olyan iskola ökoiskola, minden olyan óvoda zöld óvoda lehet, amely elkötelezi magát amellett, hogy a lehető legjobban érvényesíti a fenntarthatóság pedagógiai és fizikai erőforrás-oldali (működtetési, étkeztetési stb.) elveit; a fenntarthatóságot nemcsak ökológiai értelemben, hanem erkölcsi-társadalmi és gazdasági vonatkozásaiban is értelmezi; amely partnerségre épít a diákok, szülők mellett a helyi szereplőkkel is; ahol a vezetés elkötelezett a fenntarthatósági értékek iránt; és a környezet-tudatos szemlélet áthatja a nem pedagógus személyzet tevékenységét is.

Mint láttuk, egyetlen tudományterület sem tekintheti magáénak az FN-t. Ez azt is jelenti, hogy egyre több és többféle pedagógus válik motiválttá már alapképzése során a fenntarthatósági kompetenciák folyamatos, élethosszig tartó fejlesztésére. A köznevelési intézményrendszer számára a legjobb pedagógiai gyakorlatok frissülnek. Az infrastruktúra, az épületek is alkalmazkodnak a harmadik évezred első századára várható környezeti és társadalmi feltételekhez.

Összeállította: **Indri Gyula**

december 14. PÁGER ANTAL

A híres színész a XIX. század utolsó évében született, és 1986. december 14-én hunyt el. Amikor szóba került a pályaválasztása, apja azt mondta: „Nem bánom, akármilyen leszel, csak színész és fiánc ne legyél, mert egyik sem hizlal disznót.” Páger Antal megfogadta a tanácsot, és beiratkozott a jogi egyetemre. Egy műkedvelő előadón való szereplése azonban mégis a színpad felé terelte. 20 éves korától lépett fel különböző vidéki színházakban tánckomikusként. Énekhangja és táncstudása ugyan már akkor is gyenge volt, de tehetségével, jellemábrázoló képességével és humorával el tudta feledtetni hiányosságait.

A költő Juhász Gyula 1927-ben így emlékezett meg róla a Dél-Magyarország egyik kritikájában: „Páger Antal vezetett a rakoncátlan pajzánságban. Elragadó volt mint ember, mint színész. E sorok írója latinra és magyarra tanította őt annak idején Makón, de nem is sejtette, hogy a Páger-gyerek ilyen kitűnő színész lesz.” Igazi karrierje 1929-ben kezdődött, amikor a fővárosba került. Mindenféle szerepben remekelt. Egyaránt játszott klasszikusokat, társalgási vígjátékok figuráit és abszurd drámák groteszk alakjait. Hamarosan felfedezték a filmesek is, de szépen ívelő pályáját hosszú időre félbeszakította a II. világháború. 12 évig élt Argentínában: ezalatt másik kedvtelésének, a festészetnek hódolt, s képei eladásából tartotta fenn magát. 1956-ban tért vissza, és ettől kezdve sohasem vált meg a Vígyszínháztól. Színpadi szerepei mellett olyan nagyszerű filmeket forgatott, mint a cannes-i díjas Pacsirta, az Aranysárkány vagy a Hattyúdal, melyben a Villa Negra-dalt énekelte. Művészetét 1965-ben Kossuth-díjjal méltányolták.

december 15. GUSTAVE EIFFEL

„Féltékenynek kellene lennem a Toronyra. Sokkal híresebb, mint én. Az emberek azt hiszik, ez az egyetlen alkotásom, holott más dolgokat is csináltam azért.” A híres francia mérnök panaszkodott így – joggal –, hiszen élete 91 éve alatt valóban rengeteg mást is tervezett a párizsi tornyon kívül.

Gustave Eiffel 1832. december 15-én született a mustárárról híres Dijon városában. Főiskolai tanulmányainak befejezése után egy vasúti tervező cégnél helyezkedett el, néhány évvel később azonban önálló társaságot alapított. A világ minden tájáról kapott megbízásokat. Épített hidakat Svájcban, Portugáliában, Spanyolországban,

Romániában, Ausztriában, sőt Egyiptomban és Peruban is. A XIX. század 70-es és 80-as éveiben Magyarországon is dolgozott. Ő tervezte a Nyugati pályaudvar 13 ezer négyzetméteres csarnokát, a Margit-hídat, és ő kapott megbízást az árvízben elpusztult szegedi Tisza-híd újjáépítésére is. Az amerikai Szabadság-szobor vázának elkészítése szintén az ő nevéhez fűződik, és számos párizsi középület is magán viseli a keze nyomát.

1884-ben pályázatot írtak ki a világ addigi legmagasabb – 300 méteres – építményének megalkotására. A több száz terv közül Eiffelét fogadta el a bírálóbizottság. 1887. január 26-án, 5329 szerkezeti rajz alapján, megtörtént a Mars mezőn az első kapavágás. Egy hónap múlva tiltakozó levél érkezett a közmunkaügyi minisztériumba 47 művész aláírásával, köztük Gounod, Maupassant és Dumas nevével, melyben ízlésromboló szörnyetegnek nevezték a készülő tornyot. Annyira bántotta az ügy, hogy soha többet nem vett részt hivatalos tervező munkában. Csak szívességből végzett légellenállási méréseket repülőgép-tervezőként, és titokban irigykedett saját tornyára, mely nép-szerűbb lett a személyénél.

december 15. BOLYAI JÁNOS

„Én is adtam egy planétát a világnak, amelynek azonban sem középpontját, sem pályáját nem tudom kiszámítani: Isten egy szép fiút ajándékozott nekem.” Az örömteli esemény, amelyről a büszke apa levele beszámol, 1812. december 15-én történt. Ekkor született meg Kolozsváron a 20. század legnagyobb

magyar matematikusa, Bolyai János. Tehetsége hamar megmutatkozott, sőt egyenesen csodagyerekeknek tartották. Hatéves korában magától megtanult olvasni, egy év múlva folyékonyan beszélt németül, s hamarosan már kitűnő hegedűsként is ismerték. Érdekes módon a költészet és a festészet nemigen vonzotta. Még furcsább azonban, hogy éppen a hadmérnöki akadémiát végezte el. Az épületek tervezésével hadilábon állt, gyakori betegségei pedig alkalmatlanná tették a katonaságra; végül csak hódításaival és a velük járó párbajokkal hívta fel magára a figyelmet. Az viszont kétségtelen, hogy ebben az iskolában oktatták legmagasabb szinten a matematikát. Élete tragédiáját éppen zsenialitása okozta. Apja és a világhírű Gauss kivételével senki nem értette meg korszakalkotó elméleteit; pedig az abszolút geometria felfedezése valóban óriási eredmény volt. Hogy egyáltalán megjelenhetett nyomtatásban, az apjának köszönhető, aki függelékként csatolta egyik munkájához. Bolyai még majdnem 30 évig élt az Appendix megjelenése után, mégsem érthette meg az elismerést. Pedig már csak hét évet kellett volna várnia, hogy viszontlássa nevét és elméletét egy német matematikai tankönyvben.

Iránytű

Összeállította: **Indri Dániel**

Nemzetközi konferencia a tankönyvírás kapcsán

Az Oktatáskutató és Fejlesztő Intézetben megvalósuló TÁMOP 3.1.2-B projekt *Megújuló tankönyv* címmel rendezett szakmai nemzetközi konferenciát 2014. november 12–13-án, Budapesten. **Dr. Kaposi József**, az OFI főigazgatója elmondta, hogy az újgenerációs tankönyvek alapját a kísérleti szakasz adja, mely során a kipróbáló pedagógusok gyakorlati tapasztalatai, javaslatai alapján dolgozzák át a tankönyveket. **Dr. Hendrienne Wilkens**, az Utrechti Egyetem kutatója szerint a könyvek színvonala a tanulhatóságukban ragadható meg, ezért minősítésükkor a tartalmat, a pedagógiai módszertant és az előadás módját szükséges figyelembe venni. **Dr. Arno Reints**, a The International Association for Research on Textbooks and Educational Media vezetőségi tagja összehasonlította a digitális és a papíralapú tankönyveket, s rámutatott arra, hogy az új irányok között a tankönyvfejlesztésnek nem szabad elszakadnia sem a tantermi pedagógiai munkától, sem a diákok mindennapjaitól. **Dr. Aczél Petra** szerint megváltozott a tanulási környezet, a Z- és α -generáció szülöttei tanáraiktól különbözve viszonyulnak a technológiához, az információhoz, az olvasáshoz és az íráshoz. Ezért a tankönyvekben a felfedeztetésre, a testreszabásra, az élményszerűsége és a facilitásra szükséges törekedni. **Dr. Steklács János**, Kecskeméti Főiskola dékánja a szövegértési stratégiákkal kapcsolatban rávilágított a jelenlegi rendszer nagy hiányosságára, amely előrébb helyezi a szövegértés számonkérését, mint a stratégiák megtanítását. Ezért fontos lenne, hogy az olvasásról és a szövegértési stratégiákról is többet halljanak az iskolában a gyerekek, és ne csak eszközként jelenjen meg az értő olvasás.

5. Infotér Konferencia az oktatás és az IKT-szektor kapcsolatának tükrében

2014. november 5. és 7-e között immáron ötödik alkalommal adott helyszínt Balatonfüred az infokommunikációs technológia szektor (IKT-szektor) jeles piaci és állami képviselőinek, melyen több fontos téma mellett előtérbe került az oktatás és az IKT-szektor kapcsolata is. A résztvevők egybehangzó véleménye szerint a tanulók és a pedagógusok digitális kompetenciájának fejlesztése, illetve az élethosszig tartó tanulás elterjesztése szükséges ahhoz, hogy a felnövekvő generációk lépést tudjanak tartani a felgyorsuló fejlődéssel. A magyar lakosság 40%-a digitális analfabéta, amin változtatni kell, ezért a Széchenyi 2020 program keretein belül 588 milliárd forintnyi összeget fordítanak az oktatási szektor fejlesztésére. Fontos a pedagógusok nyitottsága is a digitális forradalom felé, ezt különböző képzésekkel igyekeznek elősegíteni a kormányzat. **Pölöskei Gáborné** kifejtette, hogy a köznevelési intézményrendszert olyan informatikai rendszerek segítik, mint például az Oktatási Anyakönyv, amely a diákok eredményeit kíséri végig tanulmányaik során. Az államtitkár szerint ma már nem reformban, hanem rendszerben kell gondolkodni, ezért a köznevelési rendszer „áramvonalasítása” pályaválasztási tanácsadás, gyakorlati ismeretek (pl. pénzügyi ismeretek, egészséges életmód) és kompetenciák fejlesztésén keresztül valósulhat meg. A 2015 tavaszán induló Nemzeti Közoktatási Portál tanulóbarát, egyéni fejlesztést tesz lehetővé; sajátossága, hogy a tanulóknak képességi szintjüknek megfelelő feladatokat ajánl majd fel.

Az Országos Diákszemlével egyeztetve az államtitkár

Az Országos Diákszemlé szekciói által delegált szerkesztőbizottság 42 pontos ajánlást fogalmazott meg, melyet személyesen nyújtottak át a köznevelésért felelős államtitkárnak. Czunyniné Bertalan Judit személyes ügyének nevezte, hogy a diákokat érintő szabályozásokat „lefordítsák” diáknyelvre, ami szerinte sokkal fontosabb annál, mint az első hallásra hangzik. Jelezte, hogy a családügyi államtitkárság gyermekjogi munkabizottságában a diákjogi kérdéseket is fel fogja vetni. Az államtitkár elmondta, hogy a diákszemlé 42 pontos ajánlása között szerepel a közétkeztetés, az iskolai menza kérdése, az intézményfenntartás napi feladatai vagy helyben az iskolaigazgatók és a diákönkormányzatok közötti együttműködés. Megjegyezte, hogy több olyan pont is van, amelyek ügyében a szak tárca – több más minisztériummal együttműködve – már tett lépéseket. Ilyen például a duális felsőoktatás képzési modellje. (MTI)

Hiányzik a jól képzett munkavállaló ✓

A magyar gazdaság fejlődésének legnagyobb lehetősége a megfelelő számú és minőségű munkaerő megléte – mondta **Czomba Sándor**, a Nemzetgazdasági Minisztérium (NGM) államtitkára november 20-án Nagykanizsán. Hozzátette: a tervek szerint 2015 szeptemberétől azért kerülne az NGM-hez a szakképzés, mert meg kell akadályozni a munkanélküliség újratermelődését, aminek egyik legfontosabb záloga a szakképzés.

A tanulói létszám a rendszerváltás óta harmadával csökkent, és ez a hiány 90 százalékban a szakiskolákat érintette. Elmondta: a hazai munkaerőpiacon egyszerre van jelen a munkanélküliség és a munkaerőhiány. Több szakmunkásra és technikusra lenne szükség, hiányzik a jól képzett és megbízható, széles körű ismeretekkel rendelkező munkavállaló, hiszen a gazdálkodók ma már nem az olcsó betanított munkásokat keresik. Növelni kell a szakképzési rendszer vonzerejét, vissza kell adni a kétkezi munka becsületét, biztosítani kell a képzési rendszeren belül az átjárhatóságot, hogy többen válasszák a szakképzést. Az államtitkár szólt arról is, hogy a tervek szerint az iskolai rendszerű nappali szakképzésben kitolnák a jelenlegi 21 éves korhatárt, az ösztöndíjrendszer

finomhangolásával pedig szeretnék a hiányszakmát választókat jobban támogatni. A jelenlegi 48 ezerről 2018-ra 70 ezerre kívánják növelni a tanulószerveződéses fiatalok számát, s a szakközépiskolákban is szeretnék bővíteni az így tanuló diákok arányát. A kamarák közreműködésével több gyakorlati képzőhelyet kívánnak bekapcsolni a duális képzési rendszerbe, a jelenlegi 8 ezerről 20 ezerre növelnék a résztvevő gazdálkodó szervezetek számát.

Az NGM 2015 szeptemberétől homogén szakképzési intézményrendszert képzel el, vagyis a gimnáziumok elkülönülnének a szakképző iskoláktól. Tervezik a szakképzőkben dolgozó pedagógusoknak is életpályamodell kialakítását, és már a tanárképzésbe beépítenék a szakképzésre és felnőttképzésre vonatkozó ismereteket. **Horváth Péter**, a Nemzeti Pedagógus Kar elnöke ugyanakkor elmondta, hogy gimnáziumok nem fognak megszűnni, de ahol szakképző intézmény és gimnázium együtt működik, ott profiltisztítás várható. Az elnök a számok alapján nem tart pedagógus-elbocsátásoktól, szerinte a jövő évi költségvetésben az oktatásra fordítandó összeg és a Klebelsberg Intézményfenntartó Központ támogatása elegendő lesz a biztonságos működéshez. ([edupress.hu](http://www.edupress.hu))

PÁLYÁZATOK

Köznevelési intézmények munkatársainak mobilitása ✓

A pályázat célja a pályázó intézményben dolgozók szakmai fejlődésének támogatása az oktatás minőségének fejlesztése és megújítása érdekében. Bármely, a pályázó köznevelési intézményben dolgozó munkatárs (pl. intézményvezető, tanár, nemzetközi mobilitási referens, adminisztratív és tanácsadói munkakörben dolgozók) jelentkezhet. Az iskolák munkatársai egy külföldi partneriskolában taníthatnak; szervezett külföldi kurzusokon vagy továbbképzéseken vehetnek részt. A projekt futamideje 1 vagy 2 év, a tevékenység időtartama 2 naptól 2 hónapig terjed.

Pályázati határidő: 2015. március 4.

<http://www.tpf.hu/palyazatok/243/kozoktatasi-intezmenyek-munkatarsainak-mobilitasa>

Ingyenes otthoni Office használatával bővül a Tisztaszoftver program ✓

Minden köznevelésben tanuló, vagyis közel 1,3 millió diák és tanár töltheti le jogtisztán és ingyenesen a Word, az Excel és a PowerPoint legfrissebb változatát.

A Tisztaszoftver Program lehetőséget ad a köz- és felsőoktatási intézményekben dolgozók és a diákok számára a Microsoft Office szövegszerkesztő, táblázatkezelő, prezentációs és egyéb szoftvereinek otthoni, ingyenes használatára, valamint minden diák online tárhelyet is kap.

Az irodai programcsomag letöltéséhez a www.o365.educatio.hu oldalon kell regisztrálni, majd a köznevelés információs rendszerrel hitelesíteni azt.

Etika, erkölcsstan tanári továbbképző szak

indul az ELTE BTK Filozófiai Intézetében 2015 februárban.

A két féléves képzés keretében a résztvevők félévenként 4-5 kurzust teljesítenek. A foglalkozásokra szombatoként kerül sor a Trefort-kertben, az ELTE BTK I épületében (Budapest, VIII. kerület, Puskin u. 3.). Az elméleti alapok elsajátítása mellett a képzés felkészít a 2015-től kötelező etika tárgy oktatására, a Lányi-Jakab: Etika 11. évfolyamos tankönyv alapján (a tárca által preferált tankönyv: http://tankonyvkatologus.hu/kiadvanyok/etika11_17326.html)

A jelentkezőket az alábbi címen várják:

ELTE BTK Filozófiai Intézet – Dr. Bodnár István igazgató:

e-mail: stb@elte.hu • Telefon: 485-5237, 485-5200/5216

Programajánló

Összeállította: **Indri Dániel**

Virtuális Természetudományok Otthona

Alsómocsolád, folyamatosan látogatható

A „Fedezd fel, hogy mi ciripel, kurutytyol vagy éppen zizeg a Hegyhát-vidéken” nevű interaktív tárlat játékra invitálja a résztvevőket, akárcsak a Magyarországon fogott legnagyobb halakat ismertető kirakójáték, vagy a táplálékláncokat bemutató interaktív modell. A környék jellegzetes állatait és növényeit bemutató 3D-s dioráma kiállítás esős idő esetén is biztos programot kínál az oktatóknak, a világító ásványokat bemutató UV-szekrény pedig a szemünk által „láthatatlan világba” invitálja a kíváncsi látogatókat. A talányos nevű teremben, valamint a *Rubik-teremben* a gyermekek önálló logikai és csapatban történő feladatmegoldási képességeit fejlesztik. A csillagászati teraszon láthatók az állatövi csillagképek és az a különleges napóra, amely emberi árnyék segítségével képes a napfelkelte, napnyugta idejét, irányát és a pontos időt megmutatni.

<http://turizmus.alsomocsolad.hu/>

50 éves az Erzsébet híd – kiállítás

Budapest (Közlekedési Múzeum), 2014. december 31-ig

50 éve, 1964. november 21-én adták át az Erzsébet hidat, utolsóként a háborúban értelmetlenül elpusztított hidak közül. A kiállítás röviden áttekinti az 1903-ban forgalomnak átadott Erzsébet lánchíd történetét, pusztulását. Foglalkozik a roncsok kiemelésével, majd a híd újjáépítésének kérdéskörével. Közben bemutatja az ideiglenes Petőfi, „Böske” ponton-hidat. A tablók és a dokumentumok felidéznek az utolsó vitát, amely a régi híd visszaépítése vagy új híd építése körül zajlott; az új híd tervezési folyamatát, és magát az építést, egészen a roncsok bontásától

a híd 1964-es átadásáig. A tárlaton látható a híd M 1:200-as méretarányú modellje, az elemi kábel egy mintadarabja (amelyből a 40 centiméter széles főkábelek állnak) és az 1973-ban elbontott régi aszfaltburkolat egy része/töredéke.

<http://www.mmkm.hu/index.php/hu/legujabb-kiallitasok-kozlekedesi-muzeum/441-50-eves-az-uj-budapesti-erzsebet-hid>

Tanösvények országszerte

A tanösvény kijelölt, jelzéssel ellátott tematikus túraútvonal, amelyen állomáshelyekhez kötődően, tájékoztató táblák és/vagy kiadványok segítségével ismerhetők meg az érintett terület természeti értékei és kulturális öröksége. Bejárásuk különösen azok számára jelenthet élményt, akik önállóan, gyalogszerrel, hosszabb-rövidebb séta keretében szeretnék felfedezni, megismerni egy adott terület – a legtöbb esetben védett természeti terület – értékeit, érdekességeit, látnivalóit. A nemzeti parkok igazgatóságai önállóan, vagy valamely természetvédelmi, természetjáró stb. civil szervezettel közösen számos tanösvényt létesítettek és tartanak fenn. E túraútvonalak majdnem mindegyike nemzeti parkban, tájvédelmi körzetben vagy természetvédelmi területen vezet. Az oldalon található tanösvénykeresővel a terület, az útvonal hossza, az állomások száma és a menetidő alapján is böngészhetünk.

<http://magyarnemzetiparkok.hu/tanosvenyek/>

A Lenin ligettől az Erzsébet sétányig – rendszerváltás 25 éve

Veszprém (Laczkó Dezső Múzeum), 2015. június 7-ig

A múzeum „A Lenin ligettől az Erzsébet sétányig – rendszerváltás 25 éve” című tárlatában azt a társadalmi, politikai hangulatot mutatja be, amely 1989/90-ben Veszprémet áthatotta. A kiállítás szemlélteti a hétköznapi élet meghatározó pillanatait, tereit és azt a hatást, amely helyi és országos szinten is gyökeresen változtatta meg a veszprémiek és Veszprém megyeiek életét. A kiállítás megvalósításában aktívan részt vesznek az akkori polgári és politikai közélet szereplői. A „négyigenes” népszavazás november 26-i – 25 éves – évfordulóján megnyíló kiállítás alkalmat ad arra, hogy felidézzük ezt a korszakot.

<http://www.ldm.hu/hu>

Karácsony a Kastélyban

Nagytétényi Kastély, 2015. január 4-ig

2014-ben is karácsonyi hangulatban várja a látogatókat a Nagytétényi Kastély. Az érdeklődők idén is megcsodálhatják a kastély termeiben felállított, iparművészek által díszített fákat, ezen kívül az adventi időszak hétvégéin a család minden tagjának szóló programok, valamint iparművészeti és kézműves vásár, szaloncukor-kiállítás és -kóstoló várják az érdeklődőket. Szombatonként bábos, játékos előadásokon, közös zenélésen és kézműves foglalkozásokon vehetnek részt a gyerekek és felnőttek egyaránt, vasárnaponként bútornyitogató tárlatvezetések és koncertek színesítik a programot.

<http://www.imm.hu/>

Itt lehetsz cserkész!

Csapat:

.....

Cím: .....

Csapatparancsnok:

.....

Telefon: .....

Email-cím: .....

**Készen állsz
a kalandra?**

SZÉCHENYI 2020

MAGYARORSZÁG
KORMÁNYA

Európai Unió
Európai Szociális
Alap

BEFEKTETÉS A JÖVŐBE

KISKÖZÖSSÉGI
IFJÚSÁGNEVELÉS
TÁMOGATÁSA

BETHLEN GÁBOR
Alapkezelő Zrt.

www.cserkesz.hu

A TANÉV LEGIZGALMASABB INTERNETES KÖZÉPISKOLÁS VETÉLKEDŐJE!

NEMZETI SZÍNHÁZ
1837
KÖZÖS NÉZŐPONT

”LABORFALVI RÓZÁTÓL
TÖRŐCSIK MARIIG...”

NEMZETI SZÍNHÁZTÖRTÉNETI VETÉLKEDŐ

Négyfős, 10-11.-es diákcsoportoknak!
Három forduló csak az interneten,
utána döntő a NEMZETI SZÍNHÁZBAN!

JELENTKEZZ, VETÉLKEDJ!

nemzetiszinhas.hu/vetelkedo

DÍJAK

- táblagépek • könyvutalványok • színházjegyek
- a Nemzeti Színház egynapos kitelepülése a győztes csapat iskolájába

ZSÚRI

Udvaros Dorottya

Ablonczy László

Rubold Ödön

Mátyássy Bence